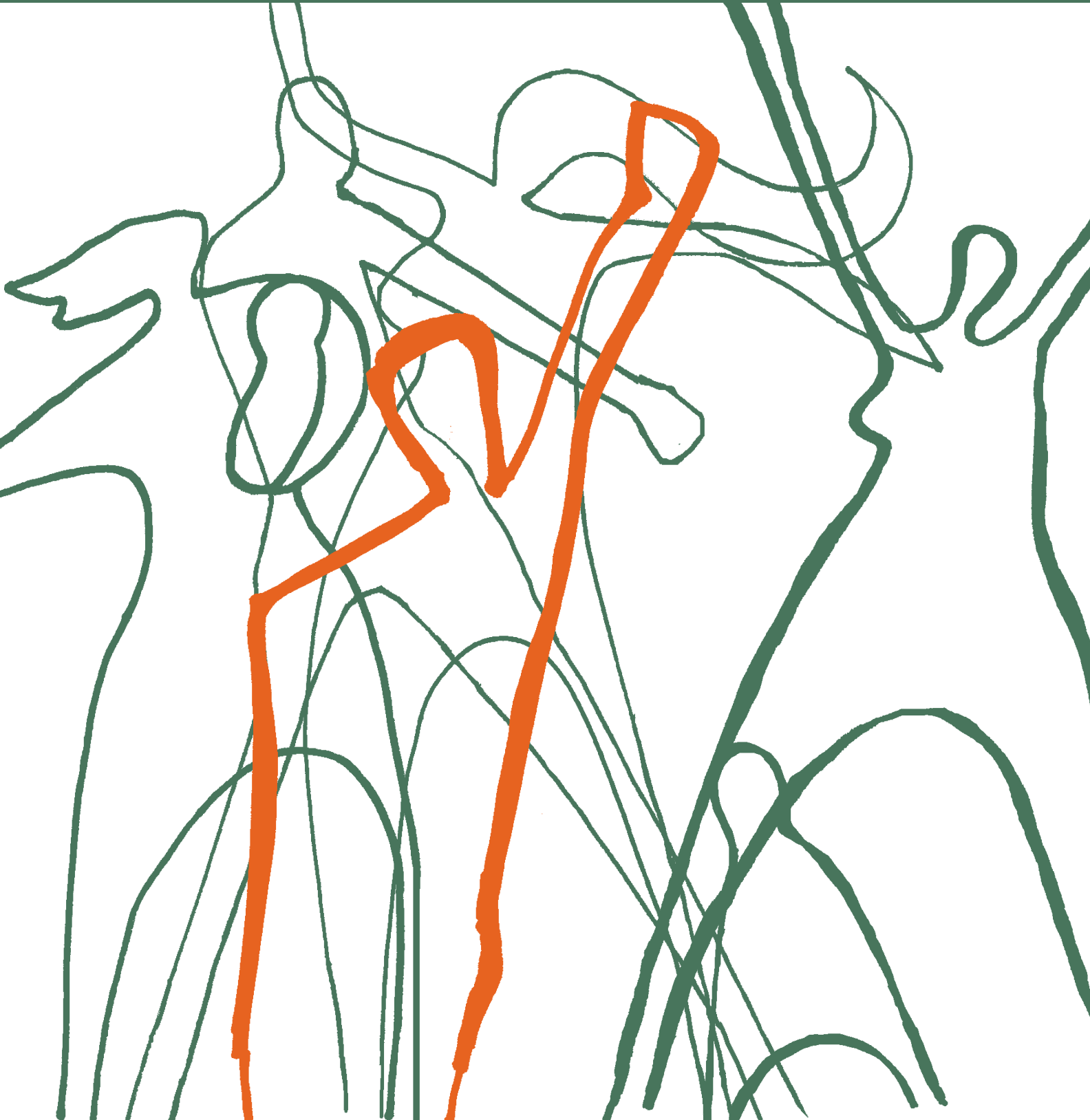

Utveckling pågår

En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner

© Sveriges Kommuner och Landsting 2009

FORMGIVNING

forsbergvonessen

ILLUSTRATION

forsbergvonessen

TRYCKERI

Ljungbergs Tryckeri

Rapporten kan beställas direkt på
tfn 020-31 32 30,
fax 020-31 32 40
eller från vår hemsida www.skl.se/publikationer.

ISBN 978-91-7164-438-1

Utveckling pågår

En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner

FÖRORD

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett brott mot mänskliga rättigheter. Det är ett stort globalt samhällsproblem och ett hot mot kvinnors och barns hälsa, välbefinnande och liv.

Med utgångspunkt i kongressuppdrag arbetar Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för ökad hälsa, trygghet och säkerhet för kvinnor och män och för att ge våra medlemmar stöd i arbetet att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna. Förbundet ger också medlemmarna stöd i deras kvinnofridsarbete genom att främja samverkan mellan berörda instanser och genom att verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra hot och våld mot kvinnor och barn.

Som en del i arbetet att stödja kommuner, landsting och regioner i kvinnofridsarbetet gav SKL 2006 ut kunskapsöversikten *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer* skriven av professor Mona Eliasson och fil. kand. Barbro Ellgrim. För att ytterligare inspirera kvinnofridsarbete hos våra medlemmar, samt att bidra till en breddad faktabaserad diskussion kring våra medlemmars kvinnofridsarbete har SKL nu genomfört en kartläggning av detsamma. Syftet med denna kartläggning har varit att få en aktuell bild av hur kvinnofridsarbete ser ut på en övergripande nivå inom kommuner, landsting och regioner.

Vi tror att rapportens resultat är av stort intresse för många. Vi vänder oss i första hand till politiker och verksamhetschefer på regional och lokal nivå, men också till beslutsfattare och samverkanspartners inom andra myndigheter och organisationer. Resultatet kommer dessutom att vara vägledande i SKL:s framtida arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor i nära relationer och därmed vara en grund i vårt uppdrag att ge medlemmarna stöd och service i deras kvinnofridsarbete samt företräda och bevaka deras intressen.

Kartläggningen har projektletts av Jenny Norén, genomförts av Anna Jutterdal och själva rapporten har skrivits av Jenny Norén. Till sin hjälp har de haft Carin Holmberg, fil. dr. sociologi, som har varit forskarhandledare, samt Monir Dastserri och Kenneth Åhlvik på SKL, som bistått med metodstöd. En referensgrupp med chefer och handläggare från kommuner, landsting, regioner och SKL har testat enkäter och bidragit med konstruktiva synpunkter. Goldina Smirthwaite har varit textredaktör.

Ett stort tack till alla inblandade för arbetet.

Sveriges Kommuner och Landsting, mars 2009.

Göran Stiernstedt
Direktör, Avdelningen för vård och omsorg

FÖRFATTARE

Jenny Norén, pol. mag. i statsvetenskap, handläggare och särskilt sakkunnig i kvinnofrids- och jämställdhetsfrågor hos Sveriges Kommuner och Landsting.

Författaren vill tacka

Först och främst ett tack till alla kommuner, landsting och regioner som besvarade våra enkäter och på så vis delat med sig av sitt kvinnofridsarbete.

Tack till Anna Jutterdal, tidigare handläggare hos Sveriges Kommuner och Landsting, som arbetat med utformandet och genomförandet av kartläggningen samt skrivit delar av de bakgrundsfakta som används i denna rapport. Anna har med sin skarpa analytiska förmåga varit en ovärderlig person i arbetet med kartläggningen.

Ett stort tack till vår forskarhandledare Carin Holmberg som med tålamod väglett oss i arbetet. Tack också till Monir Dastserri och Kenneth Åhlvik, handläggare hos Sveriges Kommuner och Landsting, för ett ypperligt stöd i arbetet med metoder och statistiska sammanställningar.

Tack till representanter från kommuner, landsting och regioner som bidragit med konstruktiva synpunkter i olika steg av kartläggningen: Åsa Frostfeldt, Relationsvårdscentrum vid Västerortspolisen i Solna, Agneta Overgaard, Landstinget Halland, Anna-Greta Brodin, Norrbottens läns landsting, Gunnar Persson, Norrbottens läns landsting, Karen Leander, Stockholms läns landsting, Lilian Ivarsson Sporrang, Örebro läns landsting, Lina Blombergsson, Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning, Stockholms stad, Per Sundqvist, Hagfors kommun och Åsa Lööv Wesslund, Skellefteå kommun.

Tack också till SKL:s kvinnofridsnätverk och särskilt de som deltog på nätverks-träffen 8 oktober 2008, för värdefulla synpunkter på kartläggningens inriktning.

Jag vill också tacka följande kollegor på SKL för bra bidrag, stöd och feedback: Björn Kullander, Marianne Granath, Fredrik Lundkvist, Ellen Hyttsten, Roger Molin, Anna Ulveson, Helena Spets, Lina Nilsson, Bengt Nilsson, Marie Trollvik, Signild Östergren, Camilla Sköld Jansson och Per-Olov Nylander.

Sist, men inte minst, ett tack till Goldina Smirthwaite som textredigerat.

Jenny Norén

INNEHÅLL

Sammanfattning	6
Inledning	9
Syfte: en aktuell bild av medlemmarnas kvinnofridsarbete	9
En tidigare kunskapsöversikt	10
Rapportens disposition	10
Kvinnofridsarbete – en bakgrund	11
Mäns våld – ett stort samhällsproblem	11
Kvinnofrid och kvinnofridsverksamheter	12
Brottsoffer i siffror	12
Samhällskostnader för mäns våld	13
Förebyggande arbete	14
Kartläggningen – metoder och genomförande	17
Tidigare kartläggningar	17
Två olika enkäter	17
Kommunernas kvinnofridsarbete	22
Resultatpresentation	25
Framgångsfaktorer, framtida prioriteringar och behov	25
Kommunala handlingsplaner – tidigare studier	26
Vilka stödformer erbjuder kommunerna?	28
Kommunens arbete med grupper av kvinnor och män	34
Förebyggande kommunalt kvinnofridsarbete	39
Hur informerar man om sitt kvinnofridsarbete?	42
Medarbetarnas kompetensutveckling	44
Kommunal kvinnofridsamverkan	46
Anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	51
Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet	52
Goda exempel på kvinnofridsverksamheter	53

Landstingens och regionernas kvinnofridsarbete	60
Resultatpresentation	62
Framgångsfaktorer, framtida prioriteringar och behov	62
Hälso- och sjukvårdens kvinnofridsarbete – tidigare studie	64
Förebyggande landstingskommunalt kvinnofridsarbete	69
Hur informerar man om sitt kvinnofridsarbete?	71
Anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	72
Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet	73
Ekonomiskt stöd till andra organisationer	73
Goda exempel på kvinnofridsverksamheter	74
Kvinnofridsarbete – en fråga med utvecklingspotential	
Sammanfattande diskussion	78
Kvinnofridsarbetets framgångsfaktorer	78
Prioriterade utvecklingsområden	79
Vilket stöd vill medlemsorganisationerna ha?	79
Kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor och barn	80
Kommunens arbete med olika grupper	81
Kompetensutveckling	82
Positiva tendenser	82
Förbättringsområden	83
Noter	85
Källförteckning	91
Förteckning över tabeller och diagram	94
Bilagor	96

SAMMANFATTNING

När Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) frågar medlemmarna om deras kvinnofridsarbete framträder en annorlunda bild än den som visats i tidigare kartläggningar. Kvinnofridsfrågor är aktuella och finns på agendan hos kommuner, landsting och regioner och det är knappast längre tal om att ”inte prioritera frågan”. Utmärkande är att ett omfattande utvecklingsarbete pågår samt att samverkan och samarbete för kvinnofrid är en framgångsfaktor i detta arbete. Fler utvecklingsområden finns dock.

Denna rapport bygger främst på två enkätstudier om kvinnofridsarbete som SKL genomfört riktade till kommunerna respektive landstingen/regionerna. Rapporten bygger också på kartläggningar som nyligen genomförts av andra organisationer. Eftersom rapporten är övervägande kvantitativt inriktad, kan vi inte uttala oss om kvaliteten i de verksamheter som nämns, däremot kan slutsatser dras om själva förekomsten av olika typer av kvinnofridsverksamheter.

Kartläggningen visar att medlemsorganisationerna anser följande tre faktorer vara viktigast för ett framgångsrikt kvinnofridsarbete:

1. Att kvinnofridsarbete sker i samverkan med andra myndigheter och organisationer
2. Att arbetet sker i ordinarie verksamhet
3. Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet.

Kvinnofridssamverkan är genomgående en positiv trend och något som ofta tycks fungera bra för medlemsorganisationerna. Kommunerna ger särskilt goda omdömen om sin samverkan med kvinnojourerna, polisen och länsstyrelserna.

Då det gäller handlingsplaner kan vi genom tidigare studier se en positiv utveckling då andelen medlemmar som har handlingsplaner eller skriftliga rutiner för kvinnofridsarbetet har ökat under senare år.

För utvecklingen av kvinnofridsarbetet de närmaste åren är två grupper högt prioriterade för både kommuner och landsting/regioner: Barn och unga som upplever våld i nära relationer respektive kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld. En av skillnaderna mellan medlemsorganisationerna är att medan landstingen/regionerna planerar utveckling gällande jämställdhetsarbete, våldsutsatta funktionshindrade kvinnor, samt våldsutsatta kvinnor i samkönade relationer så fokuserar kommunerna i större grad på våldsutövande män och pappor.

Ett annat område som rankas högt som framgångsfaktor av såväl kommunerna som landstingen/regionerna är kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare. Vi fann att en majoritet av alla kommuner under de senaste två åren har utbildat sin personal främst genom enstaka utbildningar men däremot att kontinuerlig utbildning inte är lika vanligt förekommande. För landstingen/regionernas del kan vi inte uttala oss om kompetensutvecklingen skett vid enstaka tillfällen eller kontinuerligt, men vi

vet att en majoritet genomför någon form av personalutbildning riktad till vissa yrkeskategorier och enheter om våld mot kvinnor i nära relationer.

SKL:s uppdrag som medlems- och intresseorganisation är att driva medlemmarnas intressen samt att erbjuda stöd och service. Det har därför varit viktigt att kartlägga vad medlemmarna önskar för stöd från SKL för sitt framtida kvinnofridsarbete. De fyra områden som främst efterfrågas av såväl kommuner som landsting/regioner är (här redovisade utan inbördes rangordning):

- Att arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor
- Att verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer
- Att sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter
- Att erbjuda medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, till exempel via nätverk.

I kartläggningen lyfter medlemsorganisationerna genomgående upp en mängd olika stödverksamheter för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män som goda exempel som de är nöjda med. Ett utvecklingsarbete pågår i allra högsta grad.

Då det gäller kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor tycks förekomsten av stödsamtal vara hög: Minst 96 procent av kommunerna erbjuder någon form av stödsamtal i det akuta skedet och minst 75 procent erbjuder mer långsiktiga stödsamtal. När det gäller stödsamtal för barn och unga som upplevt våld i nära relation är motsvarande siffror att minst 92 procent av kommunerna erbjuder akut stödsamtal och minst 80 procent erbjuder mer långsiktiga stödsamtal. En absolut majoritet av kommunerna erbjuder också riskbedömningssamtal samt stödsamtal i anslutning till polisanmälan/rättegång.

Av de kommuner som besvarat enkäten uppger 89 procent att de erbjuder skyddat boende till våldsutsatta kvinnor i kommunal eller frivilligorganisations regi och så många som 80 procent anger att det finns en ideell kvinnojour där detta erbjuds. Då vi inte med säkerhet vet hur de mindre kommuner som enbart erbjuder skyddat boende i samverkan med annan kommun tolkat frågan, kan andelen som erbjuder skyddat boende vara ännu högre.

I kartläggningen av kommunerna fann vi att det är mer sannolikt att samverkan sker kontinuerligt, såväl internt som externt, om det finns någon anställd särskilt för kvinnofridsfrågan. Det visade sig också finnas ett positivt samband mellan kommuner som erbjuder flera olika sorters stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn, och om det finns någon särskilt anställd särskilt för frågan.

Då det gäller arbetet med särskilt utsatta grupper är det vanligast att kommunerna arbetar kontinuerligt med tre grupper: kvinnor upp till 65 år och kvinnor med missbruksproblematik som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer samt kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld. Ett förbättringsområde kan vara arbetet

med andra särskilt utsatta grupper av kvinnor, närmare bestämt arbetet med våldsutsatta funktionshindrade kvinnor, kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer samt äldre våldsutsatta kvinnor.

Ett annat förbättringsområde kan vara ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet. Mäns våld mot kvinnor orsakar avsevärda samhällskostnader, men så länge inte kostnaderna särredovisas på den lokala och regionala nivån, är det svårt att få en uppfattning om vad det innebär för kommuner respektive landsting/regioner.

Vi väljer att i denna rapport lyfta fram den del av kvinnofridsarbetet som kan kallas *primärpreventivt arbete*, vilket ofta riskerar att hamna i skymundan i kvinnofridsammanhang. Primärprevention är insatser som vänder sig till befolkningen generellt för att förhindra att våld uppstår. Det handlar om jämställdhetsarbete för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta förutsätter lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom livets alla områden. En särskilt viktig komponent i detta arbete handlar om att förändra normer kring maskulinitet, makt och våld. Jämställdhet är en förutsättning för kvinnofrid och ett aktivt jämställdhetsarbete på samhällets alla nivåer krävs för att förebygga och förhindra våldet.

I kartläggningen kunde vi se att relativt få av medlemsorganisationerna hade kvinnofridssamverkan med jämställdhetsstrateg eller motsvarande och här vill vi peka på att det finns utrymme för utveckling. Vi noterar dock att 77 av 249 kommuner (31 procent) och att 10 av 17 landsting/regioner (59 procent) anger att de bedriver jämställdhetsarbete. Landstingen/regionerna anger också jämställdhetsarbete som ett framtida utvecklingsområde för kvinnofridsarbetet. Generellt gäller likväl att jämställdhetsarbete och kvinnofridsarbete i stor utsträckning förefaller uppfattas som två separata områden. Med denna rapport vill vi lyfta jämställdhetsarbetet som en mycket viktig aspekt av framtidens förebyggande kvinnofridsarbete.

INLEDNING

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som grundar sig i att samhället är ojämnt. Det är en folkhälsofråga som innebär stora och kostsamma konsekvenser för både individ och samhälle.

Kommuner, landsting och regioner är mycket viktiga aktörer när det gäller kvinnofridsarbete. I Sverige har kommunala, regionala och landstingskommunala verksamheter som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor och barn ansvar enligt lag att tillgodose adekvat och professionellt stöd, hjälp och omhändertagande. Kommunerna ska ansvara för att våldsutsatta kvinnor och barn som upplever våld i nära relationer får stöd och hjälp.¹ Landstingen och regionerna har ansvar för att hela befolkningen får en likvärdig vård.² Såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården är, i likhet med andra myndigheter vars verksamheter kommer i kontakt med barn och unga, enligt socialtjänstlagen "[...] skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd."³

Syfte: en aktuell bild av medlemmarnas kvinnofridsarbete

Syftet med denna rapport är att ge en aktuell bild över hur kvinnofridsarbete ser ut på en övergripande nivå inom kommuner, landsting och regioner. Vi vet att kvinnofridsverksamheter utvecklas och växer i antal runt om i landet. Men vilka verksamheter bedrivs av kommuner, landsting och regioner och vad finns det för utvecklingsområden? Målsättningen för SKL har varit att fånga in och visa vilka kvinnofridsverksamheter som bedrivs, undersöka goda lokala och regionala exempel samt framgångsfaktorer för kvinnofrid och vilka framtida behov som våra medlemmar har inom detta område.

Att vi undersökt den övergripande nivån av kvinnofridsarbetet inom kommuner, landsting och regioner betyder att vi har valt att fokusera den generella och allmänna inriktningen och innehållet i kvinnofridsarbetet. Vi har inte gjort någon djupare eller mer specifik innehållslig analys av verksamheterna. Kartläggningen är med andra ord i huvudsak kvantitativ och deskriptiv till sin karaktär, och vi vill redan på ett tidigt stadium poängtera att vi utifrån den inte kan uttala oss närmare om kvaliteten i de verksamheter vi kartlagt. Vi kan däremot uttala oss om själva förekomsten och i vissa fall driftsformen för olika typer av verksamhet.

Resultat från tidigare kartläggningar, utredningar, forskning och myndighetsrapporter har väglett oss och vi har valt att ställa frågor i vår kartläggning kring områden där vi saknat en dagsaktuell övergripande bild av medlemmarnas kvinnofridsarbete. Det har i sin tur lett till att vi valt att genomföra två delvis olika kartläggningar av kommuners respektive landstings och regioners kvinnofridsarbete.

En tidigare kunskapsöversikt

Kartläggningen är som nämnt beskrivande till sin karaktär och bör ses mot bakgrund av SKL:s övriga arbete med kvinnofridsfrågor. Där ingår bland annat kunskapsöversikten *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer* som skrevs av professor Mona Eliasson och fil. kand. Barbro Ellgrim 2006, på uppdrag av SKL:s FoU-råd⁴. Kunskapsöversikten innehåller forskningsbaserad kunskap och täcker in en bredd av problemkomplexet mäns våld mot kvinnor i nära relationer på ett lättillgängligt sätt. Översikten är tänkt att vara en kunskapsbank och ett verktyg för att inspirera och vägleda arbete för kvinnofrid.

I denna rapport kommer vi enbart kortfattat och översiktligt att ta upp fakta om kvinnofrid och mäns våld mot kvinnor i nära relationer, och vi kommer i flera fall hänvisa till kunskapsöversikten. I någon mån ger vi ändå en dagsaktuell bild av området, men för den som vill fördjupa sig inom kunskapsområdet finns ovan nämnda skrift att tillgå.

Rapportens disposition

Vi börjar med att ge en kort introduktion till området kvinnofrid, därefter presenterar vi de metoder vi använt i kartläggningen. Sedan följer resultatpresentation för kommunerna respektive landstingen/regionerna. Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion där valda delar av resultaten för kommunerna respektive landstingen/regionerna relateras till varandra.

KVINNOFRIDSARBETE – EN BAKGRUND

Detta kapitel ger en kortfattad bakgrund till begreppet kvinnofrid och beskriver olika typer av kvinnofridsarbete. Vidare tar vi upp beräkningar av antalet offer utsatta för våld i nära relationer och samhällskostnader för mäns våld mot kvinnor. Kapitlet avslutas med ett resonemang kring vilka sorters förebyggande åtgärder som krävs för att samhällsproblemet mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Mäns våld – ett stort samhällsproblem

I Sverige etablerades mäns våld mot kvinnor i nära relationer som en politisk fråga på 1980-talet, och först på 1990-talet beskrivs våld mot kvinnor som en jämställdhetsfråga.⁵ I dag råder stor enighet om att mäns våld mot kvinnor beror på brist på jämställdhet mellan män och kvinnor.⁶ Det övergripande målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv och ett av delmålen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.⁷

UTDRAG UR FN:s DEKLARATION OM AVSKAFFANDET AV VÅLD MOT KVINNOR*

Mäns våld mot kvinnor är en kränkning av kvinnors rättigheter och grundläggande friheter.

Mäns våld är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män där män är överordnade och kvinnor underordnade.

Definition av våld mot kvinnor: Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.

* FN (1993)

Kvinnofrid och kvinnofridsverksamheter

I slutet av 1990-talet beslutade riksdagen om en rad lagskärpningar gällande det våld som män utsätter kvinnor och barn för i nära relationer.⁸ Efter det omnämns arbete mot våld mot kvinnor i nära relationer ofta med samlingsbegreppet *kvinnofrid*.

Med begreppet avses en strävan för *frid för kvinnor*, det vill säga en strävan för att kvinnor ska befrias från hot, våld och kränkningar. *Kvinnofrid* är precis som begreppet *jämställdhet* en vision och ett mål.⁹ Vidare brukar kvinnofrid handla om kvinnors frihet från våld i *nära heterosexuella relationer* där män är utövaren av våldet, men kvinnofrid inbegriper även kvinnors frihet från våld i *lesbiska och bisexuella parrelationer*. En annan viktig grupp som också ofta ingår i begreppet kvinnofrid är *barn och unga som upplever våld mot sin mamma*. Att kvinnor, barn och unga ska vara fria från *hedersrelaterat våld* inbegrips också i kvinnofridsbegreppet.¹⁰

Med *kvinnofridsarbete* eller *kvinnofridsverksamheter* menas arbete för kvinnofrid. Det kan handla om att upptäcka, stödja och skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn och/eller arbete med våldsutövande män för att få dem att upphöra med sitt beteende. Allt kvinnofridsarbete är förebyggande i någon mening och det kan förutom direkta stöd- och skyddsåtgärder också innehålla ett bredare förebyggande arbete såsom informationskampanjer och kunskapshöjning.

Utöver termen *kvinnofrid* väljer SKL, såväl som många forskare, myndigheter och organisationer, att benämna problemet *mäns våld mot kvinnor i nära relationer* just för att synliggöra vad och vilka det främst handlar om. Vi anser det viktigt att påvisa att det handlar om fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, samt andra handlingar som skadar och undergräver kvinnans integritet, i de allra flesta fall utövat av en man mot en närstående kvinna.¹¹

Brottsoffer i siffror

Män utsätts oftare än kvinnor för våld, men i båda fallen utövas våldet främst av män.¹² Ett tydligt mönster i våldet, såväl internationellt som i Sverige, är att män huvudsakligen utsätts för våld av okända män utomhus. Den vanligaste formen av våld mot kvinnor och flickor sker däremot i hemmen, inom familjen och utövas av en närstående man, varför hemmet kan ifrågasättas som en säker plats för flickor och kvinnor.¹³

Mörkertalet när det gäller våld mot kvinnor i nära relationer bedöms vara mycket stort. Brottsförebyggande rådet uppskattar att endast 20–25 procent av våld mot kvinnor i nära relationer polisanmäls.¹⁴ År 2007 polisanmälades 26 857 fall av misshandel mot kvinnor oberoende av plats (inomhus eller utomhus) och oberoende av relation till gärningsmannen (bekant eller obekant). Av dessa var gärningsmannen bekant med kvinnan i 19 597 av de anmälda misshandelsfallen (73 procent).¹⁵ I genomsnitt polisanmälades alltså 53 fall av misshandel per dygn mot kvinnor där gärningsmannen var bekant med kvinnan. Under år 2007 anmälades också 2 500 fall av grov kvinno-

fridskränkning och cirka 810 personer (män) misstänktes för grov kvinnofridskränkning.¹⁶ I genomsnitt dödades 17 kvinnor per år mellan åren 1990 och 2004 av en man som kvinnorna haft eller hade en nära relation till.¹⁷

Enligt omfångsundersökningen *Slagen dam* har 46 procent kvinnor över 15 år utsatts för någon form av våld eller hot om våld av en man vid minst ett tillfälle.¹⁸ Omfångsundersökningen visar också att drygt var tionde kvinna utsatts för våld av den man som hon lever ihop med och knappt en tredjedel av kvinnorna som varit gifta eller sammanboende har blivit utsatta för våld av den tidigare maken/sambon.

Omfattningen av våld och förtryck i hederns namn är svåra att uppskatta därför att det ännu inte finns statistik som är specificerad på brottsoffer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld. Men en nationell rapport om skyddat boende för kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld från Länsstyrelsen i Stockholm ger en uppskattning av läget. Rapporten bygger på undersökningar från 2003, och visar att det finns flickor/unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld i varje län. En samlad bedömning av myndigheters och organisationers uppskattningar av antalet kända fall tyder på att 1 500–2 000 flickor/unga kvinnor utsätts för hedersrelaterat våld i landet.¹⁹

Den första svenska undersökningen om våld i samkönade nära relationer – *Våld samt lika och olika* – från 2006 visade bland annat att homo- och bisexuella inte söker hjälp i samma utsträckning som heterosexuella, till exempel polisanmäler denna grupp mycket sällan våld i parrelation.²⁰ Av de 2013 lhbt-personer som besvarade en enkät om sina erfarenheter av våld i nära relationer hade cirka 25 procent utsatts för psykiskt, fysiskt och/eller sexuellt våld i en nuvarande eller före detta relation.²¹ Undersökningen visade att lesbiska kvinnor utgör den största gruppen som utsatts för våld i en före detta relation.²²

Rädda barnen och Stiftelsen Allmänna Barnhuset uppskattar att vart tionde barn upplever våld i nära relationer varje år.²³ Den statliga utredningen *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda* gjorde en liknande uppskattning om att tio procent av alla barn någon gång upplevt våld i en nära relation, medan fem procent av alla barn ofta upplever våld i nära relationer.²⁴ Vidare menar Kommittén mot barnmisshandel att det i Sverige totalt rör sig om mellan 100 000 och 200 000 barn som upplevt våld i nära relationer.²⁵

Samhällskostnader för mäns våld

Trots att det idag är svårt att beräkna de ekonomiska kostnaderna för våld mot kvinnor i nära relationer vet vi att de är höga. Såväl kommuner som landsting och regioner drabbas i hög utsträckning. Ett skäl till varför det är svårt att beräkna kostnader för våld mot kvinnor i nära relationer är att dessa sällan särredovisas. Ytterligare ett skäl är att de drabbar olika instanser i samhället såväl som enskilda personer.

Ekonomien Stefan de Vylder delar in kostnaderna för mäns våld mot kvinnor i direkta och indirekta kostnader.²⁶ De direkta kostnaderna, som är lättare att beräkna än de indirekta, inkluderar värdet av materiella saker och tillhörigheter, hjälp och stöd till våldsutsatta kvinnor, rättshantering och straff för förövarna samt förebyg-

gande arbete. De direkta kostnaderna faller i störst utsträckning på samhället medan de indirekta kostnaderna faller på såväl samhället som på de våldsutsatta kvinnorna. Till indirekta kostnader räknas inkomstbortfall, nedsatt arbetsförmåga, sjukvård och ökade kostnader till följd av psykiskt lidande, depression, ångest och självmord.

Trots svårigheterna med att beräkna kostnader för mäns våld mot kvinnor i nära relationer ger vi här några exempel på beräkningar. Världsbanken, som bland annat kartlägger hinder för ekonomisk utveckling i olika länder, har funnit att våld och sexuella övergrepp förkortar livslängden hos världens kvinnor med lika mycket som alla former av cancer.²⁷ Socialstyrelsen uppskattade 2006 samhällskostnaderna för mäns våld mot kvinnor i Sverige till mellan 2 695 och 3 300 miljoner kronor per år.²⁸ Även i Finland är mörkertalet stort när det gäller våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer. Men i en nationell undersökning från 1998 beräknades de direkta kostnaderna för mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Finland till 50 miljoner euro om året. De samhällssektorer som framförallt belastas ekonomiskt är rättsväsendet, den sociala sektorn och hälsosektorn.²⁹

Förebyggande arbete

Hur förebyggs och motverkas ett så allvarligt och stort samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor? Självklart krävs en mängd olika åtgärder och allt kvinnofridsarbete är förebyggande i någon mening.

Kvinnors rädsla för mäns våld påverkar och begränsar det dagliga livet för de allra flesta kvinnor.³⁰ Var fjärde kvinna uppger i Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning att hon känner sig otrygg när hon går ute ensam en sen kväll i sitt bostadsområde. Detta trots att hemmet, arbetsplatsen eller skolan är platser där kvinnor i högre utsträckning utsätts för våld.³¹ Även om offentliga platser inte är de farligaste platserna för kvinnor så kan en del av kvinnofridsarbetet handla om att öka kvinnors trygghet där, till exempel genom att förbättra belysning i parker eller inrätta fler patrullerande poliser på natten. Sådant arbete kan vara av stort värde, men det är också viktigt att ifrågasätta om det som förebyggs är rädslan eller våldet i sig.

Kvinnofridsarbete handlar vidare om att stoppa våldet och förhindra att en kvinna utsätts för ytterligare våld genom att lagföra gärningsmän och arbeta direkt med våldsutövande män, enskilt eller i grupp, för att få dem att upphöra med sitt beteende. En annan mycket viktig del i kvinnofridsarbetet är att stödja och skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn för att förhindra vidare utsatthet för våld, exempelvis genom stödsamtal, skyddat boende och besöksförbud.

Ovan nämnda kvinnofridsarbete handlar många gånger om ett förebyggande arbete utifrån att våldet är en verklighet att förhålla sig till – ett "faktum" – och syftet är att minska dess förekomst och/eller effekter i enskilda fall. Men eftersom mäns våld mot kvinnor grundar sig i brist på jämställdhet i samhället, krävs också ett aktivt jämställdhetsarbete på samhällets alla nivåer för att förebygga och förhindra våldet i sig. Det innebär ett brett arbete för att ändra på strukturella faktorer såsom normer om kön samt köns positioner i samhället. Jämställdhet är förutsättningen för kvinnofrid.

Alla former av det förebyggande kvinnofridsarbetet är viktiga och för att bättre åskådliggöra vad det består av väljer vi att dela upp det i två delar: *primärprevention* och *sekundärprevention* (se faktaruta, nedan).

KVINNOFRIDSARBETETS TVÅ OLIKA DELAR

PRIMÄRPREVENTION: Insatser som vänder sig till befolkningen generellt för att våld inte ska uppstå.

Våld mot kvinnor är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män där män är överordnade och kvinnor underordnade*. Nationella och internationella undersökningar visar att män står för majoriteten av all våldsutövning i samhället.

Primärprevention handlar om att stoppa våldet i sig och minska antalet nya fall av våld mot kvinnor. För att uppnå kvinnofrid behöver vi uppnå jämställdhet. Primärprevention handlar därför om jämställdhetsarbete för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En särskilt viktig del i detta arbete handlar om att förändra normer kring maskulinitet, makt och våld.

*FN (1993)

SEKUNDÄRPREVENTION: Insatser som riktas till specifika grupper med gemensamt behov/problem för att förhindra våldsutövning och vidare utsatthet för våld.

Denna del av det förebyggande kvinnofridsarbetet rymmer skydds- och stödåtgärder för våldsutsatta kvinnor och deras barn för att få slut på pågående våld och för att hindra ytterligare utsatthet. Det kan handla om skyddat boende eller stödsamtal för våldsutsatta kvinnor och deras barn såväl som riktad verksamhet för att få våldsutövande män att upphöra med sitt beteende, till exempel genom deltagande i samtalsgrupper. En annan viktig del är att stärka kunskapen hos personal som möter kvinnor och barn som utsatts för mäns våld, så att kvinnor och barn får ett korrekt bemötande och omhändertagande.

Till sekundärprevention hör också olika sorters insatser för att uppnå en bredare kunskapshöjning hos allmänheten om våld mot kvinnor. Nästan alla känner någon som är utsatt för våld – kanske är det en släkting, vän eller granne – och ju fler som känner till våldets uttryck och konsekvenser desto fler lär sig att se, våga fråga och ingripa.

I både det primär- och sekundärpreventiva arbetet är det centralt att sprida kunskap och arbeta aktivt med värderingar och attityder, om än på olika sätt.³²

Primärprevention handlar om att förändra normer och värderingar kring kön för att förhindra att våld uppstår. Men "vanligt" jämställdhetsarbete kopplas inte alltid så tydligt samman med kvinnofridsarbete som vi gör här, fastän det är en så grundläggande förutsättning för kvinnofrid. Det kan bero på att jämställdhetsarbete handlar om alltifrån jämn könsfördelning och lika lön för likvärdigt arbete till att upptäcka och motverka stereotypa normer för kön så att kvinnor och män ska få lika möjligheter och samma tillgång till makt och resurser.³³ Kopplingen mellan mäns våld mot kvinnor och faktiskt jämställdhetsarbete, såsom könsuppdelad statistik eller jämställdhetsintegrering, är inte alltid enkel. Men alla steg i jämställdhetsarbete är likväl steg för att uppnå kvinnofrid. Ojämställdhet visar sig i såväl orättvisa löner eller könssegregerad arbetsmarknad som i sexuella trakasserier eller mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

Sekundärprevention handlar istället om att sprida kunskap och arbeta aktivt med värderingar och attityder för att allt fler – både professionella och allmänhet – ska förstå att våld mot kvinnor inte är en "privat" fråga utan en brottslig handling. Kunskapen måste omfatta alla delar av denna komplexa fråga. Kunskap om mäns våld mot kvinnor leder till att fler känner igen varningstecknen om att våld är på väg att utvecklas i en relation, vilket ökar möjligheten att våldet förhindras. Kunskap om skydd, stöd- och hjälpinsatser leder till att fler våldsutsatta kvinnor kan få sina behov av säkerhet tillgodosedda.³⁴

Avslutningsvis kan sägas att det primärpreventiva arbetet berör, och är ett ansvar för, en mängd olika samhällsaktörer medan det sekundärpreventiva arbetet tydligare knyter an till de samhällsinstanter som direkt möter och ger stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor och barn. Genom att tydligare fokusera det primärpreventiva arbetet och sammanföra jämställdhets- och kvinnofridsarbete kan goda synergieffekter skapas som bidrar till att minska mäns våld mot kvinnor.

SKL:s DEFINITION AV JÄMSTÄLLDHET

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, vilket förutsätter lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter på livets alla områden.

KARTLÄGGNINGEN METODER OCH GENOMFÖRANDE

Som vi varit inne på tidigare är syftet med denna kartläggning att ge en aktuell bild av hur kvinnofridsarbete ser ut på en övergripande nivå inom kommuner, landsting och regioner. För att uppnå detta syfte har vi använt oss av olika metoder: dels har vi gjort litteraturstudier av tidigare relevanta undersökningar, dels har vi genomfört en egen kartläggning med hjälp av två enkäter, den ena ställd till kommunerna, den andra till landstingen/regionerna.

Tidigare kartläggningar

Genomgående i resultatpresentationen hänvisar vi till andra nyligen genomförda studier som vi anser ha ett värde i sammanhanget.³⁵

Då det gäller landstingens och regionernas kvinnofridsverksamheter finns redan en nationell kartläggning, *Den svenska hälso- och sjukvårdens arbete inom kompetensområdet våld mot kvinnor* som presenterades av Rikskvinnocentrum (RKC) 2006.³⁶ Den kartläggningen ger en bild av hur läget ser ut gällande hälso- och sjukvårdens arbete med att upptäcka och behandla våldsutsatta kvinnor, utbildningsinsatser för personal samt samverkan med andra aktörer. Vi har låtit denna kartläggning ingå som en del av presentationen av landstingens/regionernas kvinnofridsarbete, och kommer att ta upp den mer ingående längre fram.

För kommunernas del finns dock ingen motsvarande tidigare kartläggning. Många har studerat kommunernas kvinnofridsarbete ur olika vinklar, men sällan har **alla** kommuner tillfrågats, och om så varit fallet har svarsfrekvensen varit relativt låg.³⁷ Att få en aktuell överblick över kommunernas samlade kvinnofridsarbete baserat på redan existerande kartläggningar har inte varit möjligt. På ett område finns emellertid kartläggningar som ger en mer generell bild – det gäller kommunernas arbete med kommunala handlingsplaner för kvinnofrid.³⁸ Vi har därför valt att inte inkludera frågor om kommunala handlingsplaner i vår enkät, utan redogör istället för resultat från nyligen genomförda studier på området.

Två olika enkäter

Enkäterna som vi skickat ut till kommuner respektive landsting/regioner är delvis olika. Det beror dels på de skillnader i storlek och funktion som finns mellan kommuner och landsting/regioner och på vad som i den kontexten kan anses vara kvinnofridsarbete på en övergripande nivå och vem som i så fall kan svara på frågor om detta.

Dels beror det på vilka kommunala eller landstingskommunala kvinnofridsverksamheter som nyligen har kartlagts av andra aktörer. Inriktningen från SKL:s sida har varit att ställa frågor omkring områden där en aktuell övergripande bild saknas, och att tillvarata de aktuella bilder av medlemmarnas kvinnofridsarbete som redan fanns tillgängliga i andras kartläggningar och studier.

Skillnader och likheter mellan enkäterna

För att få en övergripande bild av kommunernas kvinnofridsarbete valde vi att göra en mer omfattande undersökning än den vi gjorde av landstingens och regionernas kvinnofridsarbete. Enkäterna till kommunerna respektive till landstingen/regionerna återfinns i sin helhet i bilaga 1 och 2. Gemensamt för de båda enkäterna är frågor om förebyggande verksamheter för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer, informationsinsatser, framgångsfaktorer och framtida behov för kvinnofridsarbetet. Båda enkäterna innehåller också frågor om antal anställda årsarbetare med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete, ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet samt frågor om goda exempel på kvinnofridsverksamheter.

Enkäterna skiljer sig åt på följande sätt: Kommunerna har fått mer ingående frågor än landstingen/regionerna om sina verksamheter för kvinnor och barn som utsatts för våld i nära relationer, och om vilka grupper av kvinnor och män de arbetar med.³⁹ Landstingen/regionerna har istället fått mer övergripande frågor om sitt ekonomiska stöd till andra organisationer som arbetar med dessa målgrupper.⁴⁰ Enkäten till kommunerna omfattar också frågor om samverkan med andra aktörer inom och utanför den egna organisationen samt utbildningsinsatser för personal.

Utformning och test av frågorna

Båda enkäterna testades av pilotgrupper inom kommuner respektive landsting och regioner och bearbetades därefter innan undersökningen genomfördes. De båda enkäterna var webbaserade och skickades ut via e-post till samtliga respondenter. Enkätfrågorna i båda enkäterna var framförallt utformade med kryssbara flervalsalternativ men innehöll ofta en möjlighet att också ange ett kortfattat fritextsvar. I frågor med flervalsalternativ har uppgiftslämnaren haft möjlighet att ange ett eller flera egna svarsalternativ.

Eftersom det var en webbaserad enkät var tre frågor per enkät konstruerade så att om man inte svarade ja på huvudfrågan, så kunde man inte svara på den efterföljande delfrågan.⁴¹

Enkäternas målgrupper

Eftersom vi ville få en övergripande bild över kommunernas och landstingens/regionernas kvinnofridsarbete ställdes enkäten till chefer med övergripande ansvar för kommunernas respektive landstingen/regionernas kvinnofridsarbete. Kommuner, landsting och regioner är stora och mångfacetterade organisationer som möter med-

borgarna i vardagen i livets alla faser, exempelvis i förlossningsvård, förskola, skola och äldreomsorg. Många delar på ansvaret för kvinnofridsarbete, men vi valde av resurs-skäl att avgränsa oss till enbart en enkät per kommun, landsting och region.⁴²

Om enkäten till kommunerna

Inom kommunerna är det socialtjänsten som enligt socialtjänstlagen har ansvar för att ge våldsutsatta kvinnor och barn stöd och hjälp. Därför skickade vi enkäterna till kommunernas socialtjänst, och vi valde att adressera dem till respektive kommuns socialtjänstchef, då dessa kan förväntas ha övergripande kunskap om verksamheten och i de fall de inte själva besitter mer detaljerad kunskap ändå veta var sådan kunskap kan inhämtas.

Kommunernas socialtjänstverksamheter är organiserade på olika sätt vilket vi tog hänsyn till när vi skickade ut enkäterna. I vissa kommuner med kommundelar finns flera socialtjänster med ansvar för kvinnofridsfrågor, och när så varit fallet har enkäten ställts till chefen för socialtjänsten i respektive kommundel.⁴³ Detta innebär att fler än en webbenkät per kommun har skickats ut, och det anser vi möjliggör en mer rättvisande bild av socialtjänstens kvinnofridsarbete i en kommun med fler kommundelar. Kommundelarnas svar lades ihop till endast ett svar per kommun innan resultatet sammanställdes. I de kommuner som inte har kommundelar (vilket är det vanligaste) ställdes enkäten till chefen för socialtjänstförvaltningen i kommunen.⁴⁴

Om enkäten till landstingen/regionerna

Landstingen och regionerna har enligt hälso- och sjukvårdslagen ansvar för att ge alla medborgare en likvärdig vård oavsett var i landet vårdtagaren bor. Men landstingen/regionerna är mycket stora organisationer med olika organisationsstrukturer och det finns därför inte en lika självklar mottagare som i kommunerna. Efter efterforskningar valde vi till slut att ställa enkäten till hälso- och sjukvårdsdirektören (eller motsvarande) i varje landsting/region då de har helhets- och/eller samordningsansvar för övergripande hälso- och sjukvårdsfrågor i respektive landsting/region.⁴⁵

Genomförandeperiod

Enkäten till kommunerna skickades ut och besvarades under en period av fyra veckor under november–december 2008. Enkäten till landstingen/regionerna skickades ut och besvarades under en period av sex veckor under december 2008 och januari 2009.

Om redovisning av resultaten

Vi kommer konsekvent använda termen ”kommuner” samt ”landsting/regioner” när vi redovisar resultaten, på så vis får cheferna för kommunernas socialförvaltningar representera hela kommunen såväl som hälso- och sjukvårdsdirektörer får representera hela landstinget/regionen. Vi vill dock själva påpeka begränsningen i detta – det

är inte möjligt för dessa respondenter att till fullo representera hela sin organisations breda verksamheter. Med denna reservation anser vi emellertid att vi genom denna undersökning fångar upp **stora delar av kommunernas och landstingen/regionernas kvinnofridsarbete** på en övergripande nivå.

I resultatredovisningen finns i många fall tabeller och diagram som redovisar de exakta siffrorna för de förhållanden som beskrivs i texten. Det förekommer också citat som illustrerar och exemplifierar olika aspekter av kommunernas och landstings/regioners kvinnofridsarbete. I huvudsak är citaten återgivna i den form de inkommit, med undantag för att språkliga felaktigheter i enstaka fall rättats till för att öka läsbarheten. I och med att denna undersökning främst är kvantitativ och vi inte kan uttala oss om kvaliteten på verksamheter är citaten anonyma för att enskilda kommuner och verksamheter inte ska kunna identifieras.

KOMMUNERNAS KVINNOFRIDSARBETE

Kommunerna möter våldsutsatta kvinnor inte minst genom socialtjänsten. Men det behöver inte vara våldsutsattheten som är den uttalade orsaken kvinnan uppger när hon söker hjälp, det kan istället gälla problem med barnen eller ekonomin. Många våldsutsatta kvinnor anstränger sig för att dölja vad som pågår för omgivningen, eftersom det ofta är ihopkopplat med starka skam- och skuld känslor, och det finns anledning att tro att en socialsekreterare möter många våldsutsatta kvinnor utan att känna till det.⁴⁶ Utöver den våldsutsatta kvinnan träffar socialtjänsten ofta både barn som upplevt våld mot mamman och gärningsmannen, som många gånger är barnens pappa. Detta ställer höga krav på personalens förhållningssätt och kunskap. Socialtjänsten har enligt socialtjänstlagen ansvar för att ge våldsutsatta kvinnor och barn stöd och hjälp.

UTDRAG UR SOCIALTJÄNSTLAGEN (2001:453)

5 kap. 11 §

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

UTBILDNING OM MÄNS VÅLD MOT KVINNOR är en central faktor i kvinnofridsarbetet. Det är viktigt att personal som möter våldsutsatta kvinnor har specifika kunskaper för att kunna ge adekvat hjälp och bemötande. Detsamma gäller för personal som möter män som utsätter kvinnor för våld.⁴⁷ Det handlar om att ha kunskap och förståelse för våldets uttryck och mekanismer så att man vågar se, fråga och ingripa.

Det handlar om att övervinna motståndet inom sig själv, att våga se och inse att mäns våld mot kvinnor finns i vår närmaste omgivning. Det berör oss alla på ett personligt plan. Det kommer nära, väcker starka känslor och får oss att fråga oss själva: kan detta hända också mig, min dotter, syster eller vän? Frågan kräver att var och en granskar sig själv, sina egna värderingar och tar ställning. Mötet med den våldsutsatta kvinnan påverkas av den egna inställningen till våldet. Det handlar alltså om att våga, men också om att ha kunskap och förståelse. Kunskap om våld mot kvinnor är därför en viktig förutsättning för arbetet.⁴⁸

Socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn inbegriper bland annat skyddat boende, ekonomiskt bistånd, kontakter med kvinnojour samt råd- och stödsamtal. En annan viktig del i arbetet är att bedöma säkerheten för kvinnan och hennes eventuella barn genom att göra en hot- och riskbedömning. Insatserna som behövs är ofta både akuta och långsiktiga och kritik har framförts om att det finns alldeles för lite utrymme för långsiktiga insatser för våldsutsatta kvinnor. Man har menat att de akuta insatserna oftast fungerar bra och tillfredsställande, men att det långsiktiga arbetet kräver ökade resurser.⁴⁹

Skyddat boende är ett tillfälligt boende för kvinnor och deras barn som, till exempel, snabbt behöver komma undan från en våldsam man. Men ett sådant boende kan

se olika ut, det kan vara ett bemannat/obemannat boende med starka skyddsåtgärder eller ett mer öppet bemannat/obemannat boende och "tak över huvudet" där kvinnor och deras barn bor och klarar sig själva i hög utsträckning.⁵⁰ Olika våldsutsatta kvinnor har också olika behov av stöd och hjälp i det skyddade boendet och behoven kan variera över tid.

Idag finns det drygt 160 ideella kvinnojourer i landet.⁵¹ Till ideella kvinnojourer kan våldsutsatta kvinnor vända sig anonymt för att få skyddat boende och andra former av stöd som exempelvis stödsamtal eller stöd i kontakterna med polis och rättsväsendet. Kvinnojourernas verksamheter kan emellertid se väldigt olika ut: Vissa jourer har anställd personal, vissa är fullt bemannade dygnet runt, medan andra enbart har telefonjour med ideellt arbetande jourkvinnor under vissa tider. Vi vet att de ideella kvinnojourerna utgör ett stort stöd för många våldsutsatta kvinnor och ett ovärderligt komplement till det arbete med våldsutsatta kvinnor som sker inom kommunerna. Socialtjänsterna samarbetar med kvinnojourerna i olika omfattning och undersökningar har visat att kommuner utan kvinnojour ofta hänvisar till en jour i en grannkommun.⁵² Kritik har framförts mot kommunerna om att de i alltför stor utsträckning, och utan uppföljning, förlitar sig på kvinnojourerna som sin enda insats för våldsutsatta kvinnor.⁵³

Det finns också drygt 100 ideella brottsofferjourer i landet och många av dem erbjuder olika stödinsatser speciellt riktade till våldsutsatta kvinnor och barn. En majoritet, 58 procent, av de brottsoffer som landets brottsofferjourer var i kontakt med under 2008 var kvinnor. På brottsofferjourerna erbjuds ofta stödsamtal och stöd och hjälp i kontakterna med polis och rättsväsendet.⁵⁴

Som en del av regeringens nationella handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer genomförs en nationell satsning med statliga utvecklingsmedel för att bygga upp och förstärka kvinnojoursverksamheten och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld.⁵⁵ En delrapport från Socialstyrelsen och länsstyrelserna visar att många utvecklingsarbeten har påbörjats runt om i landet. Totalt har 134 kommuner som beviljats utvecklingsmedel ökat sina föreningsbidrag till kvinnojourer, tjejjourer och brottsofferjourer mellan 2006 och 2007 från 54 miljoner kronor till 62 miljoner kronor per år.⁵⁶

Många uppdrag i regeringens handlingsplan är utvecklingsarbeten som riktar sig just till socialtjänsten. Socialstyrelsen och i vissa fall Institutet för metoder i socialt arbete (IMS) arbetar bland annat med att fram till och med 2011 utveckla förstärkt tillsyn, utvärdera metoder och arbetssätt, kvalitetssäkra bedömningsinstrument och förbättra kunskapsstödet när det gäller socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. De har också i uppdrag att utvärdera metoder och arbetssätt i socialtjänstens arbete med våldsutövande män samt att utvärdera ideella kvinnojourers arbete med våldsutsatta kvinnor.⁵⁷

Resultatpresentation

I denna resultatpresentation behandlas i följande ordning bland annat vad kommunerna bedömer vara framgångsfaktorer, framtida behov samt prioriteringar i kvinnofridsarbetet. Några relevanta tidigare studier om förekomsten av kommunala handlingsplaner mot mäns våld mot kvinnor presenteras. Därefter redogör vi för vilka former av stöd som kommunerna erbjuder kvinnor, barn och unga som utsatts för våld i nära relationer, samt vilka grupper av kvinnor respektive män kommunerna arbetar kontinuerligt med. Andra områden som behandlas är kommunernas förebyggande kvinnofridsarbete samt på vilket sätt kommunerna informerar om sitt kvinnofridsarbete. Vi tar också upp kommunernas kompetensutveckling inom området samt hur och med vilka kommunerna har kvinnofridssamverkan. Ytterligare områden som behandlas är i vilken utsträckning kommunerna har anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete samt om kvinnofridsarbetet följs upp ekonomiskt. Kapitlets två avslutande avsnitt handlar om goda kommunala exempel och övriga synpunkter från kommunerna.

Svarsfrekvens

SKL:s enkät till kommunerna besvarades av 89 procent, 257 kommuner av 290.⁵⁸ Av dem som besvarade enkäten var 69 procent chefer eller motsvarande och övriga var handläggare eller motsvarande.⁵⁹ Av dem som besvarade enkäten var 79 procent kvinnor och 21 procent män.

Framgångsfaktorer, framtida prioriteringar och behov

Inledningsvis redogör vi för de faktorer som kommunerna själva ansåg vara viktiga för ett framgångsrikt kvinnofridsarbete. Vi återkommer till dessa under den vidare presentationen av resultatet.

I enkäten bad vi varje kommun att ange de tre viktigaste framgångsfaktorerna för ett fungerande kvinnofridsarbete. De som hamnade i fem-i-topp är:⁶⁰

1. Att kvinnofridsarbete sker i samverkan med andra myndigheter och organisationer (69 procent)
2. Att arbetet sker i ordinarie verksamhet (53 procent)
3. Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet (47 procent)
4. Att det sker en kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare (35 procent)
5. Att det finns en tydlig politisk styrning av kvinnofridsarbetet (30 procent)

Vi bad också varje kommun ange de tre viktigaste områdena där de planerar att utveckla sitt kvinnofridsarbete inom de närmaste tre åren. De områden som då hamnade i fem-i-topp är:⁶¹

1. Barn och unga som upplevt våld i nära relationer (62 procent)
2. Kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer (48 procent)
3. Kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld (31 procent)
4. Män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer (25 procent)
5. Pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer (25 procent).

SKL:s framtida stöd i kommunernas kvinnofridsarbete

SKL:s uppdrag som medlems- och intresseorganisation är att driva medlemmarnas intressen samt erbjuda dem stöd och service. I vår kartläggning var det därför viktigt att fråga kommunerna vilket stöd de önskar från SKL i sitt framtida kvinnofridsarbete.

Varje kommun fick ange de tre viktigaste insatserna genom vilka SKL på bästa sätt kan främja deras framtida kvinnofridsarbete. De insatser som hamnade i fem-i-topp är:⁶²

1. Att arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor (64 procent)
2. Att verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer (61 procent)
3. Att tillhandahålla stöd, service och rådgivning i kvinnofridsfrågor (46 procent)
4. Att sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter (41 procent)
5. Att erbjuda medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, till exempel via nätverk (38 procent).

Innan vi går närmare in på resultatet från SKL:s kartläggning kommer vi att redogöra för några tidigare studier som är relevanta i sammanhanget.

Kommunala handlingsplaner – tidigare studier

Kommunala handlingsplaner för kvinnofridsarbete har av flera aktörer lyfts fram som ett effektivt instrument för kommunernas arbete för våldsutsatta kvinnor.⁶³ Många kommuner har någon form av handlingsplan för sitt arbete mot mäns våld mot kvinnor, men de är inte enligt lag tvingade att upprätta en handlingsplan.

I SKL:s kartläggning har vi valt att inte ställa frågor om kommunala handlingsplaner på grund av att flera andra aktörer under de senaste åren genomfört mer djupgående undersökningar av sådana än vad vi har haft möjlighet att göra. Som vi redan

nämnt så hamnar handlingsplan för kvinnofridsarbetet på kommunernas fem-i-topp när det gäller framgångsfaktorer.⁶⁴ Handlingsplaner dyker också upp i fritextsvar bland annat när vi ber kommunerna ange goda exempel på verksamheter, vi återkommer till detta längre fram. Nu vill vi först presentera några resultat och slutsatser från några tidigare studier av kommunala handlingsplaner för kvinnofridsarbete.

I en rapport från 2005 konstaterar Amnesty att 110 av totalt 214 kommuner som besvarat deras enkät har någon form av handlingsplan och/eller riktlinjer för sitt kvinnofridsarbete.⁶⁵ Av kommunerna angav 88 att de saknade denna typ av dokument, men av dessa var det 27 stycken som uppgav att det pågick ett arbete med att ta fram ett sådant. I ytterligare en rapport från samma år konstaterar Amnesty att ett antal kommuner som tidigare saknat riktlinjer för socialtjänstens insatser i ärenden som rör våld mot kvinnor tycks ha initierat ett sådant arbete.⁶⁶

En annan kartläggning som utfördes av Socialstyrelsen tillsammans med länsstyrelserna 2005 visar att en majoritet av kommunerna, 206 stycken (71 procent), hade handlingsplaner. Flertalet av de kommuner som vid tidpunkten för inventeringen (augusti 2005) saknade en handlingsplan uppgav att de arbetade med att ta fram en sådan.⁶⁷

I kartläggningen som Socialstyrelsen och länsstyrelserna genomförde granskades samtliga 206 handlingsplaner och de visade sig vara av mycket olika karaktär med varierande syften, innehåll, omfång, inriktning och ambitionsnivå. Likaså benämndes de på olika sätt, såsom *handbok*, *handlingsprogram*, *handlingsplan*, *åtgärdsprogram* eller *anvisningar*. Vidare urskiljs fyra former av handlingsplaner:

- **Rutiner/riktlinjer och vägledning för personalen inom kommunernas individ- och familjeomsorg.** En typ av plan som främst syftar till att säkerställa att de våldsutsatta kvinnor som söker sig till socialtjänsten ska få praktisk hjälp, stöd och skydd i det akuta skedet. Innehåller ofta en beskrivning av rättsläget, kommunens policy och de rutiner som ska gälla när personalen möter våldsutsatta kvinnor samt en beskrivning av hur andra myndigheter och organisationer ska agera.
- **Plan för verksamhetsutveckling.** En åtgärdsinriktad typ av plan med tydliga mål för kommunens verksamhet och åtgärder som krävs för att nå målen. De innehåller i många fall en inventering av kommunens resurser och hur väl dessa resurser svarar mot behoven.
- **Mål och övergripande policy för kommunen.** En typ av plan där det anges vad man vill uppnå och vad man ska göra men inte **hur** det ska göras och vilka resurser som behövs.
- **Information om kommunens och berörda myndigheters och organisationers resurser.** En typ av beskrivande plan där det framgår vad som åligger socialtjänsten och andra myndigheter samt vilka resurser som finns inom området.

De flesta av de 206 planerna som granskades var sådana som riktade sig till individ- och familjeomsorgens personal. Planerna var inte alltid renodlade, men hade en

huvudsaklig inriktning åt någon av de fyra typerna. I några kommuner fanns också flera dokument som kompletterade varandra. Vidare nämnde Socialstyrelsen och länsstyrelserna ett antal viktiga förutsättningar för att en handlingsplan ska vara ett bra och väl fungerande verktyg: att den är politiskt förankrad, väl känd bland förtroendevalda och personal, omfattar hela kommunens verksamhet, utgår från en analys av våldets orsaker samt att det finns ekonomiska resurser för att genomföra det som handlingsplanen anger.⁶⁸

En annan mindre och kvalitativ studie av de kommunala handlingsplanernas funktion i praktiken genomfördes inom ramen för den statliga utredningen *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Intervjuer gjordes med 30 personer (såväl chefer som handläggare) fördelat på tolv kommuner.⁶⁹ En slutsats från studien var att handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor ibland överskattas; handlingsplaner behöver nödvändigtvis inte vara ett bra mått på vad som faktiskt görs. Många av de intervjuade i studien menade att handlingsplanen är ett verkningsfullt verktyg för arbetet med våldsutsatta kvinnor – men framför allt tillsammans med andra verktyg och åtgärder. Huruvida handlingsplanen är ett verkningsfullt instrument eller inte beror enligt studien i hög grad på hur aktivt frågan om mäns våld mot kvinnor diskuteras och drivs på arbetsplatsen, hur kvinnofridsarbetet organiseras och hur kommunerna använder sina handlingsplaner.⁷⁰

Sammantaget ger dessa undersökningar en bild av att det skett en positiv utveckling under de senaste åren då allt fler kommuner antagit handlingsplaner. Men samtidigt finns en konsensus kring att en handlingsplan inte är någon garanti för en väl fungerande kvinnofridsverksamhet. Det kan vara så att vissa kommuner även utan handlingsplan kan ha en bra kvinnofridsverksamhet. Handlingsplaner är dessutom inte alltid uppdaterade och aktuella. Vidare kan själva arbetet med att ta fram handlingsplanen vara ett viktigt resultat i sig – det kan leda till ökade kunskaper om hur det ser ut i kommunen när det gäller våld mot kvinnor och kan ge samverkansarbetet inom kommunen och med andra aktörer ett konkret innehåll.

Vilka stödformer erbjuder kommunerna?

Nu går vi tillbaka till resultaten från SKL:s kartläggning av kommunernas kvinnofridsarbete. I vår enkät har vi valt att fråga om kommunerna erbjuder akut boende, långsiktigt boende, kriscentrum/kvinnjour, stödsamtal i akut skede, stödsamtal kontinuerligt, riskbedömningssamtal eller stödsamtal inför polisanmälan/rättegång. Vi har också frågat om stödsamtal i det akuta skedet erbjuds enbart under kontorstid eller om det också erbjuds efter kontorstid.

Skyddat boende

Tidigare kartläggningar har visat att skyddat boende är en insats som många kommuner uppger sig kunna erbjuda våldsutsatta kvinnor.⁷¹ Men det tycks saknas aktuella

uppgifter om hur många kommuner som erbjuder skyddat boende i egen respektive annan organisations regi och få uppgifter finns omkring mer långsiktiga skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor som ännu inte ordnat ett eget permanent boende. Särskilt liten kunskapen varit om hur vanligt det är att kommunen driver egen kvinnojoursverksamhet – sådana kommunala kvinnojourer brukar ofta kallas "Kriscentrum för kvinnor".

När vi i vår kartläggning frågat om kommunen erbjuder skyddat boende har vi också velat ta reda på huruvida det drivs i egen kommunal regi och/eller om verksamheten drivs av frivilligorganisation *som kommunen har skriftligt avtal med*. Det är möjligt att en kommun erbjuder olika sorters skyddat boende både i egen kommunal regi och i frivilligorganisations regi, varför flera svarsalternativ tilläts. Vi kan dock inte uttala oss närmare om kvaliteten på det skyddade boendet, utan enbart om förekomsten.

Kartläggningen visade att 228 (89 procent) av 255 kommuner uppger att de erbjuder skyddat boende. Vid en närmare granskning av själva formen för det skyddade boendet är akut skyddat boende det vanligaste – 46 procent erbjuder det i egen regi och 59 procent i frivilligorganisations regi. Se tabell 1 (nedan). Långsiktigt boende är inte lika vanligt, men drygt en tredjedel erbjuder det i kommunal regi.

Tabell 1. Form av skyddat boende som kommunen erbjuder kvinnor som utsatts för våld. Andelen baseras på svaren från 228 kommuner som angav att de erbjuder skyddat boende, fördelat efter om det erbjuds i kommunal regi, eller i frivilligorganisations regi *som kommunen har skriftligt avtal med*. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

	KOMMUNAL REGI ANTAL (ANDEL)	FRIVILLIGORGANISATIONS REGI ANTAL (ANDEL)
Akut skyddat boende	104 (46%)	134 (59%)
Långsiktigt skyddat boende	88 (39%)	29 (13%)

Vi frågade också om det skyddade boendet sker på kriscentrum/kvinnjour eller i någon annan form. Se tabell 2 (sid. 30). Det visade sig att 23 procent erbjuder skyddat boende på kriscentrum/kvinnjour som drivs i kommunal regi och att 80 procent av kommunerna erbjuder skyddat boende på kriscentrum/kvinnjour som drivs i frivilligorganisations regi.

Tabell 2. Kommuner som erbjuder skyddat boende på kriscentrum/kvinnjour eller i annan form. Baseras på svaren från de 228 kommuner som angav att de erbjuder skyddat boende, fördelat efter om det erbjuds i kommunal regi, eller i frivilligorganisations regi som *kommunen har skriftligt avtal med*. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

	KOMMUNAL REGI ANTAL (ANDEL)	FRIVILLIGORGANISATIONS REGI ANTAL (ANDEL)
Kriscentrum/Kvinnjour	53 (23%)	181 (80%)
Annan form	10 (4%)	6 (3%)

Enkäten var konstruerad på så sätt att om man inte svarade ja på första frågan: "Erbjuder ni kvinnor som utsatts för våld i nära relationer skyddat boende?" så fick man inte heller chans att svara på den efterföljande frågan om *vilken form* av skyddat boende kommunen erbjuder. I efterhand visade det sig att vissa svarat nej på den första frågan fastän det finns en kvinnjour med skyddat boende i kommunen eller i en näraliggande kommun. Det kan inte uteslutas att dessa kommuner tolkat frågan som så att *erbjudande om skyddat boende* endast inkluderar boende i kommunal regi, inte boende på näraliggande kvinnjour. Att det finns kvinnjoursverksamhet i någon form i åtminstone två av de kommuner som i enkäten angav att de *inte* erbjuder skyddat boende belyses i enkätens avslutande fritextsvar:

” Tillsammans med tre grannkommuner och kvinnjournen driver vi ett projekt med medel från länsstyrelsen i syfte att förstärka kvinnjoursverksamheten och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.

Kommunen har i många år samverkat över kommungränserna när det gäller kvinnjoursfrågor. I år är kvinnofridsarbetet i fokus med nyligen startat projekt (samarbete mellan flera kommuner) med syfte att utveckla arbetet i kommunen för ett bättre bemötande, kunskap och omhändertagande för målgruppen.

I anslutning till frågan om skyddat boende, och även i enkätens sista fråga med fritextsvar tar några kommuner upp frågan om att samverka bättre kring skyddat boende. Bland annat berörs frågan om kvinnor som tvingas fly från en kommun till en annan. Att det anses problematiskt att ordna skyddat boende i andra kommuner exemplifieras av de två följande citaten:

” Vore bra med en instans där man ringer för att få reda på var någonstans det finns lediga platser på skyddat boende. Det tar mycket tid och energi att sitta i telefon och leta skyddat boende.

I vår kommun vill vi gärna lyfta fram problemet med boende för kvinnor på flykt. Det borde inte ligga på enskilda kommuner att ansvara för detta. Vi har inga möjligheter att flytta en kvinna till en annan stad då bostadssituationen ser ut som den gör. Vi får förlita oss på kvinnojourer/frivilligorganisationer. Det är inte rättssäkert och framförallt oetiskt att lägga ett så tungt ansvar på dem då de är beroende av bidrag för att hålla sin verksamhet. Det borde finnas en handlingsplan på riksplan för hur vi bäst ska hjälpa dessa kvinnor.

Övrigt stöd till våldsutsatta kvinnor

Vad gäller övrigt stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer ser förekomsten ut att vara hög. Se tabell 3 (nedan). Som vi tidigare poängterat kan vi enbart uttala oss om att en insats finns, inte om dess innehåll. Det var även här möjligt för respondenterna att kryssa i att en stödsats erbjuds i både kommunal regi och i annan organisations regi, om så var fallet.

Resultatet visar att stödsamtal i det akuta skedet erbjuds i kommunal regi av 96 procent av de 257 kommunerna som besvarat enkäten och i annan organisations regi av 49 procent. Kontinuerliga stödsamtal under en längre tidsperiod, enskilt eller i grupp, erbjuds av 75 procent i kommunal regi och av 46 procent i annan organisations regi. En majoritet av kommunerna erbjuder också stödsamtal inför polisanmälan/rättegång och riskbedömningssamtal i egen regi (79 procent respektive 64 procent).

Tabell 3. Former av stöd som kommunen erbjuder till kvinnor som utsatts för våld. Baseras på svaren från samtliga respondenter (N=257) och fördelat efter om det erbjuds i kommunal regi, eller i annan organisations regi. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

	KOMMUNAL REGI ANTAL (ANDEL)	I ANNAN ORGANISATIONS REGI ANTAL (ANDEL)
Stödsamtal akut skede	246 (96%)	127 (49%)
Stödsamtal kontinuerligt under längre tidsperiod	193 (75%)	119 (46%)
Riskbedömningssamtal	165 (64%)	47 (18%)
Stödsamtal inför polisanmälan/rättegång	204 (79%)	122 (47%)

Förekomsten av stödinsatser i annan organisations regi verkar enligt dessa resultat vara relativt låg. Att så få kommuner anger att det erbjuds stödinsatser i annan organisations regi är en aning anmärkningsvärt, då 181 kommuner i frågan om skyddat boende angivit att sådant erbjuds kvinnor på en ideell kvinnojour som man har skriftligt avtal med. Här anger till exempel enbart 127 kommuner att kvinnor erbjuds akuta stödsamtal i annan organisations regi, men rimligen bör ju en sådan insats erbjudas i alla de 181 kommuner som har en ideell kvinnojour. Denna diskrepans kan kanske bero på frågans utformning och frågan har också besvarats ur kommunens perspektiv. Hade vi kartlagt de ideella organisationernas stödinsatser genom att ställa frågor direkt till dem skulle nog bilden se annorlunda ut.

Tillgänglighet för stödsamtal för våldsutsatta kvinnor

Då det gäller vilka tider på dygnet som stödsamtal erbjuds kvinnor i kommunal regi i det akuta skedet, anger 56 procent att det endast sker under ordinarie kontorstid, 44 procent är tillgängliga för stödsamtal både under och efter ordinarie kontorstid.⁷²

Av de 127 kommuner som angivit att de erbjuder stödsamtal i akut skede i annan organisations regi besvarade 121 frågan om *vilka tider* annan organisation erbjuder kvinnor stödsamtal i det akuta skedet. Av dessa anger 15 procent att det sker enbart under ordinarie kontorstid och 85 procent av dem anger att annan organisation är tillgängliga för stödsamtal både under och efter ordinarie kontorstid.

Stöd till barn och unga som upplevt våld

Det vanligaste vittnet till våld mot en kvinna är hennes barn och allt mer uppmärksammas barn som upplever våld i familjen.⁷³ De betraktas numera som brottsoffer och deras behov av stöd och hjälp ska särskilt beaktas av socialnämnden.⁷⁴ Därför har vi också ställt frågor som rör stöd och hjälp till barn som upplevt våld i nära relationer. Det område som hamnade längst upp på kommunernas fem-i-topp över områden där de under de närmaste åren vill utveckla sitt kvinnofridsarbete var just barn och unga som upplevt våld i nära relationer, 154 kommuner angav detta som en prioriterad fråga.

Som vi kan se i tabell 4 (sid. 33) bedrivs det mycket verksamheter i kommunal regi för barn och unga som upplevt våld i nära relationer. Nästan alla kommuner, 92 procent av 257, anger att de erbjuder stödsamtal i det akuta skedet till barn och unga som upplevt våld i nära relationer och 80 procent erbjuder kontinuerliga stödsamtal under längre tidsperioder. En majoritet av kommunerna erbjuder också stödsamtal inför polisanmälan/rättegång och riskbedömningssamtal i egen regi (77 procent respektive 60 procent).

Tabell 4. Former av stöd som kommunen erbjuder till barn och unga som upplevt våld. Baseras på svaren från samtliga respondenter (N=257) och fördelat efter om det erbjuds i kommunal regi eller i annan organisations regi. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

	KOMMUNAL REGI ANTAL (ANDEL)	I ANNAN ORGANISATIONS REGI ANTAL (ANDEL)
Stödsamtal akut skede	236 (92%)	87 (34%)
Stödsamtal kontinuerligt under längre tidsperiod	206 (80%)	91 (35%)
Riskbedömningssamtal	154 (60%)	37 (14%)
Stödsamtal inför polisanmälan /rättegång	198 (77%)	58 (23%)

Förekomsten av stödinsatser till barn och unga i annan organisations regi verkar enligt dessa resultat vara relativt låg. Det är även här viktigt att beakta att frågan har besvarats ur kommunens perspektiv och att resultatet kanske sett annorlunda ut om vi kartlagt de ideella organisationernas stödinsatser genom att ställa frågor direkt till dem.

Tillgänglighet för stödsamtal för barn och unga

Då det gäller vilka tider på dygnet som stödsamtal i kommunal regi erbjuds barn och unga i det akuta skedet, anger 49 procent att det endast sker under ordinarie kontorstid, 51 procent är tillgängliga för stödsamtal både under och efter ordinarie kontorstid.⁷⁵

Av de 87 kommuner som angivit att de erbjuder stödsamtal för barn och unga i akut skede i annan organisations regi besvarade 86 frågan om *vilka tider* annan organisation erbjuder kvinnor stödsamtal i det akuta skedet. Av dessa anger 40 procent att det sker enbart under ordinarie kontorstid och 60 procent av dem anger att annan organisation är tillgängliga för stödsamtal både under och efter ordinarie kontorstid.

Hur många kommuner erbjuder flera insatser?

Hur många kommuner är det då som erbjuder flera sorters insatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn? Vi undersökte hur många av kommunerna som erbjuder:

- *Skyddat boende* för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, och där det finns åtminstone ett akut boende och ett Kriscentrum/Kvinnjour i antingen kommunal eller i frivilligorganisations regi.

- *Stödsamtal* för våldsutsatta kvinnor i det *akuta skedet* samt *kontinuerligt* under längre tidsperiod i antingen kommunal eller i annan organisations regi.
- *Stödsamtal* för barn och unga som upplevt våld i nära relationer i det *akuta skedet* samt *kontinuerligt* under längre tidsperiod i antingen kommunal eller i annan organisations regi.

Det visade sig att 96 av 257 kommuner, 37 procent, erbjuder dessa insatser. Det visade sig också finnas ett samband mellan förekomsten av flera olika stödinsatser och att man har någon särskilt anställd för att arbeta med kvinnofrid. Av dessa 96 kommuner har 64 angivit att de har anställd personal med särskilt ansvar för frågan.

Kommunens arbete med grupper av kvinnor och män

Vilka grupper av våldsutsatta kvinnor arbetar kommunen kontinuerligt med?

Mäns våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsklasser, i alla yrkesgrupper och åldrar och i alla typer av bostadsområden. Våldsutsatta kvinnor är således inte en homogen grupp och de behöver stöd- och hjälpinsatser som är tillgängliga och anpassade efter deras skiftande behov. Vissa grupper av våldsutsatta kvinnor kan vara särskilt utsatta. Det kan vara grupper som befinner sig i situationer med ökad risk för att utsättas för våld och andra övergrepp eller där de är mer beroende av sin omgivning än andra. Kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med fysiskt eller psykiskt funktionshinder, lesbiska och bisexuella kvinnor, äldre kvinnor och kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld är några sådana särskilt utsatta grupper.

Kvinnor med missbruksproblem, framför allt hemlösa kvinnor med missbruksproblem, befinner sig ofta i en situation med ökad risk för att utsättas för våld. Missbrukande kvinnor och kvinnor med fysiskt eller psykiskt funktionshinder är också två grupper som ofta glöms bort. Inte minst för att dessa kvinnor ofta bemöts utifrån sitt missbruk eller sitt funktionshinder vilket kan leda till att deras våldsutsatthet inte synliggörs.⁷⁶ Funktionshindrade kvinnor är ofta mer beroende av sin omgivning än andra och kan ha svårt att värja sig från kränkningar och våld, särskilt i de fall förövaren också är offrets vårdare.⁷⁷ På motsvarande sätt befinner sig äldre våldsutsatta kvinnor i högre utsträckning än andra kvinnor i en beroendesituation.

Många utgår kanske från att våld i nära relationer handlar om män som utsätter kvinnor och barn för våld i heterosexuella relationer. Men våld förekommer även i samkönade relationer. Lesbiska och bisexuella kvinnor anmäler sällan våldet till polisen och de har få aktörer att vända sig till som är specialiserade på deras särskilda utsatthet.⁷⁸ När våldsutsatta lesbiska och bisexuella kvinnor vänder sig till verksamheter som är riktade till heterosexuella kvinnor kan de ha svårt att få det stöd och hjälp som de har behov av, bland annat därför att många har svårt att föreställa sig att kvinnor kan utsätta andra kvinnor för våld.⁷⁹

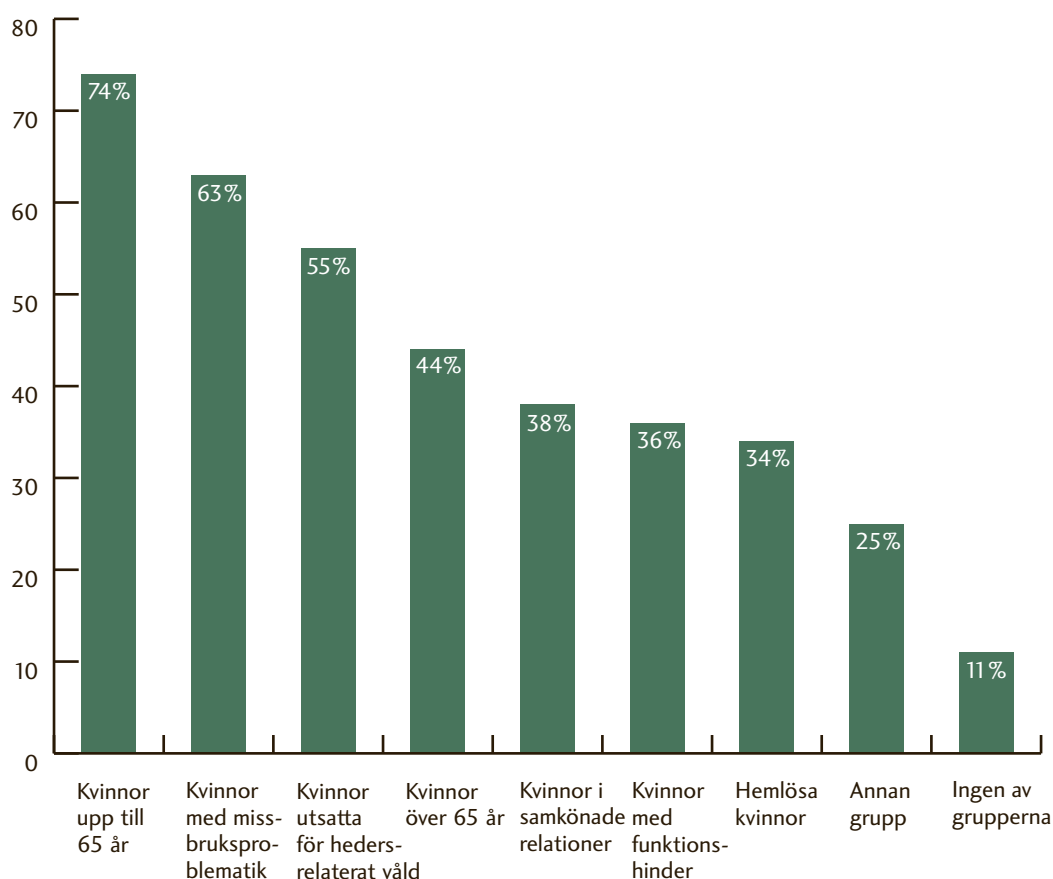
Vi ville i kartläggningen se i vilken utsträckning som kommunerna kontinuerligt arbetar med olika grupper av våldsutsatta kvinnor. Vi inriktade oss på följande grupper:

- Kvinnor under 65 år som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor över 65 år som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor som utsatts för våld i nära samkönade relationer
- Kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld
- Kvinnor med funktionshinder
- Kvinnor med missbruksproblematik
- Hemlösa kvinnor.

Svaren redovisas i diagram 1 (nedan).

De tre vanligaste grupperna som kommunerna arbetar kontinuerligt med är kvinnor upp till 65 år som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer (74 procent), kvinnor med missbruksproblematik som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer (63 procent) och kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld (55 procent). Mindre än hälften av kommunerna arbetar kontinuerligt med de andra grupperna vi frågade om.⁸⁰

Diagram 1. Grupper av våldsutsatta kvinnor som kommunen arbetar kontinuerligt med. Andelen baseras på svar från 249 respondenter som besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

I några fall (11 procent) har kommunen angivit att man inte arbetar med någon av de nämnda grupperna. Det är möjligt att några av dessa kommuner istället har angivit en annan grupp i fritext – 25 procent av de som besvarat frågan har använt denna möjlighet. En synpunkt som återkommer i fritextalternativen är att man anser det svårt att ange att man arbetar just "kontinuerligt" med en grupp. Kommunens storlek – att den har få invånare – anges ofta som en anledning, exempelvis "Vi är en liten kommun varför vi inte regelbundet kommer i kontakt med alla grupper" eller "Då kommunen är liten är antalet kvinnofridsärenden så få att vi inte kan sägas arbeta med någon grupp kontinuerligt. Via avtal med andra kommuner erbjuds kvalificerade insatser för olika grupper".

Flera kommuner ger också svar i linje med: "Vi arbetar inte specifikt med någon grupp men erbjuder stöd till alla när sådant efterfrågas." Även i enkätens avslutande fritextsvar återkommer synpunkter på frågan om grupper: "På grund av kommunens storlek är det svårt att uttala sig om 'grupper' och 'kontinuitet' i arbetet. De individer som behöver kommunens hjälp på grund av att det utsatts för, eller själva utsätter andra för, våld i nära relation erbjuds hjälp utifrån sina individuella behov."

Två av de områden som hamnade på kommunernas fem-i-topp över prioriterade utvecklingsfrågor för kvinnofridsarbetet var kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer (48 procent) respektive kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld (31 procent).⁸¹

Vilka grupper av våldsutövande män arbetar man kontinuerligt med?

Våld i nära heterosexuella parrelationer handlar som vi tidigare redogjort för vanligen om *mäns* våld mot kvinnor i nära relationer. För att återkoppla till de områden där kommunerna avsåg att de närmaste åren utveckla sitt kvinnofridsarbete så var män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer och pappor som utsätter kvinnor och barn för våld två områden som prioriterades och hamnade på SKL:s fem-i-topp.⁸²

Insatser riktade till våldsutövande män som syftar till att dessa män ska upphöra med att utsätta kvinnor för våld är något som har utvecklats på senare år och vi vill kort redogöra för en tidigare studie som genomfördes under våren 2006. På uppdrag av Regeringskansliet kartlades då verksamheter riktade till män som utövar våld mot kvinnor och barn. Totalt 50 sådana verksamheter återfanns, varav tio hade startat mellan 1986 och 1996 och resterande fyrtio funnits i mindre än tio år.⁸³ Utredarna delade in verksamheterna riktade till män i fem olika kategorier:

- Interventioner inom ramen för kriminalvården och rättspsykiatrin
- Generella manscentra/kriscentra för män
- Mansmottagningar med fokus på våld
- Interventioner inom ramen för myndighetssamverkan

- Integrerade interventioner där en utvecklad samverkan skedde mellan socialtjänstens olika delar och där insatsen riktad till män var integrerad med interventioner riktade till den våldsutsatta kvinnan och i vissa fall barnen i samma familj.

Kartläggningen resulterade i att utredarna påpekade vissa brister som de uppmärksammat vid intervjuer och i närmare studier av ett antal av verksamheterna. Bland annat var det svårt att bedöma vad det var för insats som faktiskt gjordes och vilka skillnader som reellt fanns mellan olika verksamheter. I flera fall var det dessutom oklart hur verksamheterna tog ansvar för säkerheten för våldsutsatta kvinnor och barn.

På uppdrag av regeringen utvärderas nu sådana verksamheter med syftet att granska effekterna av verksamheterna, det vill säga om våldet och hotet från mannen minskat, hur verksamheten lever upp till målsättningen att få män att ta ansvar för och förstå vidden av sina handlingar och, om mannen är förälder, hur man får honom att inse att hans våldshandlingar mot kvinnan också drabbar barnen. Utvärderingen ska vidare analysera om säkerhetsaspekterna avseende kvinnorna och barnen säkerställs samt inkludera de berörda kvinnornas och barnens upplevelser av hot- och våldsbilden.⁸⁴

Det kan vara svårt och känsligt att prata om att män utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer – men kanske är det svåraste att omnämna *pappor* som utsätter kvinnor och barn för våld.⁸⁵ Forskaren Maria Eriksson har länge påpekat att det funnits en brist på fokus på mäns föräldraskap. Forskning visar att våldsamma pappor främst inte definieras som *pappor* utan som *våldsamma män*. ”Då fäder inte problematiseras eller diskuteras som att de är eller bör vara närvarande och/eller omsorgsgivande föräldrar, glider frågan om våldsamma fäders omsorgspraktiker och (o)förmåga som föräldrar ur fokus.”⁸⁶ Däremot kopplas våldsutövande män i nära relationer samman med rollen som pappor när det gäller hedersrelaterat våld.⁸⁷ På senare år har frågan om våldsutövande pappor dock generellt kommit att uppmärksammas allt mer.

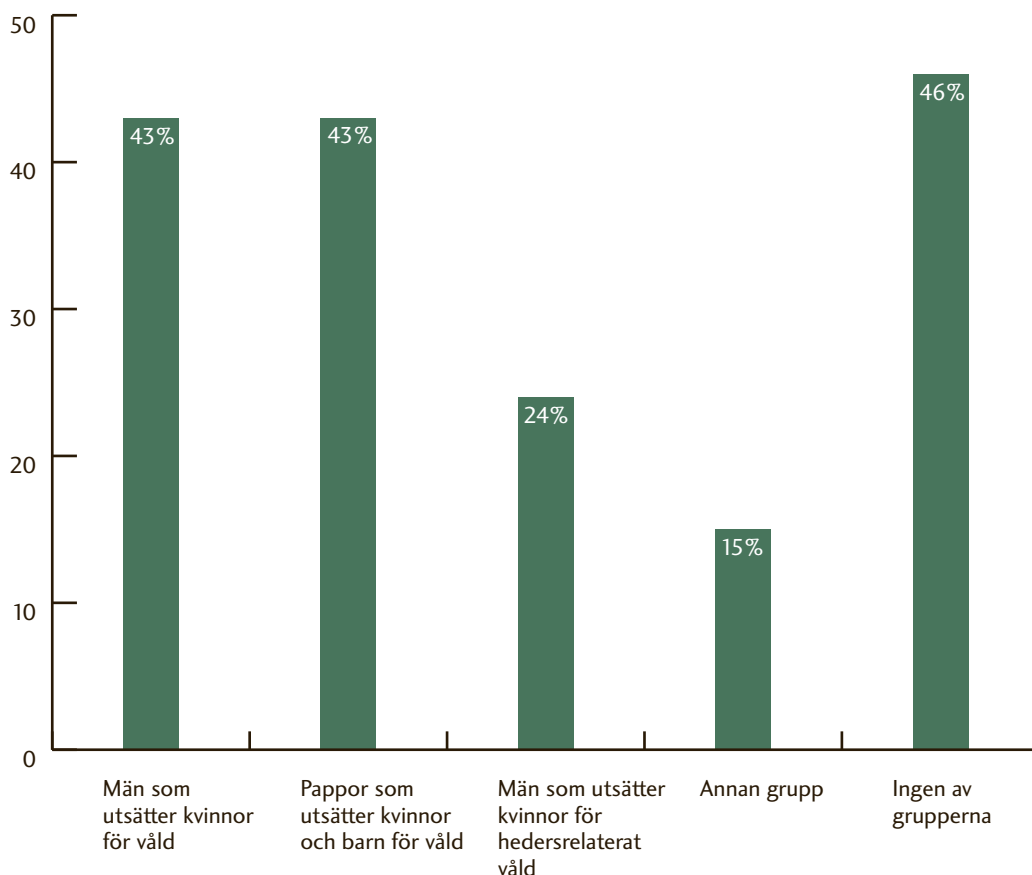
Vi ville genom kartläggningen undersöka vilka grupper av män som kommunerna arbetar kontinuerligt med och valde att urskilja tre grupper:

- Män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer
- Män som utsätter kvinnor för hedersrelaterat våld
- Pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära heterosexuella relationer.

Det fanns också möjlighet att ange flera andra grupper under fritextsvaren. Svaren är redovisade i diagram 2 (sid. 38).

Resultatet visar att det inte alls är lika vanligt att kommunen arbetar kontinuerligt med män som utövar våld i nära relationer, som med kvinnor som utsätts för våld. Dock anger 43 procent att man arbetar kontinuerligt med män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer och lika många anger att man arbetar med pappor som utsätter kvinnor och barn för våld.

Diagram 2. Grupper av våldsutövande män som kommunen arbetar kontinuerligt med. Andelen baseras på svar från 246 respondenter som besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

Många, 112 kommuner (46 procent) av de 246 som angivit minst ett alternativ, har uppgivit att de inte arbetar med någon av nämnda grupper och 15 procent har angivit fritextsvar. Återigen är det just termen "kontinuerligt" som fått några att inte kunna ange någon grupp: "Vi arbetar med de män som söker hjälp, dock förekommer det nästan aldrig" eller "Det har inte förekommit att man sökt sådant stöd" är ett par av kommentarerna. I fritextfältet har några också skrivit att "Två personer utbildas nu för att jobba med männen/ våldsutövaren" och "Aktuell fråga, utvecklingsarbete pågår".

Förebyggande kommunalt kvinnofridsarbete

Vilket förebyggande arbete bedriver kommunerna för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer? Som tidigare nämnts är allt kvinnofridsarbete förebyggande i någon mening, men vi ville närmare undersöka både det *primärpreventiva* och det *sekundärpreventiva* arbetet.⁸⁸

Vi valde att formulera tre svarsalternativ omkring det primärpreventiva arbetet:

- Jämställdhetsarbete
- Arbete med pojkar och män om attityder och värderingar kring kön, makt och våld
- Opinionsbildande kampanjer riktade till invånare.⁸⁹

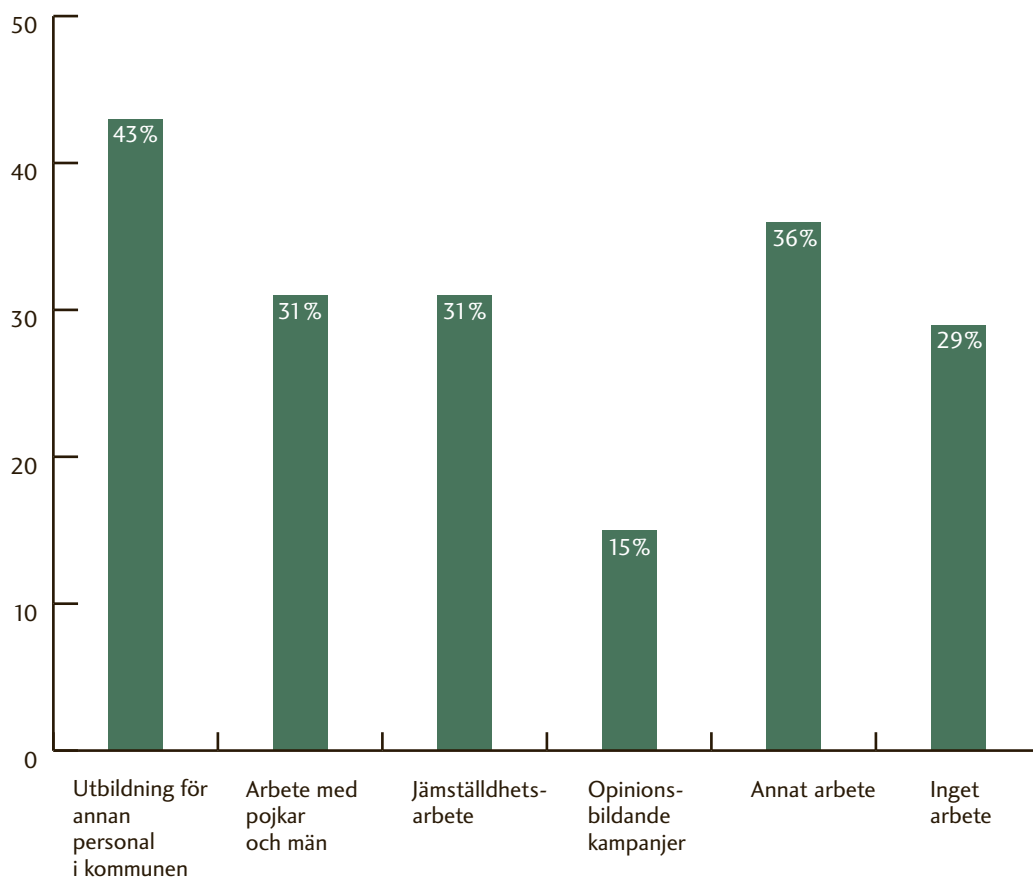
Och vi formulerade ett svarsalternativ som mer kan sägas handla om det sekundärpreventiva arbetet:

- Utbildning om mäns våld mot kvinnor och barn i nära relationer till personal inom andra verksamhetsområden i kommunen.

Det fanns också möjlighet att ange flera andra former av förebyggande arbete under fritextsvaren. Svaren är redovisade i diagram 3 (sid. 40).

Resultatet visade att 43 procent angav att de arbetar kontinuerligt med utbildning om mäns våld mot kvinnor och barn i nära relationer till personal inom andra verksamhetsområden i kommunen, 31 procent arbetar med pojkar och män om attityder och värderingar kring kön, makt och våld och 31 procent bedriver någon form av jämställdhetsarbete.⁹⁰

Diagram 3. Förebyggande kommunalt arbete för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer. Andelen baseras på svar från 249 respondenter som besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

Många, 36 procent, angav andra former av förebyggande arbete och då så många som 90 fritextsvar under "annat förebyggande arbete" har angivits kräver de svaren en närmare undersökning. Alla svar var dock inte möjliga att tydligt förstå eller kategorisera. De större kategorierna av förebyggande verksamhet som anges under "annat förebyggande arbete" visade sig vara:

- Olika former av kvinnofridssamverkan (17st) mellan exempelvis kommunala förvaltningar och frivilliga organisationer
- Olika sorters påverkansarbete och informationsspridning kring bland annat attityder, genus och livsstil (15st)
- Olika former av utbildning för den egna personalen (11st).

Många olika sorters specifika verksamheter nämns också, såsom föräldragrupper, föräldrarådgivning, manssamordnare eller kvinnojour. Några skriver att förebyggande arbete är ”en aktuell fråga där utvecklingsarbete pågår.”

Följande fyra citat får exemplifiera vad förebyggande kvinnofridsarbete kan innebära för kommunerna:

Öka medvetenheten om dessa frågor så att socialtjänsten kan bli mer uppmärksam på situationer där det kan förekomma våld i hemmet även om den hjälpsökande inte direkt talar om detta.

Det förebyggande arbetet måste utvecklas med hjälp av kvinnofridsgruppen vad det gäller föreläsningar och seminarium.

Vi håller på att arbeta fram metoder i förebyggande arbete, detta skall vara klart under våren 2009.

Vi tar just nu fram en handlingsplan för detta arbete, är ännu inte klar.

Majoriteten av verksamheterna som anges i fritextsvaren är sekundärpreventiva och vi förstår att svarsalternativen i frågan inte stämt så väl överens med vad respondenterna ansett vara just *förebyggande* kvinnofridsarbete. Sammantaget kan vi se att ett aktivt jämställdhetsarbete inte i främsta rummet anges som ett förebyggande arbete för att minska våld mot kvinnor i nära relationer. Detta resultat överensstämmer med en undersökning som genomfördes av Christine Bender och Carin Holmberg 2003 som visade att jämställdhet och kvinnofrid ofta hålls isär som två olika politiska frågor.⁹¹

En av våra respondenter skriver ”Vet inte om skolan arbetar med dessa attitydfrågor och jämställdhetsfrågor” och ”(...) det är inte helt förvånande att man kan anse att mycket av det primärpreventiva arbetet berör andra aktörer än socialtjänsten.”

Vi kan dock förstå att det finns ett stort engagemang för förebyggande arbete. Det här är bara ett av flera exempel på citat från enkätens sista avslutande fråga med fritextsvar:

Det förebyggande kvinnofridsarbetet är viktigt och kan innebära stora besparingar inte bara i mänskligt lidande utan även samhällsekonomiskt. Det har visat sig att möjligheten att sätta ord på sina upplevelser och få stöd och verktyg för att hantera konflikter för såväl våldsutsatta som utövare av våld innebär att de kan hantera sina liv annorlunda och barnen blir de stora vinnarna. Problemet är att kvinnofridsfrågor fortfarande inte står särskilt högt på agendan hos politiker utanför socialnämnden.

Att tydligare fokusera det primärpreventiva arbetet och sammanföra jämställdhets- och kvinnofridsarbete kan vara ett utvecklingsområde inför framtiden.

Hur informerar man om sitt kvinnofridsarbete?

Det är viktigt att våldsutsatta kvinnor lätt kan hitta information om vart de kan vända sig för att få stöd och hjälp. Flera tidigare studier har tittat närmare på hur kommunen informerar om sitt kvinnofridsarbete. Till exempel visade utredningen *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor 2006* att många kommuner saknar informationsmaterial som vänder sig till våldsutsatta kvinnor. Utredningen visade också att det ofta saknas information som är riktad till särskilt utsatta grupper som exempelvis missbrukande kvinnor.⁹²

Samtidigt tycks kommunerna blivit bättre på att informera via sina hemsidor. En undersökning som Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) och Kvinnofridslinjen låtit göra visar att allt fler kommuner har information riktad till våldsutsatta kvinnor på sina hemsidor. Hösten 2008 hade 238 av 290 kommuner riktad information till våldsutsatta kvinnor på sina hemsidor.⁹³ Detta kan jämföras med hur det såg ut 2007 då mer än hälften av landets kommuner saknade sådan information.⁹⁴

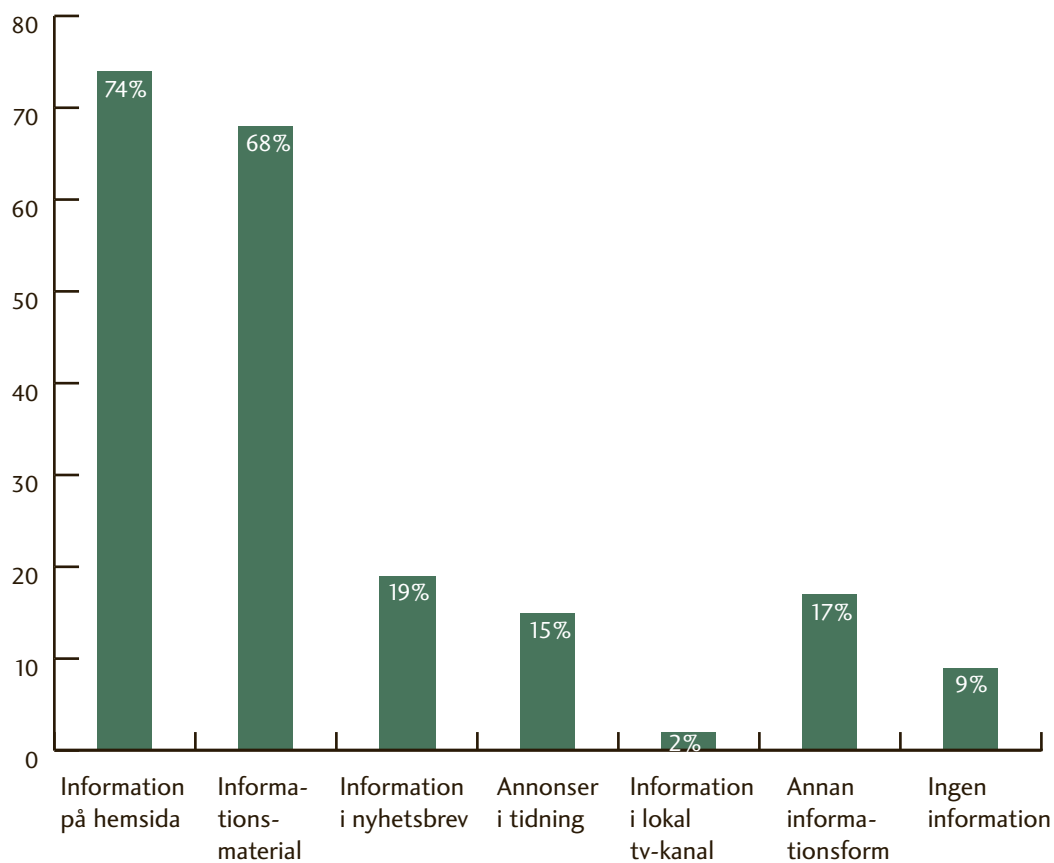
I SKL:s undersökning ställde vi frågor om hur kommunerna informerar medborgarna om sitt kvinnofridsarbete. Svartalternativen på frågan var:

- Information på kommunens hemsida
- Information i kommunens nyhetsbrev/informationsblad (eller motsvarande) till invånarna
- Informationsmaterial som sprids via till exempel ungdomsmottagningar, mödravård, barnavårdscentraler, bibliotek och idrottsföreningar
- Information i lokal tv-kanal och annonser i dagstidning.

Resultatet redovisas i diagram 4 (sid. 43).

Av respondenterna har 91 procent angivit att man informerar om kommunens arbete med våld mot kvinnor i nära relationer på minst ett sätt av flera möjliga. Det vanligaste sättet är att informera via kommunens hemsida, vilket 74 procent uppger att de gör, 68 procent sprider informationsmaterial via till exempel ungdomsmottagningar, mödravård, barnavårdscentraler, bibliotek eller idrottsföreningar.⁹⁵

Diagram 4. Sätt som kommunerna informerar om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer. Andelen baseras på svar från 256 respondenter som besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

I fritextsvar anger 44 kommuner, 17 procent, andra former av information än dem som vi på förhand givit som svarsalternativ. Bland annat nämner några att information sprids muntligt via föreläsningar, möten och seminarier. Då det gäller framtiden anger flera att man planerar och håller på att utveckla olika informationsinsatser, till exempel information för kommunens hemsida.

Medarbetarnas kompetensutveckling

Personal som möter våldsutsatta kvinnor behöver adekvata kunskaper. Utbildning om mäns våld mot kvinnor är en central faktor i kvinnofridsarbetet. Kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare hamnade också i fem-i-topp när kommunerna fick ange framgångsfaktorer för kvinnofridsarbetet.⁹⁶

I enkäten till kommunerna ställde vi två frågor om vilken sorts kompetensutveckling inom våld i nära relationer som den egna personalen fått under de senaste två åren. Vi frågade om kompetensutveckling *för arbete med våldsutsatta kvinnor och barn* och om kompetensutveckling *för arbete med män som utövar våld*, och vi frågade om omfattningen; om det varit enstaka utbildningar, kontinuerlig utbildning eller högskole-/universitetskurs. Vi ville också undersöka i vilken utsträckning personalen fått kompetensutveckling om särskilt utsatta grupper som missbrukande kvinnor, kvinnor med funktionshinder samt kvinnor som lever i lesbiska relationer. Svaren är redovisade i tabell 5 (sid. 45).

Vi fann att en majoritet av alla kommuner har utbildat sin personal främst genom enstaka utbildningar under de senaste två åren. När det gäller kompetensutveckling av personalen *för arbete med våldsutsatta kvinnor och barn* så är det vanligast att personalen fått enstaka utbildning inom områdena: mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer (77 procent), barn och unga som upplevt våld i nära relationer (72 procent) samt hedersrelaterat våld (69 procent).⁹⁷ När det gäller kompetensutveckling av personalen *för arbete med män som utövar våld* kan vi se att det inte förekommer i samma utsträckning. Bland de enstaka utbildningssatsningarna gällande män är det vanligaste ämnesområdet mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer (55 procent).⁹⁸

Tabell 5. Form av kompetensutveckling för kommunens egen personal under de senaste två åren. Fördelat efter om det varit kompetensutveckling med *fokus på arbete med kvinnor och barn som utsätts för våld i nära relationer* respektive *fokus på arbete med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer*, och uppdelat efter utbildningens omfattning: enstaka -, kontinuerlig - eller högskolekurs. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

	ENSTAKA UT- BILDNINGAR ANTAL (ANDEL)	KONTINUERLIG UTBILDNING ANTAL (ANDEL)	HÖGSKOLE-/ UNIVERSITETS- KURS ANTAL (ANDEL)
Mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	195 (77%)	44 (17%)	30 (12%)
Mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	133 (55%)	24 (10%)	13 (5%)
Barn och unga som upplevt våld i nära relationer <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	182 (72%)	28 (20%)	24 (9%)
Barn och unga som upplevt våld i nära relationer <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	115 (47%)	25 (10%)	11 (5%)
Hedersrelaterat våld <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	176 (69%)	36 (14%)	26 (10%)
Hedersrelaterat våld <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	99 (41%)	14 (6%)	13 (5%)
Förebyggande arbete <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	101 (40%)	28 (11%)	6 (2%)
Förebyggande arbete <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	66 (27%)	14 (6%)	3 (1%)
Våld i nära samkönade relationer <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	84 (33%)	14 (6%)	9 (4%)

fortsättning tabell 5

	ENSTAKA UT- BILDNINGAR ANTAL (ANDEL)	KONTINUERLIG UTBILDNING ANTAL (ANDEL)	HÖGSKOLE-/ UNIVERSITETS- KURS ANTAL (ANDEL)
Våld i nära samkönade relationer <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	84 (33%)	14 (6%)	9 (4%)
Jämställdhet <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	76 (30%)	15 (6%)	3 (1%)
Jämställdhet <i>med fokus på vålds- utövande män</i> (N=244)	51 (21%)	9 (4%)	3 (1%)
Annan kompetensutveckling <i>med fokus på kvinnor och barn</i> (N=254)	4 (2%)	2 (1%)	2 (1%)
Annan kompetensutveckling <i>med fokus på våldsutövande män</i> (N=244)	2 (1%)	2 (1%)	1 (0%)

Kommunal kvinnofridssamverkan

Samverkan inom den egna organisationen och med andra myndigheter och organisationer är viktigt för att våldsutsatta kvinnor ska kunna få den hjälp och det stöd som de är i behov av.⁹⁹ Kvinnofridssamverkan med andra myndigheter och organisationer är också den framgångsfaktor som hamnade högst upp på kommunernas fem-i-topp i de enkätsvar vi fick in.¹⁰⁰

Det är dock oftare lättare att tala om samverkan än att faktiskt genomföra menade man i den statliga utredningen *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* från 2006. Utredarna menade vidare att det är viktigt att samverkan sker på ett strukturerat sätt. De påpekade att det finns en rad olika förutsättningar som brukar anges för en väl fungerande samverkan, till exempel personkemi, uttalade mål, tydliga roller, upplevt behov samt legitimitet för arbetet. Enligt utredningen finns det goda exempel på verksamheter som har etablerats för att samverka i frågor om mäns våld mot kvinnor både på kommun- och läns/regionnivå och sådan samverkan är viktig för att uppnå långsiktighet i arbetet.¹⁰¹

I vår enkät till kommunerna har vi ställt fyra olika frågor om kvinnofridssamverkan. Vi ville undersöka i vilken utsträckning som socialförvaltningen samverkade med

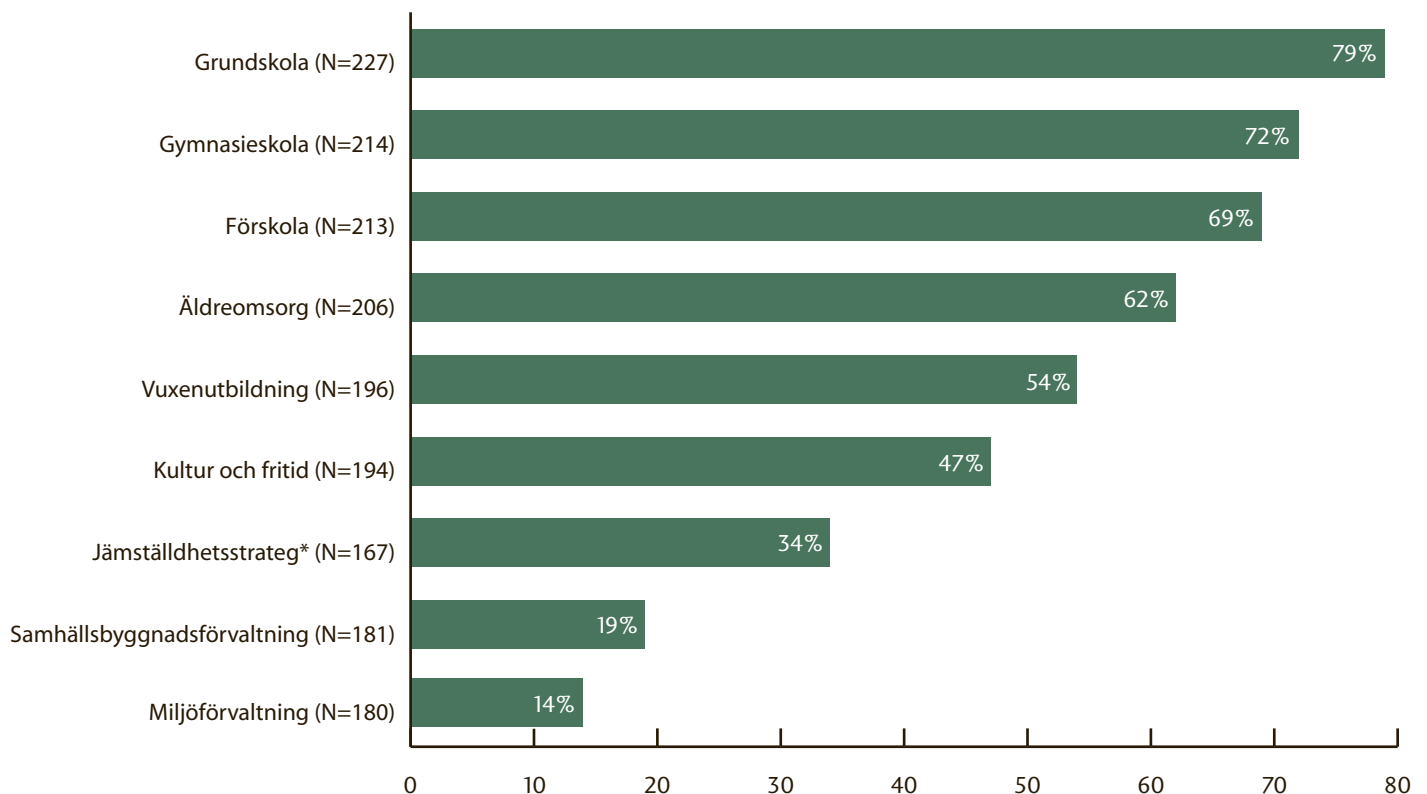
andra enheter i den egna kommunen och vilka enheter det rörde sig om. Vi frågade även vilka enheter inom landstinget/regionen som kommunen samverkade med. Det var också viktigt att undersöka vilka myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer som kommunen samverkar med och hur de bedömer att denna samverkan fungerar.

Samverkan med andra enheter i egen kommun

Kommunerna representeras i vår kartläggning av socialförvaltningarna och vi undersökte hur den interna kommunala samverkan ser ut mellan olika enheter, förvaltningar och funktioner i den egna kommunen. Som vi kan se i diagram 5 (nedan) varierar det. När vi lade samman de enheter socialförvaltningen samverkar med *kontinuerligt* och de man samverkar med *ibland* är det främst med grundskola (79 procent av 227 kommuner), gymnasieskola (72 procent av 214 kommuner), förskola (69 procent av 213 kommuner) och äldreomsorg (62 procent av 206 kommuner).¹⁰²

I de följande fyra diagrammen om samverkan varierar antalet kommuner som svarat mellan olika kategorier och andelen och antalet kommuner som anges är olika. Det beror på ett *partiellt bortfall* då vissa respondenter inte kryssat i alla svarsalternativen på en fråga.

Diagram 5. Kommunernas/socialförvaltningarnas kvinnofridssamverkan med andra enheter/förvaltningar/funktioner inom kommunen. Andelen som anges är av de kommuner som angav att de samverkar kontinuerligt eller ibland med respektive enhet.*

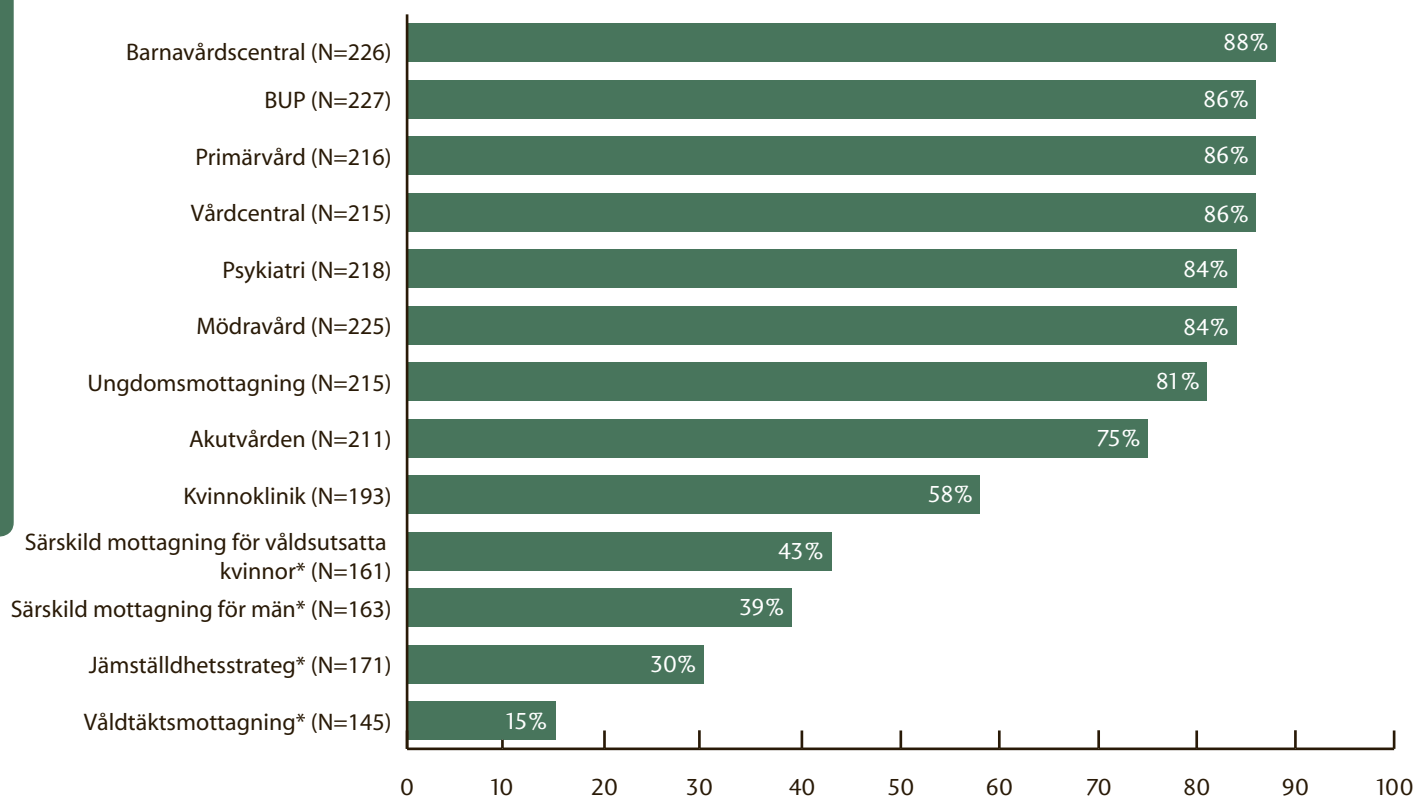
* Notera ett högt partiellt bortfall när det gäller samverkan med jämställdhetsstrateg eller motsvarande inom den egna kommunen (35%).

Få har angivit att de samverkar med jämställdhetsstrateg eller motsvarande inom kommunen. Likaså verkar inte samhällsbyggnadsförvaltningen eller miljöförvaltningen vara några självklara samverkanspartners inom kommunen.

Samverkan med landsting/regioner

Kommunerna samverkar med många landstingskommunala verksamheter, som vi kan se i diagram 6 (nedan). Vid en sammanläggning av de landstingsverksamheter som kommunerna samverkar med *kontinuerligt* och de som de samverkar med *ibland* är siffrorna mycket höga för i stort sett samtliga 13 instanser som vi gav som svarsalternativ i enkäten. Högst ligger barnvårdscentraler (88 procent av 226 kommuner), BUP (86 procent av 227 kommuner), primärvård (86 procent av 216 kommuner) och vårdcentral (86 procent av 215 kommuner).¹⁰³

Diagram 6. Kommunernas kvinnofridssamverkan med landstinget. Andelen som anges är av de kommuner som angav att de samverkar kontinuerligt eller ibland med respektive enhet.*

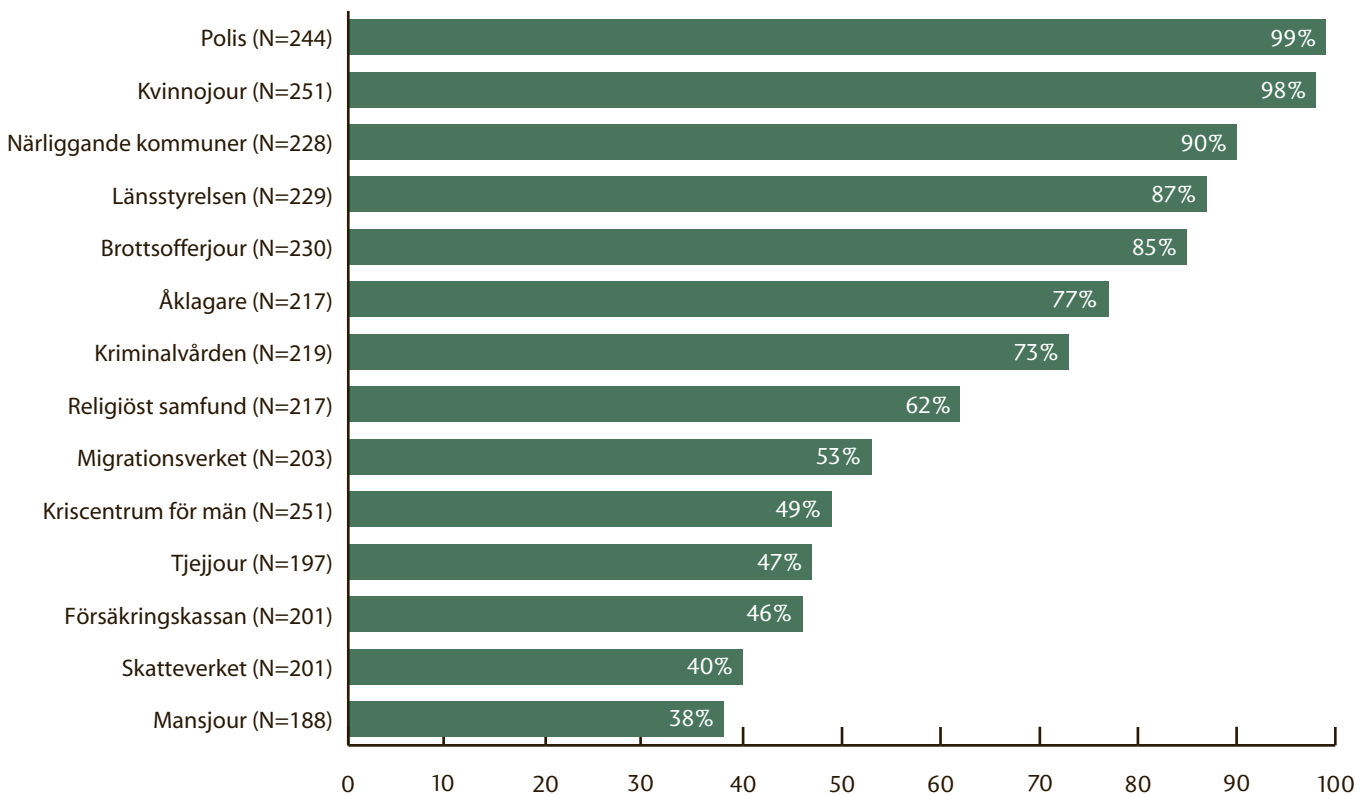
* Notera ett högt partiellt bortfall när det gäller samverkan med jämställdhetsstrateg eller motsvarande (34%), särskild mottagning för våldsutsatta kvinnor (37%), särskild mottagning för män som utövar våld i nära relationer (37%) samt våldtäktsmottagning (44%).

Även här kan vi se att få samverkar med jämställdhetsstrateg eller motsvarande, dessutom är bortfallet högt. Att få har svarat på frågan eller inte angivit att de samverkar med särskild mottagning för våldsutsatta kvinnor, särskild mottagning för män som utövar våld i nära relationer eller våldtäktsmottagning tror vi beror på att sådana inte finns på alla platser i landet.

Samverkan med myndigheter och organisationer

De myndigheter, organisationer och frivilligorganisationer som kommunen samverkar kontinuerligt eller ibland med kan vi se i diagram 7 (nedan). Vid en sammanslagning av de myndigheter och organisationer som kommunerna samverkar med *kontinuerligt* och dem som de samverkar med *ibland* ser vi att de allra flesta uppger att de samverkar med polisen (99 procent av 244 kommuner) och att 98 procent av 251 kommuner samverkar med kvinnojouren. Andra som hamnar på en hög nivå vad gäller samverkan är näraliggande kommuner (90 procent av 228 kommuner), länsstyrelsen (87 procent av 229 kommuner) och brottsofferjouren (85 procent av 230 kommuner).¹⁰⁴

Diagram 7. Kommunernas kvinnofridssamverkan med andra myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer. Andelarna är av de kommuner som angav att de samverkar kontinuerligt eller ibland med respektive enhet.

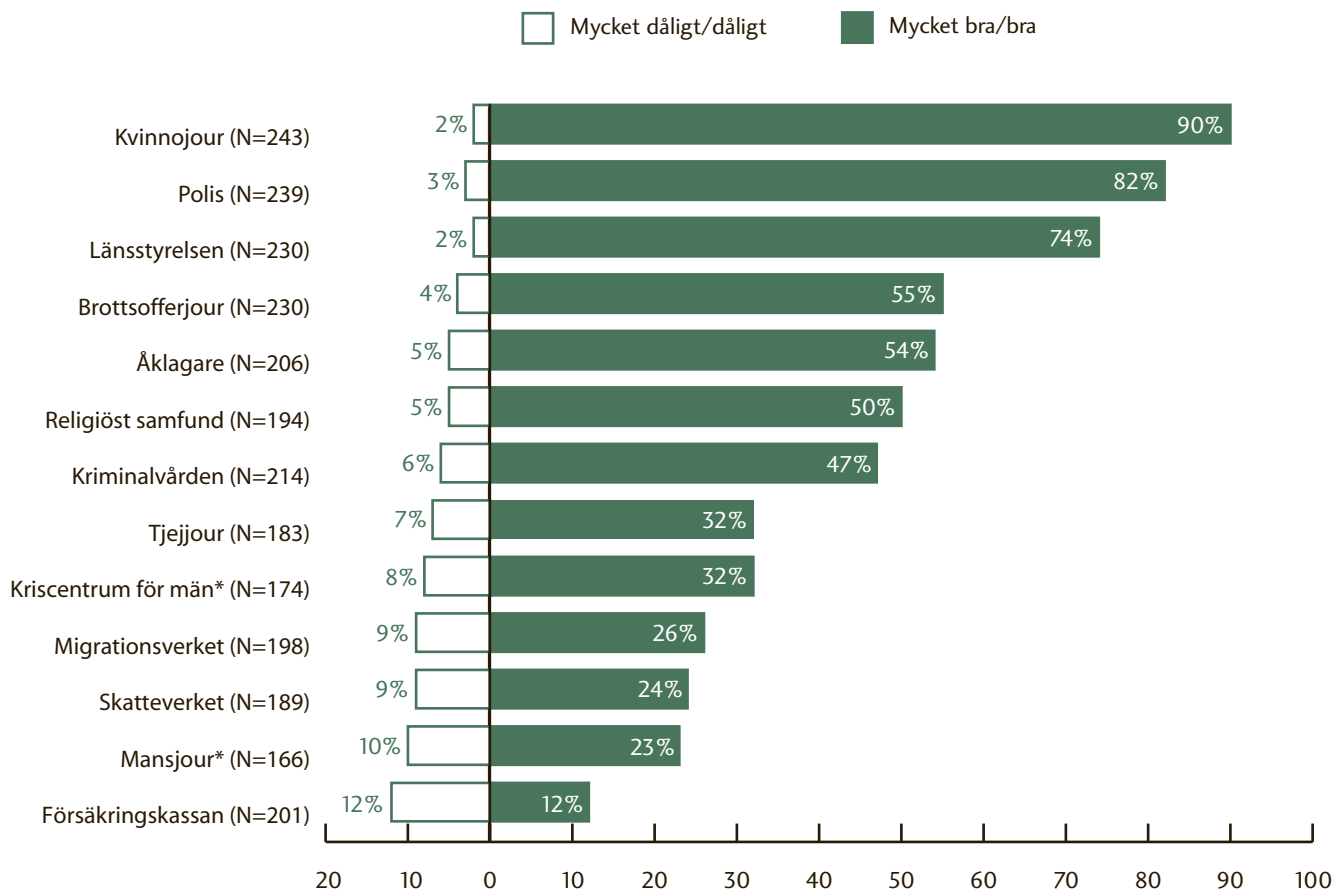

Kommunernas bedömning av samverkan med myndigheter och organisationer

Vi ville också ge kommunerna chansen att berätta hur de anser att samverkan med myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer fungerar.

När man lägger ihop de positiva omdömena "mycket bra" och "bra" kan man se att väldigt många kommuner uppskattar kvinnojourerna (90 procent av 243 kommuner), polisen (82 procent av 239 kommuner) och länsstyrelsen (74 procent av 230 kommuner).¹⁰⁵ Se diagram 8 (nedan). Sämst omdöme får Försäkringskassan, där enbart 12 procent av 201 kommuner är nöjda och så många som 12 procent ger omdömet "mycket dåligt" eller "dåligt".

Diagram 8. Kommunernas bedömning av kvinnofridssamverkan med andra myndigheter, organisationer och frivilligorganisationer. Andelarna är av de kommuner som angav att samverkan fungerar bra eller mycket bra, alternativt dåligt eller mycket dåligt, med respektive enhet.*

* Notera ett högt partiellt bortfall när det gäller bedömning av samverkan med mansjour (35%) och kriscentrum för män (32%).

Anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete

När vi frågade kommunerna om de tre viktigaste framgångsfaktorerna för kvinnofridsarbetet hamnade alternativet *att arbetet sker i ordinarie verksamhet* på fem-i-topp.¹⁰⁶ Detsamma gjorde alternativet *att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet*.¹⁰⁷ Att ha tillsvidareanställd personal knuten till kvinnofridsarbetet kan vara ett sätt att se till att kvinnofridsarbetet sker i ordinarie verksamhet och att en handlingsplan följs, hålls aktuell och utvecklas.

I enkäten till kommunerna ställde vi frågan om de i någon utsträckning hade anställda med speciellt ansvar för kommunens kvinnofridsarbete och vilket antal årsarbetare de anställda i så fall motsvarade. Vi bad dem skilja på tillsvidareanställda årsarbetare och visstidsanställda.¹⁰⁸ Resultatet kan vi se i tabell 6 (nedan).

På frågan svarade 180 kommuner att de har anställd personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete som antingen kan vara tillsvidareanställd eller visstidsanställd och arbeta del- eller heltid, 49 kommuner uppgav att de inte hade någon personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete och 28 kommuner besvarade inte frågan.

Tabell 6. Tillsvidareanställd eller visstidsanställd personal med speciellt ansvar för kommunens kvinnofridsarbete. Baseras på svaren om antal årsarbeten från 229 kommuner.

Kommun som har tillsvidareanställd ¹⁰⁹ personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	152 (66%)
Kommun som enbart har visstidsanställd personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	28 (12%)
Kommun som inte har anställd personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	49 (21%)

När vi gjorde en sammanräkning av antal årsarbeten som utförs i de 180 kommuner som angivit att de har någon anställd, visade det sig att: 347 årsarbeten utförs av tillsvidareanställda och 72 årsarbeten utförs av visstidsanställda. Dessa siffror betyder dock inte att det är 347 respektive 72 heltidsanställda personer, det är en ackumulering av antal årsarbeten som utförs och hur många personer det rör sig om kan vi inte utläsa av resultatet.¹¹⁰

Vi tittade också närmare på om det har betydelse för samverkan internt och externt om kommuner har anställda med speciellt kvinnofridsansvar. Se tabell 7 (sid. 52). Vi fann att det är större sannolikhet att kommunen samverkar *kontinuerligt* om man har någon typ av anställd.

Tabell 7. *Kontinuerlig* kommunal samverkan i kvinnofridsarbetet fördelat efter anställd med särskilt ansvar för kvinnofridsfrågor. Baseras på svaren från de kommuner som angett att de samverkar *kontinuerligt* i kvinnofridsarbetet med åtminstone en enhet/funktion internt inom kommunen, inom landsting/regioner, respektive inom myndigheter, organisationer och frivilligorganisationer. Andelen som anges är av de som har anställd, samt bland de som ej har anställd.

		ANSTÄLLD MED SÄRSKILT ANSVAR FINNS ANTAL (ANDEL)	ANSTÄLLD MED SÄRSKILT AN- SVAR FINNS INTE ANTAL (ANDEL)
Kontinuerlig intern kommunal samverkan	finns	91 (53%)	11 (24%)
	finns inte	82 (47%)	34 (76%)
Kontinuerlig kommunal samverkan med landstinget /regionen	finns	126 (72%)	26 (56%)
	finns inte	50 (28%)	20 (44%)
Kontinuerlig kommunal samverkan med myndig- heter, organisationer och frivilligorganisationer	finns	165 (92%)	34 (72%)
	finns inte	15 (8%)	13 (28%)

Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet

Mäns våld mot kvinnor belastar bland annat den kommunala budgeten, men som vi skrev inledningsvis är det idag svårt att beräkna vad detta våld kostar. En förutsättning för att närmare kunna beräkna kommunernas, landstingens och regionernas kostnader för mäns våld mot kvinnor i nära relationer är att kostnaderna särredovisas. Om och i vilken utsträckning det görs hos kommunerna idag visste vi inte och därför valde vi att fråga om det.

Enbart 79 kommuner (31 procent) svarar att kostnaderna för kvinnofridsarbetet särredovisas på ett eget konto, 20 kommuner (8 procent) vet inte och 155 (61 procent) anger att kostnaderna inte särredovisas.¹¹¹

Vidare kan vi se att 65 kommuner (90 procent) av de 79 som särredovisar kvinnofridsarbetet på eget ekonomiskt konto har anställd med speciellt kvinnofridsansvar. Men det verkar inte vara ett starkt samband mellan anställd och särredovisning då 100 kommuner som har speciellt anställd *inte* särredovisar kvinnofridsarbetet. Ekonomisk särredovisning av kostnaderna för kvinnofridsarbete skulle alltså kunna ses som ett utvecklingsområde för kommunerna och skulle göra det möjligt att komma närmare beräkningar av vad mäns våld mot kvinnor kostar.

Goda exempel på kvinnofridsverksamheter

Vi bad kommunerna som besvarade enkäten att lyfta fram goda exempel på kvinnofridsverksamheter i den egna kommunen. Det var möjligt att ange upp till tre goda exempel på befintliga kvinnofridsverksamheter och för vardera exempel ombads respondenten att ange verksamhetens namn, ansvarig person samt att ge en kort beskrivning av verksamheten.

Av kommunerna valde 127 att ange åtminstone ett gott exempel på kvinnofridsverksamhet och totalt inkom 257 sådana. Vi har försökt överblicka samtliga exempel genom att noggrant läsa igenom och göra en enkel kategorisering av dem med upp till tre kategorier per exempel.¹¹² Resultatet presenteras i tabell 8 (sid. 54), och ger en intressant bild av vilka verksamheter som bedrivs och som kommunerna vill lyfta fram som goda exempel. För att ge en tydligare bild och åskådliggöra vad kommunerna väljer att lyfta upp som just *goda exempel* kommer vi i det som följer visa ett antal direkta citat.

Vi vill dock påpeka att detta inte är en fullständig redogörelse av alla kvinnofridsverksamheter i landet, utan enbart en beskrivning av de exempel som kommunerna valt att ange som goda exempel i sina enkätsvar. Vi utgår från att de exempel som beskrivs är sådana som kommunerna är nöjda med, men vi kan i övrigt inte uttala oss om kvaliteten på verksamheterna då de beskrivs på mycket olikartade sätt.

Tabell 8. Kategorisering av kommunernas goda exempel. Baseras på de 257 goda exempel som 127 kommuner uppgav i enkäten, upp till tre kategorier kodades per exempel.*

	ANTAL (ANDEL)
Stödverksamhet för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män	201 (78%)
Kvinnofridssamverkan	94 (37%)
Utveckling	29 (11%)
Intern funktion	19 (7%)
Utbildnings- och informationsinsatser	15 (6%)

* Felkategoriseringar kan förekomma på grund av väldigt kortfattad eller ofullständig beskrivning av en verksamhet. Vi har enbart förlitat oss på vad som kan utläsas ur verksamhetens namn och dess beskrivning.

De kategorier av verksamheter vi fann omnämnda som goda exempel var främst stödverksamhet för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män, men också olika exempel på kvinnofridssamverkan och utvecklingsarbeten för ökad kvinnofrid. Flera beskrev också en slags "intern funktion" – att det finns någon/några i personalen som har en särskild kompetens eller inriktning på våldutsatta kvinnor eller barn. Flera beskrev även olika former av utbildnings- och informationsinsatser.

I den största kategorin, stödverksamheter för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män, ingår kvinnojoursverksamhet som den största delen (64 sådana har angetts), följt av "kombinerad stödverksamhet" för kvinnor, barn och män (47 sådana exempel har angetts).¹¹³ Vidare berör 30 exempel stödverksamheter riktade enbart till barn och 15 exempel berör verksamheter enbart för våldsutövande män.

Att så många anger kvinnojoursverksamheter som goda exempel ger en positiv bild av relationen mellan kommuner och kvinnojourer tillsammans med andelen som anger att de samverkar med kvinnojourerna och bedömer att samverkan fungerar bra eller mycket bra. Flera nämner också i beskrivningen av de goda kvinnojoursexemplen att det handlar om en "välfungerande kvinnojoursverksamhet":

Kommunen och Kvinnojouren har ett mycket bra samarbete kring våldutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld. En gemensam handlingsplan ligger som grund för samarbetet.

Kvinnojouren i [kommunen] består av ca. nio ideellt arbetande kvinnor. Kvinnojouren och socialtjänstens IFO arbetar i ett nära samarbete för att arbeta både med kortsiktiga och långsiktiga kontakter.

Traditionellt kvinnojoursarbete och skyddat boende. Förebyggande arbete i gymnasieskolorna årskurs 2 tillsammans med teatergrupp under 2009. Kommunen har ett mycket nära och gott samarbete med kvinnojouren.

Det blir tydligt i många beskrivningar att det sker ett nära samarbete mellan flera kvinnojourer och kommuner, till exempel skriver en kommun att grannkommunens kvinnojour ”på ett mycket generöst sätt hjälper oss och kvinnorna i kommunen att utveckla vår egen kvinnojour” med ambitionen att ”under våren 2009 starta en helt egen kvinnojour”.

Flera kommunala kriscentrum för kvinnor/våld i nära relation nämns också som goda exempel, däribland kriscentra i Bromölla, Kungsbacka, Göteborg, Lund, Malmö, Trollhättan, Kristianstad, Halmstad och Kungälv.¹¹⁴ Exempel på beskrivningar av dessa verksamheter är:

Våldsutsatta kvinnor och deras barn erbjuds skydd, stöd och bearbetning. Jourtelefon dagtid för hjälp, information och rådgivning. Konsultationer till myndigheter. Samordning med andra myndigheter kring barn som är utsatta för brott inom nära relation samt sexuella övergrepp.

Öppen kommunövergripande professionell samtalsmottagning för barn, kvinnor och män som är utsatta för våld/utövar våld i nära relation såsom hetero- eller homosexuella relationer eller andra släktrationer inklusive hedersrelaterat våld.

Skyddat boende, samtalsmottagning, jourtelefon samt kunskapscentrum för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar/upplever våld.

Avtal samt ett mycket gott och utvecklat samarbete enligt avtal med kriscentrum för kvinnor i [näraliggande] kommun.

Nystartad enhet med ansvar för att utveckla och införa utrednings- och behandlingsmetoder för barn, våldsutsatta vuxna och utövare av våld.

Av de 30 goda exempel på stödverksamheter som verkar vara riktade enbart till barn så nämns den så kallade Trappanmetodik i tolv fall. *Trappan* är en modell för bemötande av barn som bevittnat våld i sina familjer och för krisbearbetning i tre steg som utvecklades av Rädda Barnen 1996–1999.¹¹⁵ Flera anser alltså att sådan verksamhet är bra.

I åtta fall lyfts olika verksamheter fram som verkar ha ”*Alternativ til Vold*” (ATV) som inspirationskälla för sitt arbete. ATV i Oslo startade 1987 och var den första mottagningen i Europa riktad till män som använder våld mot kvinnor, och med tiden

har verksamheten utvecklats och kommit att inbegripa arbete också med kvinnor och barn som upplever våld.¹¹⁶ Så verkar också vara fallet i de verksamhetsbeskrivningar som kommunerna ger:

” ATV är ett gemensamt projekt mellan sju kommuner. I den lilla kommunen skulle vi aldrig ha möjlighet att erbjuda ett så kvalitativt arbete utan samverkan. ATV erbjuder rådgivning, stöd och hjälp, samtal/behandling individuellt och/eller i grupp för barn, kvinnor och män, krisbearbetning, familjesamtal.

Behandling av män, kvinnor och barn enligt en norsk modell, vår kommun köper denna tjänst från [annan] kommun. ATV erbjuder behandling för män med vålds- eller aggressionsproblem i relation till sin partner samt till kvinnor som blir eller har blivit utsatta för våld av sin partner.

Vi hittade dessutom flera beskrivningar av stödverksamheter som ska starta, eller precis har startat, till exempel:

Nätverk för kvinnor som varit eller är utsatta för våld. Verksamheten har startat under hösten 2008.

Gruppverksamhet för barn som bevittnat våld. Syfte: att bearbeta det våld de exponerats för samt ge dem verktyg att hantera sin situation. Projekt under ett år, under uppstart nu.

Centrum för kvinnofrid: Verksamheten är under uppbyggnad, startar under 2009 och riktar sig till kvinnor och barn med stöd och behandling.

Som vi kan se i de exempel vi redan presenterat, liksom i andra beskrivningar som kommunerna ger av de goda exemplen så återkommer samverkan som en viktig faktor: 94 verksamheter hamnar i denna kategori. Några goda exempel där samverkan tydligt nämns i beskrivningen ser ut såhär:

” Kommungemensam satsning och utbildning i relationsbaserat våld. Samverkan i åklagardistriktet mellan polis, socialtjänst, kriminalvård, landsting och åklagarkammare. Enskilda- och gruppsamtal för kvinnor.

Grannkommuner tillsammans med sjukvården, polisen, kvinnojouren och kyrkan har utarbetat en yrkesgemensam handbok, "Våld i nära relationer."

Ett avtalsreglerat samarbete mellan fem kommuner tillsammans med Kriminalvården, landstinget, polisen och åklagarkammaren. Verksamheterna riktar sig till män, kvinnor och barn som lever eller levt i våld utfört av en man riktat mot en kvinna i en nära relation.

Handlingsprogram vid våld mot kvinnor som utgår från att alla som berörs av våldet kan behöva hjälp. Därför finns det insatser för alla berörda parter; kvinnor, barn och män. Insatserna avser såväl psykiskt och fysiskt våld som sexuella övergrepp liksom vid våld i samkönade relationer. Samtliga verksamheter bekostas av kommunen. Mycket av arbetet bygger på samverkan med t.ex. polisens Familjevårdsrotel, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, sjukvården samt kvinnojour och andra frivilliga organisationer.

I 29 av de goda exemplen framgår också tydligt att det pågår ett arbete för att utveckla och förbättra kvinnofridsverksamheten:

Vi försöker hitta andra kommuner att samarbeta med kring skyddat boende/boende. Att kunna hjälpa varandra över kommungränserna då kvinnor behöver fly från den kommun de befinner sig i.

Kartläggning av styrkor och svagheter pågår. Ska ligga till grund för en handlingsplan som ska nämndbehandlas våren 2009.

Nyligen påbörjat projekt att utveckla kvinnofridsarbetet i samverkan mellan två närliggande kommuner.

Framtagande av rutiner och handlingsplan pågår.

Kraftsamling under det senaste året och framåt.

Ytterligare 16 redogörelser om att utveckling av kvinnofridsarbetet är i full gång, hittar vi i svaren på den sista frågan i enkäten, där kommunerna kunde ange övriga synpunkter kring sitt kvinnofridsarbete. Där skriver exempelvis två kommuner:

Vår verksamhet är under utveckling. Vi arbetar fram nya redskap, rutiner och arbetssätt för att integrera stöd till våldsutsatta kvinnor i vår befintliga verksamhet, utöver det stöd vårt kriscentrum erbjuder. Exempelvis mall för utredning, riskbedömning och säkerhetsplanering, en handbok och handläggningsrutiner. Eventuellt att vi har någon verksamhet att dela med oss av i ett senare skede. Till våren ska Socialförvaltningens personal samt skolpersonal utbildas om våld mot kvinnor och barn i nära relation. Även särskilt utsatta kvinnors situation kommer att tas upp.

Vi har en god vilja att i vår "nya" organisation utforma bra insatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn. Med hjälp av, en till stora delar finansierad, kvinnojour, försöker vi alltid att ha en god tillgänglighet. Kvinnofridsärenden är prioriterade hos oss och vi har goda möjligheter att erbjuda skyddat boende även till kvinnor med ett pågående missbruk (genom kommunala jourboenden). Även om vi har en del kvar att arbeta med så är viljan och beredskapen god. Vi har tre behandlare på Vuxenenheten samt tre familjebehandlare på [enheten] barn/familj som arbetar med dessa ärenden.

Handlingsplaner, handlingsprogram eller riktlinjer och rutiner för arbetet återfinns i allra högsta grad bland de goda exemplen, såväl som i flera fritextsvar genomgående i enkäten. Detta var ju också en viktig framgångsfaktor för kvinnofridsarbetet som hamnade på vår fem-i-topp.

Bland de goda exemplen förekommer också 19 beskrivningar av ”interna funktioner” där personal med speciell kompetens/funktion avses. Exempel på detta kan ses i de föregående citaten, andra typiska exempel på interna funktioner som lyfts fram är:

” Tre socialsekreterare som arbetar med kvinnor och barn som har bevittnat/upplevt våld. En som arbetar med barn. En som arbetar med ”Trappansamtal”. En som möjliggör för kvinnan att ekonomiskt och/eller praktiskt lämna ett destruktivt förhållande.

Det finns 1,5 tjänst under en projektperiod som är direkt inriktad till området - våldsutsatta/hotade kvinnor samt barn som riskerar eller far illa.

Några utbildnings- och informationsinsatser lyfts också fram som goda exempel, bland annat:

” Genomförs konferenser med grannkommuner. Fokus på glesbygdspromatik och den dolda problematiken. Hur arbetar vi med den. Skrivit en rapport. Nu nätverkar vi mellan kommunerna.

Gemensam samverkan mellan kvinnojourerna och samverkande kommuner kring kompetensutveckling.

En tvärssektoriell grupp från Primärvård, Äldreomsorg, funktionshinder, IFO/ Ungdomsmottagning, polis är navet i kvinnofridsarbetet. Leds av folkhälsoplaneraren. Utbildas för att föra ut kunskap i sina organisationer, föreslår åtgärder och håller sig á jour i frågorna.

Information till alla barn i årskurs 5–9 angående familjevåld och var man får hjälp. Samarbete med kvinnojour och andra kommuner med föreläsningar/ utbildningar mm.

Ett av [Verksamhetens] mål: Utveckla informationsblad och översätta till ett antal språk.

Sammanfattningsvis ger beskrivningarna av de goda exemplen oss en bild av att det finns många stödverksamheter för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män som kommunerna är nöjda med. Det blir också tydligt att samverkan och samarbete mellan kommuner, kommuner och landsting, kommuner och myndigheter och/eller organisationer återkommer i exempel efter exempel och kan därför ses som en genomgående positiv trend. Vi fann också många beskrivningar av nystartade kvinnofridsverksamheter och utvecklingsarbeten för kvinnofrid som kommunerna ansåg vara goda exempel.

Vi vill här också passa på att nämna några övriga synpunkter kring kvinnofridsarbetet som framkom i enkätens avslutande fritextfråga. Som vi tidigare nämnt dyker det i dessa övriga fritextsvar upp olika inlägg om att utvecklingsarbete pågår i kommunerna, och några påpekar att det är viktigt med goda exempel i utvecklingsarbetet, exempelvis:

” Arbetet är bara i ett inledningsskede i kommunen och det finns mycket att utveckla och ta efter från andra kommuner.

Vi har precis börjat ett omfattande arbete omkring kvinnofrid. Vi är mycket intresserade av samarbete och de goda exemplen. Det är viktigt att SKL driver frågan för alla kommuner.

Att SKL skulle lyfta fram goda kvinnofridsexempel var också något som 41 procent av kommunerna önskade för att främja deras framtida kvinnofridsarbete.¹¹⁷

Bland svaren på frågan om övriga synpunkter dyker även problemet våldsutövande män upp igen, vilket också var en av de frågor som kommunerna vill prioritera i framtiden:

” Det behövs mera information om vad männen kan erbjudas. Finns det bra behandlingsmetoder? Vem ansvarar för dem?

Behövs mer verktyg för kommuner och övriga att möta männen som slår. Metoder och dylikt. Likaså mer kunskap om barnen som bevittnar våldet.

Viktigt att också lyfta fram framgångsrika behandlingsmetoder för att hjälpa männen för att genom detta kunna förhindra att ytterligare kvinnor och barn blir drabbade.

Slutligen påtalar många, 20 kommuner, de små kommunernas särskilda förutsättningar och svårigheter i kvinnofridsarbetet, till exempel skriver två kommuner:

” Svårt för små kommuner att ha dels kompetens för alla områden och att bedriva verksamhet för alla som behöver förebyggande kunskaper eller stöd

Vi är en liten kommun med begränsade resurser och många gånger köpes tjänsterna från större kommuner

Och i sammanhanget verkar just samverkan med andra vara vägen framåt för kvinnofridsarbetet – i den mindre såväl som i den större kommunen.

Resultaten för kommunernas kvinnofridsarbete kommenteras vidare i det avslutande diskussionskapitlet, där valda delar sätts i relation till bland annat kvinnofridsarbete inom landsting och regioner.

LANDSTINGENS OCH REGIONERNAS KVINNOFRIDSARBETE

Studier visar att många våldsutsatta kvinnor påträffas i vården. Det kan handla om att de söker vård för direkta fysiska skador från att ha blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld. Men det kan också vara så att de söker vård för ”ospecificerade” symptom såsom huvudvärk, magbesvär, hjärtklappning, illamående eller yrsel. Att vara utsatt för våld – psykiskt, fysiskt eller sexuellt – eller hot om våld påverkar hälsotillståndet på många sätt.¹¹⁸ Landstingen och regionerna har enligt lag ansvar för att ge alla medborgare en likvärdig vård oavsett var i landet vårdtagaren bor och således bör våldsutsatta kvinnor få ett adekvat omhändertagande från hälso- och sjukvården oavsett boendeort.

UTDRAG UR HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSLAG (1982:763)

2 § Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen.

2 a § Hälso- och sjukvården skall bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. Detta innebär att den skall särskilt

1. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard och tillgodose patientens behov av trygghet i vården och behandlingen
2. vara lätt tillgänglig
3. bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet
4. främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen
5. tillgodose patientens behov av kontinuitet och säkerhet i vården.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN HAR EN UNIK MÖJLIGHET att upptäcka kvinnor som utsätts för våld. Omfångsundersökningen *Slagen dam* visar att många kvinnor är nöjda med den hjälp de får inom hälso- och sjukvården.¹¹⁹ Men för att kunna upptäcka våldsutsatta kvinnor krävs rutiner, bland annat rutiner för att ställa frågor om våldsutsatthet när en kvinna söker läkarvård eller besöker mödravårdscentralen. Kvinnor som utsätts för våld känner ofta ett motstånd mot att berätta om detta, och få gör det spontant om ingen frågar. I en statlig utredning från 2004 menar man att hälso- och sjukvården måste bli bättre på att uppmärksamma våldsutsatta kvinnor som söker vård och att kunskap och medvetenhet om egna attityder hos sjukvårdspersonalen är viktigt för ett bra bemötande i kontakt med kvinnor som utsatts för våld.¹²⁰

Den gravida kvinnans besök hos barnmorska inom mödravården har lyfts fram som ett bra tillfälle att fråga om våld, och väldigt få gravida kvinnor har visat sig ha något emot att få en sådan fråga. En undersökning genomförd 1997, där man tillfrågat drygt 1000 kvinnor som kom till mödravården i Uppsala om de utsatts för, eller utsätts för, våld av en närstående man, visade att 2,8 procent året före eller under graviditeten hade utsatts för våld, och 1,3 procent uppgav att de utsatts för våld eller andra fysiska övergrepp under graviditet och fram till efterkontrollen. Att respektfullt ställa frågor om våld utan att kräva ett särskilt svar eller agerande från kvinnorna kan bli en viktig vändpunkt för den som verkligen behöver stöd.¹²¹

Hälso- och sjukvården har också en möjlighet att upptäcka våldsutövande män, då dessa ofta följer med sin partner när hon söker vård. Kompetenscentrum om våld i nära relationer i Västra Götalandsregionen menar att rutiner för att upptäcka våldsutövande män verkar saknas inom hälso- och sjukvården och påtalar att sådana behov utvecklas.¹²²

Flera uppdrag i regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är utvecklingsarbeten som riktar sig just till hälso- och sjukvården. Bland annat har Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) fått i uppdrag att utveckla ett nationellt program för att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer samt metoder för att upptäcka våldsutsatthet.¹²³

Resultatpresentation

I denna resultatpresentation behandlas i följande ordning bland annat vad landstingen/regionerna bedömer vara framgångsfaktorer, prioriteringar samt framtida behov i kvinnofridsarbetet. En relevant tidigare studie om förekomsten av exempelvis handlingsplaner och policydokument gällande mäns våld mot kvinnor presenteras. Därefter redogör vi för landstingens/regionernas förebyggande kvinnofridsarbete samt på vilka sätt de informerar om sitt arbete med våld mot kvinnor i nära relationer. Ytterligare områden som behandlas är i vilken utsträckning landsting/regionerna har anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete, samt om kvinnofridsarbetet följs upp ekonomiskt. Därefter följer en redogörelse över landstingens/regionernas stöd till andra organisationer. Kapitlet avslutas med goda exempel på kvinnofridsarbete inom landsting/regioner.

Svarsfrekvens

Av 21 landsting/regioner besvarade 17 SKL:s enkät. Av de som besvarade enkäten var 14 kvinnor och 3 män.

Framgångsfaktorer, framtida prioriteringar och behov

Inledningsvis redogör vi för de faktorer som landsting/regionerna själva ansåg vara viktiga för ett framgångsrikt kvinnofridsarbete. Vi återkommer till dessa under den vidare presentationen av resultatet.

Varje landsting/region fick ange de tre viktigaste framgångsfaktorerna för ett fungerande kvinnofridsarbete. De som hamnade i fem-i-topp är:¹²⁴

1. Att kvinnofridsarbete sker i samverkan med andra myndigheter och organisationer (13 landsting/regioner, 76 procent)
2. Att arbetet sker i ordinarie verksamhet (11 landsting/regioner, 65 procent)
3. Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet (11 landsting/regioner, 65 procent)

4. Att det finns särskilda enheter med specialistkompetens inom området våld mot kvinnor i nära relationer (5 landsting/regioner, 29 procent)
5. Att det sker kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare (4 landsting/regioner, 24 procent).

Varje landsting/region fick ange de tre viktigaste områdena där de planerar att utveckla sitt kvinnofridsarbete inom de närmaste tre åren. De som hamnade i fem-i-topp är:¹²⁵

1. Barn och unga som upplever våld i nära relationer (8 landsting/regioner, 47 procent)
2. Kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld (6 landsting/regioner, 35 procent)
3. Kvinnor som utsätts för våld i nära samkönade relationer (4 landsting/regioner, 24 procent)
4. Jämställdhetsarbete (4 landsting/regioner, 24 procent)
5. Kvinnor med funktionshinder som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer (3 landsting/regioner, 18 procent).

Andra framtida prioriteringar som angavs i fritextsvaren var att starta upp ett "Centrum mot våld" med kombinerad kvinnofridsmottagning och Barnahus.¹²⁶ Man ville även hitta en fungerande/permanent organisation inom landstinget i samarbete med kommunerna och involvera landstingets jämställdhetskommitté eftersom det "kring denna fråga är viktigt att arbeta med samtliga delar för ett framgångsrikt kvinnofridsarbete".

SKL:s framtida stöd i landstingens/regionernas kvinnofridsarbete

SKL:s uppdrag som medlems- och intresseorganisation är att driva medlemmarnas intressen samt erbjuda dem stöd och service. I vår kartläggning var det därför viktigt att fråga landstingen/regionerna vilket stöd de önskar från SKL i sitt framtida kvinnofridsarbete.

Varje landsting/region fick ange de tre viktigaste insatserna genom vilka SKL på bästa sätt kan främja deras framtida kvinnofridsarbete. De som hamnade i fem-i-topp är:¹²⁷

1. Att erbjuda medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, t.ex. via nätverk (9 landsting/regioner, 53 procent)
2. Att verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer (9 landsting/regioner, 53 procent)
3. Att arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor (8 landsting/regioner, 47 procent)
4. Att sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter (6 landsting/regioner, 35 procent)
5. Att driva utvecklingsprojekt tillsammans med landsting/regioner (6 landsting/regioner, 35 procent).

Innan vi går närmare in på övriga resultat från SKL:s kartläggning av landstingen och regionerna kommer vi att redogöra för en tidigare studie som är ytterst relevant i sammanhanget.

Hälsa- och sjukvårdens kvinnofridsarbete – tidigare studie

En bild av hur landstingens och regionernas kvinnofridsverksamheter ser ut, med avseende på hälso- och sjukvårdens arbete när det gäller att upptäcka och behandla våldsutsatta kvinnor, samt samverkan med andra aktörer och utbildningsinsatser för personal, kan man få genom Rikskvinnocentrum (RKC) nationella kartläggning *Den svenska hälso- och sjukvårdens arbete inom kompetensområdet våld mot kvinnor* som presenterades 2006. Kartläggningen inriktade sig på det *formaliserade* arbetet. Med det menas att studien fokuserade det arbete som kommit till uttryck, *formaliserats*, i exempelvis övergripande policydokument, vårdprogram, skriftliga rutiner och utbildningsinsatser.¹²⁸ Man undersökte dock inte huruvida befintliga dokument följdes eller inte, utan endast i vilken utsträckning de fanns och om de gällde samtliga kvinnor som besökte verksamheterna. Ett syfte med kartläggningen var att jämföra arbetet med våldsutsatta kvinnor i landsting som har policy/övergripande dokument med landsting utan sådana dokument.¹²⁹ Kartläggningen gjordes med tre olika enkäter på tre nivåer inom samtliga landsting/regioner i Sverige.¹³⁰

Kartläggningen var delvis en uppföljning av en tidigare RKC-kartläggning från 1997. Jämfört med resultaten från 1997 visade det sig att landstingen genomfört förbättringar av sina kvinnofridsarbeten. Bland annat hade landstingen 2005 i högre uträkning policydokument för arbetet med våldsutsatta kvinnor. Vidare hade landstingens samverkan med myndigheter och frivilligorganisationer ökat.

RIKSKVINNOCENTRUM, RKC, inrättades i Uppsala 1994 som en specialistenhet inom hälso- och sjukvården för kvinnor som utsatts för våldtäkt och/eller misshandel. År 2006 ombildades RKC till **NATIONELLT CENTRUM FÖR KVINNOFRID, NCK**, ett nationellt kunskaps- och resurscentrum vid Uppsala universitet. NCK arbetar på regeringens uppdrag med att höja kunskapen på nationell nivå om mäns våld mot kvinnor och med att utveckla metoder för omhändertagande av våldsutsatta kvinnor.

Kvinnofridsinsatser på övergripande landstingsnivå

RKC:s undersökning från 2006 visade, som vi kan se i tabell 9 (nedan), att drygt hälften (11 av 19) av landstingen har en policy som ska vara vägledande för landstingets verksamhet. Nästan lika många (10 av 19) har vårdprogram för såväl misshandel som sexuellt våld. Drygt hälften (11 av 19) av landets landsting har under det senaste året genomfört utbildning. De flesta landstingen (16 av 19) samverkar med andra myndigheter och något färre (13 av 19) med frivilligorganisationer, endast 3 landsting samverkar med andra landsting. Endast 3 landsting anger att de har en särskild enhet som specifikt arbetar med våldsutsatta kvinnor och 6 av 19 landsting anger att de har en central handläggare med specifikt ansvar för frågor kring våldsutsatta kvinnor.

Tabell 9. Kvinnofridsinsatser på övergripande landstingsnivå. Siffrorna baseras på svaren från en enkät till den centrala landstingsnivån (samtliga landstingsdirektörer) som besvarades av 19 av 21 landsting/regioner.*

	ANTAL SOM HAR INSATSEN (N=19)
Policy/övergripande dokument kring arbetet med våldsutsatta kvinnor	11
Vårdprogram för kvinnor som utsatts för misshandel	10
Vårdprogram för kvinnor som utsatts för sexuellt våld	9
Utbildning genomförd under det senaste året	11
Särskild enhet som specifikt arbetar med våldsutsatta kvinnor	3
Landstinget samverkar med andra myndigheter	16
Landstinget samverkar med andra landsting	3
Landstinget samverkar med frivilligorganisationer	13
Central handläggare med specifikt ansvar för frågor kring våldsutsatta kvinnor	6

*Källa: Cecilia Andréasson m.fl., 2006, sid.6 (avser resultaten från enkät I).

Vid en närmare granskning av de landsting som hade policydokument kring arbetet med våldsutsatta kvinnor så visade det sig att de vanligtvis också har vårdprogram eller skriftliga rutiner för omhändertagande för kvinnor som utsatts för misshandel och/eller sexuellt våld. Landsting som saknade policydokument saknade oftast också vårdprogram.¹³¹

Kvinnofridsinsatser på sjukhus- och primärvårdsnivå

RKC:s undersökning visade vidare, som vi kan se i tabell 10 (nedan), att hälften av antalet sjukhus och primärvårdsområden (21 av 40 respektive 23 av 50) har vårdprogram för att upptäcka misshandel. Något färre har vårdprogram för att upptäcka sexuellt våld. Fler verksamheter i akutsjukvård än i primärvård (21 av 40 respektive 15 av 50) har under det senaste året genomfört utbildningar.

Tabell 10. Kvinnofridsinsatser på sjukhus- och primärvårdsområdesnivå. Siffrorna baseras på svaren från en enkät till sjukhus och primärvård (samtliga sjukhuschefer och primärvårdsområdeschefer/motsvarande) som besvarades av 90 av 171 respondenter.*

	ANTAL SJUKHUS SOM ERBJUDER INSATSEN (N=40)	ANTAL PRIMÄRVÅRDS- OMRÅDEN SOM ERBJUDER INSATSEN (N=50)
Vårdprogram för att upptäcka misshandel	21	23
Vårdprogram för att upptäcka sexuellt våld	18	17
Utbildning under det senaste året	21	15

*Utdrag ur källa: Cecilia Andréasson m.fl., 2006, sid.8 (avser resultaten från enkät II).

Vid en närmare granskning visade det sig vara något vanligare med vårdprogram för att upptäcka misshandel respektive sexuellt våld på övergripande sjukhus- och primärvårdsområdesnivå i de landsting som har policydokument.¹³²

Kvinnofridsinsatser på mottagningsnivå

Även om SKL främst valt att fokusera på den övergripande landstingskommunala nivån väljer vi ändå att kort redogöra för några av de resultat som RKC:s kartläggning kom fram till vad gäller mottagningsnivån för tre olika typer av mottagningar: akutmottagningar, gynekologiska mottagningar och vårdcentraler. Se tabell 11 (nedan).

RKC:s kartläggning visade att majoriteten (65 procent) av de 181 mottagningar som besvarade enkäten har skriftlig information om var en våldsutsatt kvinna kan få stöd och hjälp. Knappt hälften (43 procent) angav att ämnet mäns våld mot kvinnor ingick i den regelbundna fortbildningen för mottagningarnas personal. Majoriteten (52 procent) av mottagningarna angav att sjukvårdspersonalen ingår i samverkan med annan myndighet medan det bara var drygt en tredjedel (38 procent) som samverkade med en frivilligorganisation. Vidare var det tämligen få som angav att de hade någon rutin för att tillfråga alla kvinnor om misshandel (19 procent) eller för att tillfråga alla kvinnor om sexuellt våld (15 procent).

Tabell 11. Kvinnofridsinsatser på mottagningsnivå. Siffrorna baseras på svaren från en enkät till verksamhetschefer på mottagningsnivå – akutmottagningar, gynekologiska mottagningar samt till ett slumpmässigt urval av verksamhetschefer i primärvård /vårdcentral. Enkäten besvarades av 181 av 283 respondenter.*

	AKUT MOTTAGNINGAR (N=72) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	GYNEKOLOGISKA MOTTAGNINGAR (N=47) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	VÅRDCEN- TRALER (N=62) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	ALLA (N=181) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN
Skriftlig information om stöd och hjälp	55 (76%)	34 (72%)	29 (47%)	118 (65%)
Ämnet mäns våld mot kvinnor ingår i den regelbundna fortbildningen	34 (47%)	23 (49%)	20 (32%)	77 (43%)

fortsättning tabell 11

	AKUT MOTTAGNINGAR (N=72) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	GYNEKOLOGISKA MOTTAGNINGAR (N=47) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	VÅRDCENTRALER (N=62) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN	ALLA (N=181) ANTAL (ANDEL) SOM HAR INSATSEN
Sjukvårdspersonalen ingår i samverkan med annan myndighet	48 (67%)	23 (49%)	24 (39%)	95 (52%)
Sjukvårdspersonalen ingår i samverkan med frivilligorganisation	38 (53%)	14 (30%)	16 (26%)	68 (38%)
Rutin för att tillfråga alla kvinnor om misshandel	18 (25%)	6 (13%)	11 (18%)	35 (19%)
Rutin för att tillfråga alla kvinnor om sexuellt våld	12 (17%)	7 (15%)	8 (13%)	27 (15%)

* Utdrag ur källa: Cecilia Andréasson m.fl., 2006, sid.8 (avser resultaten från enkät III).

Sammantaget visade RKC:s undersökning av akutmottagningar, gynekologiska mottagningar och vårdcentraler att akutmottagningarna har den största beredskapen för kvinnor som utsatts för våld. Då det gäller sexuellt våld är beredskapen störst hos de gynekologiska mottagningarna.¹³³

Kritik mot landstingens och regionernas kvinnofridsarbete

Författarna till RKC:s kartläggning drog slutsatsen att bemötande och omhändertagande av våldsutsatta kvinnor är som ett "geografiskt lotteri". Med det menas att våldsutsatta kvinnor, beroende på vilket landsting de söker vård i, riskerar att få olika grad av professionellt bemötande och omhändertagande. Författarna betonade vidare

landstingens ansvar för att tillhandahålla adekvat och jämlik vård: "Det är oacceptabelt ur demokratisk synvinkel att kvinnors möjlighet till adekvat vård ska vara beroende av bostadsorten eller vid vilken enhet de söker vård." De menade att det inte är tillräckligt att förlita sig på engagemang och intresse hos enskilda chefer och medarbetare: "[...] för långsiktighet och legitimitet behöver frågan byggas in i organisationen".¹³⁴

Vidare påpekade författarna att hälso- och sjukvårdens arbete för våldsutsatta kvinnor ställer särskilda krav på kunskap, samarbete, organisation och planering samt att detta måste finnas genomgående i organisationen – från ledningsnivå till den enskilda medarbetaren i mötet med den våldsutsatta. De menar att arbetet bör manifesteras i vårdprogram, skriftlig information, utbildning, regelbunden fortbildning och samverkan med andra myndigheter och frivilligorganisationer.

Förebyggande landstingskommunalt kvinnofridsarbete

Nu går vi tillbaka till resultaten från SKL:s kartläggning av landstingens och regionernas kvinnofridsarbete. Vi frågade om vilket förebyggande arbete som bedrivs för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer – och vi ville undersöka både det *primärpreventiva* och det *sekundärpreventiva* arbetet.¹³⁵

Vi valde att formulera tre svarsalternativ omkring det primärpreventiva arbetet:

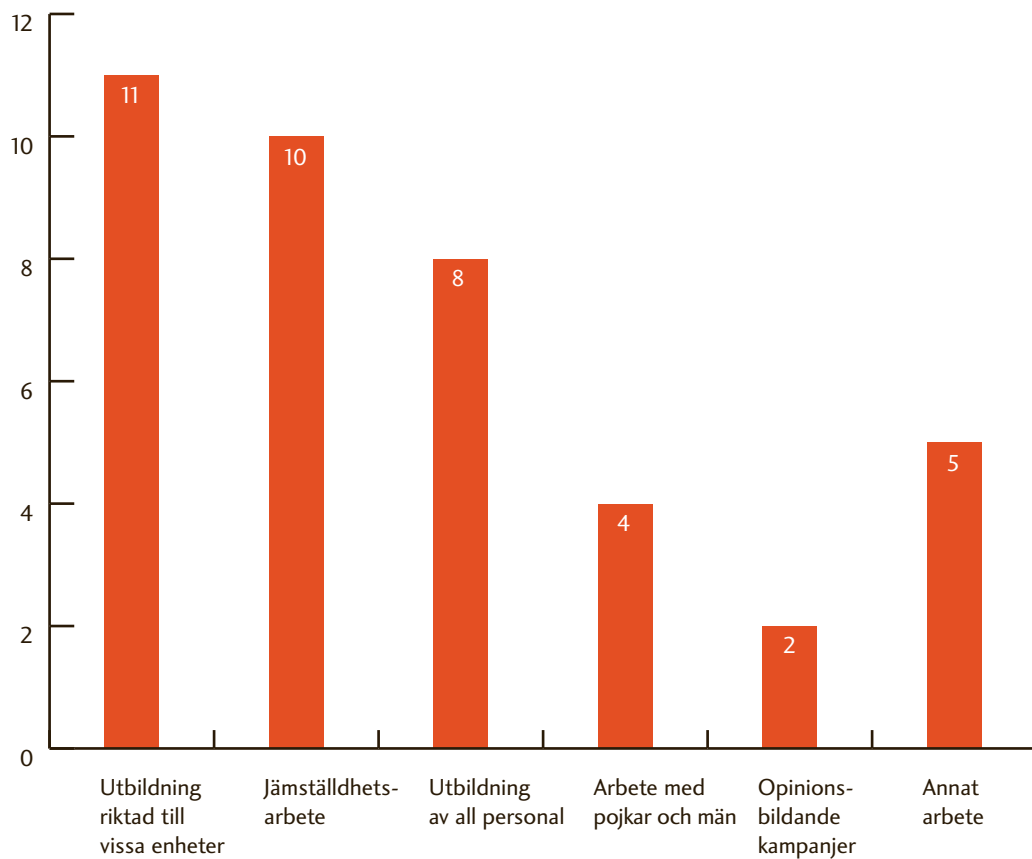
- Jämställdhetsarbete
- Arbete med pojkar och män om attityder och värderingar kring kön, makt och våld med män
- Opinionsbildande kampanjer riktade till invånare.¹³⁶

Och vi formulerade två svarsalternativ vad gäller det sekundärpreventiva arbetet:

- Personalutbildning riktad till vissa yrkeskategorier/enheter om våld mot kvinnor i nära relationer
- Utbildning av all personal om våld mot kvinnor i nära relationer.

Det fanns också möjlighet att ange flera andra former av förebyggande arbete under fritextsvaren. Svaren är redovisade i diagram 9 (sid. 70).

Diagram 9. Förebyggande landstingskommunalt arbete för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer. Samtliga 17 landsting/regioner som besvarade enkäten besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

Alla landsting/regioner som besvarat enkäten bedriver någon form av förebyggande arbete. De tre vanligaste förebyggande verksamheterna var personalutbildning riktad till vissa yrkeskategorier/enheter om våld mot kvinnor i nära relationer (11 av 17), någon form av jämställdhetsarbete (10 av 17) samt utbildning för all personal om våld mot kvinnor i nära relationer (8 av 17).

Annat förebyggande arbete som nämndes i fritextsvaren är till exempel: "PM och riktlinjer kring handhavande av kvinnor som utsatts för våld i nära relationer finns i vissa verksamheter inom hälso- och sjukvården, till exempel på akutmottagningar, kvinnokliniker (inklusive MVC), primärvården (inklusive BVC)" och "vissa nyckelpersoner får externa kurser och handbok på Internet". En opinionsbildande kampanj nämns: "Samverkan i 'Operation kvinnofrid' via länsstyrelsen".

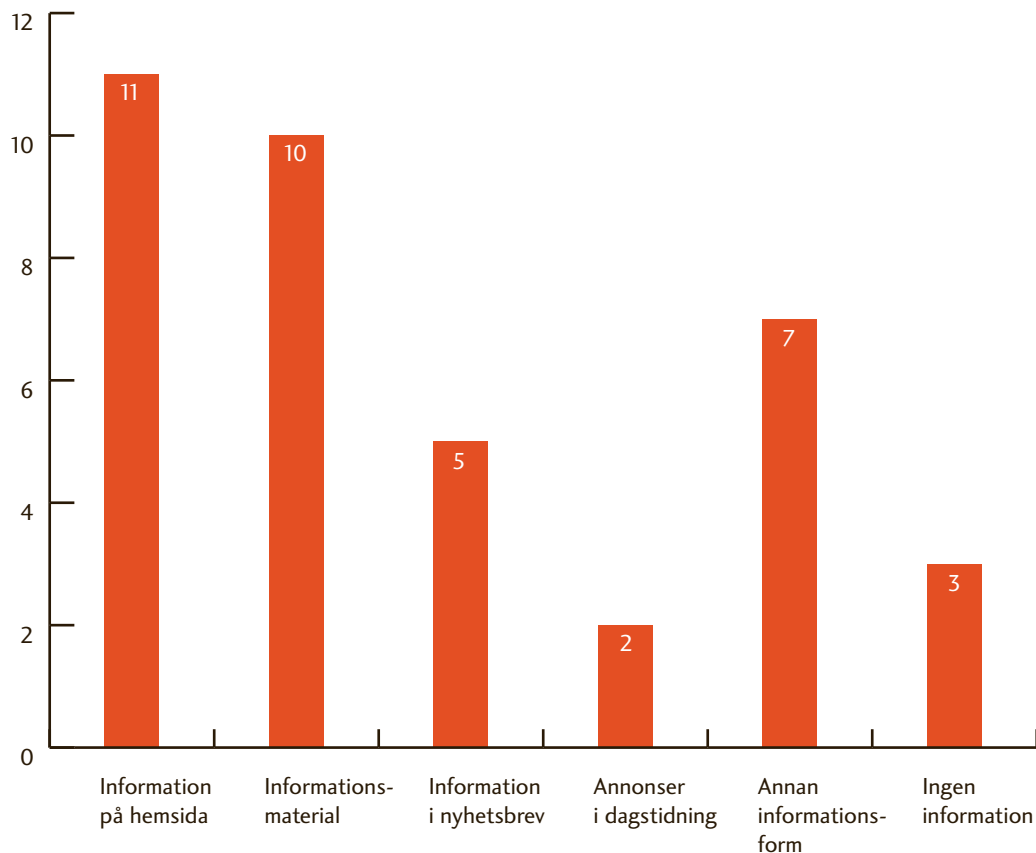
Sammantaget är sekundärpreventivt arbete det vanligast förekommande och ett aktivt jämställdhetsarbete anges inte i främsta rummet som ett förebyggande arbete för att minska våld mot kvinnor i nära relationer.

Hur informerar man om sitt kvinnofridsarbete?

Som vi tidigare nämnt är det viktigt att våldsutsatta kvinnor lätt kan hitta information om var de kan vända sig för att få stöd och hjälp. SKL frågade landstingen/regionerna om på vilka sätt de informerar om sitt arbete med våld mot kvinnor i nära relationer. Resultatet presenteras i diagram 10 (nedan).

Det vanligaste sättet visade sig vara att informera via landstingets/regionens hemsida, vilket 11 landsting/regioner uppger att de gör, 10 landsting/regioner sprider informationsmaterial via exempelvis ungdomsmottagningar, mödravård, barnavårdscentraler, bibliotek eller idrottsföreningar.

Diagram 10. Sätt som landstingen/regionerna informerar om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer. Samtliga 17 landsting/regioner som besvarade enkäten besvarade frågan. Fler än 1 alternativ kunde kryssas i.

Flera angav i fritextsvar andra sätt att informera. Det som då nämndes var bland annat: "Kvinnofridsarbetet har blivit uppmärksammat i lokal press och media" eller att "Vissa sjukhus m.m. ordnar lokala informationsträffar".

Till dessa resultat av informationsinsatser på landstingskommunal nivå kan läggas resultatet från RKC:s kartläggning som visade att 65 procent av 181 akutmottagningar, gynekologiska mottagningar och vårdcentraler som besvarade enkäten har skriftlig information om var en våldsutsatt kvinna kan få stöd och hjälp.¹³⁷

Anställda med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete

När vi frågade landstingen/regionerna om de tre viktigaste framgångsfaktorerna för kvinnofridsarbetet hamnade alternativet "Att arbetet sker i ordinarie verksamhet" på fem-i-topp, 11 landsting/regioner ansåg det. Detsamma gjorde alternativet "att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet", 11 landsting/regioner ansåg det. Att ha tillsvidareanställd personal kan vara ett sätt att se till att kvinnofridsarbetet sker i ordinarie verksamhet och att en handlingsplan följs, hålls aktuell och utvecklas. Vi frågade därför landstingen/regionerna om de har någon anställd med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete, tillsvidareanställd eller visstidsanställd.¹³⁸ Resultatet presenteras i tabell 12 (nedan).

Det visade sig att 10 av landstingen/regionerna som besvarat enkäten har någon anställd med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete. I 7 av de landsting/regioner som besvarat enkäten har man inte någon anställd, men flera av dessa respondenter anger under övriga kommentarer att det är svårt att känna till all verksamhet som bedrivs och att det varit svårt att besvara denna fråga.

Tabell 12. Tillsvidareanställd eller visstidsanställd personal med speciellt ansvar för landstingens/regionernas kvinnofridsarbete. Baseras på svaren om antal årsarbeten från 17 landsting/regioner.

	ANTAL (ANDEL)
Landsting/regioner som har tillsvidareanställd ¹³⁹ personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	8 (47%)
Landsting/regioner som enbart har visstidsanställd personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	2 (12%)
Landsting/regioner som inte har anställd personal med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete	7 (41%)

Resultatet i vår kartläggning kan jämföras med att 6 av 19 landsting i RKC:s kartläggning angav att de har en central handläggare med specifikt ansvar för frågor kring våldutsatta kvinnor.¹⁴⁰

Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet

En förutsättning för att närmare kunna beräkna kostnaderna för mäns våld mot kvinnor i nära relationer är att de särredovisas. Om och i vilken utsträckning det idag görs hos landsting/regioner visste vi inte och därför har vi valt att fråga om det.

Endast 6 av landstingen/regionerna uppger att kostnaderna för kvinnofridsarbetet särredovisas på ett eget konto, 11 uppger att de inte har särredovisning.

Ekonomisk särredovisning av kostnaderna för kvinnofridsarbete skulle alltså kunna ses som ett utvecklingsområde för landsting och regioner.

Ekonomiskt stöd till andra organisationer

Vi ville undersöka huruvida landstingen/regionerna ekonomiskt stödjer andra organisationer som arbetar med kvinnofridsfrågor. Detta är en aspekt som få har tittat på förut, och även ett sätt att ta del av vilka verksamheter som ses som komplement till landstingets/regionens arbete. Resultatet presenteras i tabell 13 (nedan).

Det visade sig att en majoritet av landstingen/regionerna (9 av 17) ger ekonomiskt stöd till organisationer som arbetar med stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, nästan lika många (8 av 17) stödjer organisationer som arbetar med stöd och hjälp till barn som upplevt våld i nära relationer. En tredjedel (5 av 17) ger stöd till organisationer som arbetar med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer.

Tabell 13. Landstingens/regionernas ekonomiska stöd till andra organisationer som arbetar med kvinnofridsfrågor. Baseras på svaren från 17 landsting/regioner.

	JA ANTAL (ANDEL)	NEJ ANTAL (ANDEL)	VET EJ ANTAL (ANDEL)
Organisation som arbetar med stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer	9 (53%)	7 (41%)	1 (6%)
Organisation som arbetar med stöd och hjälp till barn som upplevt våld i nära relationer	8 (47%)	7 (41%)	2 (12%)
Organisation som arbetar med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer	5 (31%)	9 (56%)	2 (13%)

Landstingen/regionerna fick namnge de organisationer som de stöder. I de fall man stöder en organisation som arbetar med stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor är det kvinno- och tjejjourer som anges. Stödet till organisationer som arbetar med stöd och hjälp till barn som upplevt våld i nära relationer går, utöver till kvinnojourerna, till bland annat Barnahus, lokal brottsofferjour, Frälsningsarméns socialtjänst, BRIS och Rädda Barnen.

När landstinget/regionen ger stöd till organisation som arbetar med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer nämns kriscentrum för män, manscentrum, mansmottagning, verksamheten Manfred och organisationen Män för jämställdhet.

Goda exempel på kvinnofridsverksamheter

Vi bad landstingen/regionerna som besvarade enkäten att lyfta fram goda exempel på kvinnofridsverksamheter. Det var möjligt att ange upp till tre goda exempel på befintliga kvinnofridsverksamheter och för vardera exempel ombads respondenten att ange verksamhetens namn, ansvarig person samt att ge en kort beskrivning av verksamheten.

Det visade sig att 12 landsting/regioner valde att ange totalt 25 goda exempel på kvinnofridsverksamheter. Det visade sig vid en närmare granskning att det som angivits som ett gott exempel kunde innehålla redogörelser för flera olika sorters verksamheter, vilket kanske inte är så konstigt med tanke på landstingens/regionernas stora och omfattande organisationer. Även i enkätens avslutande fritextsvar, där landstingen/regionerna ombads lämna synpunkter eller tillägg när det gäller sitt kvinnofridsarbete, dyker det upp flera beskrivningar av verksamheter och goda exempel. Vi har samlat dessa, försökt analysera vilka former av verksamheter det rör sig om och redogör för dem här. För att ge en tydligare bild och åskådliggöra vad landstingen/regionerna väljer att lyfta fram som goda exempel visar vi ett antal direkta citat.

Vi vill påpeka ännu en gång att detta inte är en fullständig redogörelse av alla kvinnofridsverksamheter i landet, utan enbart en beskrivning av de exempel som landstingen/regionerna valt att ange som goda exempel i sina enkätsvar. Vi utgår från att de exempel som beskrivs är sådana som landstingen/regionerna är nöjda med, men vi kan i övrigt inte uttala oss om kvaliteten på verksamheterna då de beskrivs på mycket olikartade sätt.

Att samverkan är en framgångsfaktor var majoriteten av landstingen/regionerna eniga om, och mer än hälften tar också upp samverkan som en faktor i sina goda exempel. Det kan exempelvis se ut så här när man beskriver dessa verksamheter:

[Verksamhetsnamn] är en samverkan mellan Polisen, Kriminalvården, Åklagarkammaren, Landstinget samt socialtjänsten i [två kommuner]. Målet är att minska våldet mot kvinnor. Erbjuder hjälp och stöd till kvinnor och män, individuellt och i grupp. På akutmottagning och i primärvården finns rutiner och handlingsprogram (i form av checklistor) kring hur bemötande, dokumentation och rådgivning ska gå tillväga.

Ett samverkansprojekt mellan landstinget och kommunerna i länet resulterade i en modell för gruppstöd till kvinnor. Barn kunde samtidigt erbjudas situationsanpassade insatser. Utvärderingen innehöll metod, genomförande och resultat.

Myndighetssamverkan mellan kommunerna (IFO) i länet och primärvården, sjukhuset, kriminalvården och polisen. Kärnverksamhet med kvinno- mans- barn- samordnare samt gruppleddare. Vidare ett kontaktnät där varje myndighet har en kontaktperson. Dessa ska kunna frågan och har i uppdrag att föra den vidare ut i de egna organisationerna. De har gemensamt utformat en nätbaserad handlingsplan.

Ett och samma goda exempel kan, som vi ser ovan, innehålla beskrivningar av både samverkan och andra verksamheter, såsom stöd och hjälp till kvinnor och män, rutiner, handlingsplaner eller vårdprogram. Över hälften nämnde också just handlingsplaner och/eller vårdprogram för våldsutsatta kvinnor i sina goda exempel:

På akutmottagning och i primärvården finns rutiner och handlingsprogram (i form av checklistor) kring hur bemötande, dokumentation och rådgivning ska gå tillväga.

I verksamhetsuppdrag för 2009 ingår för hälso- och sjukvården ett uppdrag att ett vårdprogram mot våld i nära relationer ska arbetas fram. Verksamheterna har fått i uppdrag att skapa rutiner kring "Hur uppmärksamma tecken?" och "Hur bemöta personer som söker för våld i nära relationer?"

Handlingsplan framtagen för myndighetssamverkan vid våld i nära relationer. Syftar till att säkerställa omhändertagandet av misshandlade kvinnor.

Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet var ju också något som över hälften av landstingen/regionerna ansåg som en framgångsfaktor. Ett av landstingen/regionerna anger att själva projektet med "Implementering av handlingsprogrammet för våldsutsatta kvinnor" är ett gott exempel i sig.

I detta sammanhang betonar ett annat landsting den politiska dimensionen: "Det är viktigt med den politiska förankringen. Det handlingsprogram för våldsutsatta kvinnor som tagits fram i länet hade en arbetsgrupp med både tjänstemän och politiker (från alla partier)".

Utbildning och kompetensutveckling är en annan form av verksamhet som anges som goda exempel av flera:

Utbildning till personal sker inom Hälso- och sjukvård som akuten, kvinnoklinikerna, primärvården.

I landstingets förvaltningar pågår olika kompetenshöjande utbildningsinsat-

ser kring våld i nära relationer, till exempel planeras för närvarande utbildningsinsatser kring våld i samkönade relationer utifrån ett länsprojekt för barn och kvinnofrid.

Kompetenscentrum om våld i nära relationer är nystartat och kommer att stå för regiongemensam utbildning, metodutveckling, informationsarbete och forskning framöver.

Konferenser och utbildningar runt hedersrelaterat våld.

Alla gravida kvinnor tillfrågas om våld som rutin. Omfattande utbildningsinsatsning 2002–2004. Ny satsning 2006. Målet är att regelmässigt utbilda nyanställda barnmorskor i primärvården. Frågan våld mot kvinnor har lyfts vid barnmorskemöte 2007.

Det sistnämnda exemplet – att det finns en rutin att fråga gravida kvinnor om våld – kan också ses som en slags ”intern funktion”. Med intern funktion menar vi att det finns någon/några i personalen som har en särskild kompetens eller är inriktade på våldsutsatta kvinnor eller barn. Andra exempel på ”interna funktioner” som nämns som goda exempel är bland annat:

” Kurator för våldsutsatta patienter. Funktionen är sjukhusövergripande med särskild inriktning mot patienter utsatta för våld i nära relationer.

Ett specialistteam inom psykiatri som arbetar med sexuellt traumatiserade personer, mest kvinnor.

De kvinnor som får kontakt med akutkuratorn får kvalitativt en bra hjälp. Kortare eller längre samtalsterapier, med vidarekoppling till ett vittförgrenat nätverk vid andra myndigheter vid behov.

Några av de goda exempel som nämns handlar om stöd- och hjälp till våldsutsatta kvinnor och barn, eller om arbete med våldsutövande män:

” Trappan tar emot barn och ungdomar i åldrarna 5–20 år som bevittnat psykiskt eller fysiskt våld i sina familjer. Efter individuella samtal erbjuds barnen och ungdomarna gruppverksamhet. Mammor som varit utsatta för psykiskt eller fysiskt våld erbjuds gruppverksamhet i positivt föräldraskap.

Centrum mot våld i nära relationer startar 2009. Samtal, rådgivning och boende. Några kommuner har gått samman och landstingsmedverkan kommer att ske.

Gruppverksamhet för män som använder våld i nära relation.

Ett landsting nämner i sammanhanget sin kvinnofridsmottagning med ”hög kvalitet, god säkerhet” och ”god tillgänglighet för våldsutsatta kvinnor”. Ett annat landsting nämner också folkhälsoarbetet i landstinget/regionen som ett gott exempel på kvinnofridsarbete:

” Arbetar med aktiva värderingar i främst skolorna för att stärka ungdomarnas eget förhållningssätt i en mängd ”livsfrågor”, bland annat könsperspektiv.

Sammanfattningsvis ger beskrivningarna av landstingens och regionernas goda exempel en bild av att samverkan för kvinnofrid är något som de är nöjda med. Några av de exempel som lyfts fram beskriver också verksamheter som i någon mån verkar vara nystartade.

Resultaten för landstingens och regionernas kvinnofridsarbete kommenteras vidare i det avslutande diskussionskapitlet, där valda delar sätts i relation till bland annat kvinnofridsarbete inom kommunerna.

KVINNOFRIDSARBETE EN FRÅGA MED UTVECKLINGSPOTENTIAL

Sammanfattande diskussion

I detta avslutande kapitel sammanfattas och diskuteras resultatet av SKL:s kartläggning. Vi tittar närmare på kvinnofridsarbetets framgångsfaktorer, vilka utvecklingsområden medlemmarna prioriterar och vilken form av stöd medlemmarna efterfrågar från SKL. Medlemmarnas kompetensutveckling samt några aspekter av deras stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn tas upp. Vi belyser vidare några områden där vi ser positiva utvecklingstendenser och pekar avslutningsvis på några utvalda förbättringsområden.

Kvinnofridsarbetets framgångsfaktorer

Såväl kommunerna som landstingen/regionerna ombads ange de tre viktigaste faktorerna för ett framgångsrikt kvinnofridsarbete. Mellan deras rankningar finns stora och viktiga likheter. De tre faktorer som både kommunerna och landstingen/regionerna placerar i topp är, sorterade efter rangordning:

1. Att kvinnofridsarbete sker i samverkan med andra myndigheter och organisationer
2. Att arbetet sker i ordinarie verksamhet
3. Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet.

En annan faktor som rankas högt av både kommunerna och landstingen/regionerna är kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare. Till skillnaderna kan nämnas att landstingen rankar särskilda enheter med specialistkompetens högre än kommunerna medan kommunerna i större utsträckning nämner tydlig politisk styrning av kvinnofridsarbetet.

För samtliga tre framgångsfaktorer som hamnar i topp, är frågan om särskilt anställd personal relevant: Ett sätt att se till att kvinnofridsarbetet sker i ordinarie verksamhet och att en handlingsplan följs, hålls aktuell och utvecklas kan just vara att ha personal knuten till kvinnofridsarbetet. Totalt för kommunernas del svarade 66 procent att de hade någon tillsvidareanställning knuten till kvinnofridsarbete. För landstingens/regionernas del var det 8 (47 procent) som hade tillsvidareanställd personal med särskilt kvinnofridsansvar. Vid sidan av tillsvidareanställningarna förekom hos både kommuner och landsting/regioner även olika former av visstidsanställningar med anknytning till kvinnofrid.

I kartläggningen av kommunerna fann vi att det är mer sannolikt att samverkan sker kontinuerligt, såväl internt som externt, om det finns någon särskilt anställd för kvinnofridsfrågan. Det visade sig också finnas ett positivt samband mellan om en kommun erbjuder flera olika sorters stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn och om det finns någon särskilt anställd för arbetet.

Prioriterade utvecklingsområden

Om skillnaderna är små då det gäller vilka faktorer som kommunerna respektive landstingen/regionerna rankar som viktiga för framgång, är de desto större beträffande de områden man anger som prioriterade utvecklingsområden för kvinnofrisarbetet under de närmaste åren. Två områden finns dock med bland de fem som oftast återkommer för både kommuner och landsting/regioner: Barn och unga som upplever våld i nära relationer respektive kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld.

Till skillnaderna hör att medan kommunerna planerar utveckling inom området kvinnor som utsätts för våld av män i nära heterosexuella relationer, anger landstingen/regionerna området kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer.

Vidare planerar landstingen/regionerna utveckling då det gäller jämställdhetsarbete samt för kvinnor med funktionshinder som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer, medan kommunerna planerade utvecklingsarbete i större grad är inriktat på våldsutövande män. Bland de fem mest vanligt förekommande utvecklingsområdena som kommunerna nämner finns män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer respektive pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer.

Vilket stöd vill medlemsorganisationerna ha?

SKL:s uppdrag som medlems- och intresseorganisation för kommuner, landsting och regioner är att driva medlemmarnas intressen samt erbjuda dem stöd och service. Det har därför varit viktigt att kartlägga vad medlemmarna önskar för stöd från SKL för sitt framtida kvinnofridsarbete. Det visade sig att kommunerna respektive landstingen/regionerna i stort sett önskar sig samma typ av stöd från SKL.

De fyra områden som främst efterfrågas av såväl kommuner som landsting/regioner är (redovisade utan inbördes rangordning):

- Att arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor
- Att verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer
- Att sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter
- Att erbjuda medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, till exempel via nätverk.

Den enda skillnaden som framkom bland de fem högst rankade framtida insatserna är att medan kommunerna i större utsträckning efterfrågar att SKL ska tillhandahålla stöd, service och rådgivning i kvinnofridsfrågor efterfrågar landstingen/regionerna att SKL ska driva utvecklingsprojekt tillsammans med dem.

Kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor och barn

Av de kommuner som besvarat enkäten uppger 89 procent att de erbjuder skyddat boende till våldsutsatta kvinnor i kommunal eller frivilligorganisations regi och så många som 80 procent anger att det finns en ideell kvinnojour där detta erbjuds. Då vi inte med säkerhet vet hur de mindre kommuner som enbart erbjuder skyddat boende i samverkan med annan kommun tolkat frågan, kan andelen som erbjuder skyddat boende vara ännu högre.

Förekomsten av stödsamtal för våldsutsatta kvinnor i kommunal regi tycks vara hög då minst 96 procent av kommunerna erbjuder någon form av stödsamtal i det akuta skedet och minst 75 procent erbjuder mer långsiktiga stödsamtal. När det gäller stödsamtal för *barn och unga som upplevt våld i nära relationer* är motsvarande siffror att minst 92 procent av kommunerna erbjuder akut stödsamtal och minst 80 procent erbjuder mer långsiktiga stödsamtal. För båda grupperna av stödsamtal gäller att de även kan äga rum i regi av annan organisation som kommunen har avtal med.

En absolut majoritet av kommunerna erbjuder också riskbedömningssamtal, samt stödsamtal i anslutning till polisanmälan/rättegång, antingen i egen eller annan organisations regi.

Vi kartlade vidare hur många kommuner som erbjuder *flera sorters* insatser för kvinnor och barn och undersökte då hur många av kommunerna som erbjuder:

- *Skyddat boende* för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, där det finns åtminstone ett akut boende och ett Kriscentrum/Kvinnojour i antingen kommunal eller i frivilligorganisations regi
- *Stödsamtal* för våldsutsatta kvinnor i det *akuta skedet* samt *kontinuerligt* under längre tidsperiod i antingen kommunal eller i annan organisations regi
- *Stödsamtal* för barn och unga som upplevt våld i nära relationer i det *akuta skedet* samt *kontinuerligt* under längre tidsperiod i antingen kommunal eller i annan organisations regi.

Det visade sig att 96 av 257 kommuner, 37 procent, erbjuder dessa insatser. Och som vi nämnde ovan finns det ett samband mellan servicenivå och anställd: Av dessa 96 kommuner har 64 angivit att de har anställd personal med särskilt ansvar för frågan.

I kartläggningen lyfter medlemsorganisationerna genomgående upp en mängd olika stödverksamheter för kvinnor, barn och/eller våldsutövande män som goda exempel de är nöjda med. Ett utvecklingsarbete pågår i allra högsta grad.

Kommunens arbete med olika grupper

Då det gäller kvinnor är *kvinnor upp till 65 år som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer* den grupp som det är vanligast att kommunerna arbetar kontinuerligt med (74 procent). Vidare anger 63 procent att de arbetar kontinuerligt med *kvinnor med missbruksproblematik som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer*. Vi vill dock påpeka att vi på basis av denna kartläggning inte har möjlighet att utröna hur stor del av detta arbete som inriktas på missbruket, eller hur stor del som inriktas på själva utsattheten för våld.

Över hälften av kommunerna, 55 procent, arbetar kontinuerligt med *kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld*. Ovanstående resultat kan ses i relation till att två av de områden som hamnade på kommunernas fem-i-topp över prioriterade utvecklingsfrågor för kvinnofridsarbetet var *kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer* (48 procent) respektive *kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld* (31 procent). Detta är områden där kommunerna redan idag arbetar aktivt och prioriterar att utveckla sitt arbete i framtiden.

Drygt en tiondel av kommunerna uppger att man inte arbetar med någon av de sju grupper av kvinnor som nämndes i enkäten, där bland annat några särskilt utsatta grupper ingick. En synpunkt som återkommer är svårigheten att ange att man arbetar just "kontinuerligt" med en grupp. Kommunens storlek – att den har få invånare – anges ofta som en anledning och att man inte kontinuerligt kommer i kontakt med de olika grupperna. Då det gäller särskilt utsatta grupper är det, med undantag för arbete med missbrukande kvinnor och kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld, inte vanligt att kommunerna uppger att de bedriver ett kontinuerligt arbete med *våldsutsatta funktionshindrade kvinnor*, *kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer* eller *äldre våldsutsatta kvinnor*.

Vidare visar kartläggningen att det inte är lika vanligt att kommunen arbetar kontinuerligt med *män som utövar våld i nära relationer*, som med kvinnor som utsätts för våld. Dock anger 43 procent att man arbetar kontinuerligt med *män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer* och lika många anger att man arbetar med *pappor som utsätter kvinnor och barn för våld*. Till detta resultat är det relevant att påpeka att två av dessa grupper av män hamnade på fem-i-topp över områden som kommunerna avser att prioritera de närmsta tre åren för att utveckla sitt kvinnofridsarbete. I framtiden vill 25 procent fokusera på män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer och lika många vill fokusera på pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer. Inom detta ämnesområde verkar det alltså finnas en stor utvecklingspotential för de närmaste åren.

Kompetensutveckling

Ett område som rankades högt som framgångsfaktor av såväl kommunerna som landstingen/regionerna var *kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare*. Beskrivningar av utbildningar och kompetenshöjning var någonting som återkom bland medlemmarnas goda exempel.

Vi fann att en majoritet av alla kommuner under de senaste två åren har utbildat sin personal. Detta främst genom enstaka utbildningar, kontinuerlig utbildning är inte lika vanligt förekommande. När det gäller kompetensutveckling av personalen *för arbete med våldsutsatta kvinnor och barn* är det vanligast att personalen fått enstaka utbildning inom områdena: mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer (77 procent), barn och unga som upplevt våld i nära relationer (72 procent) och hedersrelaterat våld (69 procent). När det gäller kompetensutveckling av personalen *för arbete med män som utövar våld* förekommer det inte i samma utsträckning. Bland de enstaka utbildningsinsatserna gällande män är det vanligaste ämnesområdet mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer (55 procent).

För landstingen/regionernas del kan vi inte uttala oss om huruvida kompetensutvecklingen var enstaka eller kontinuerlig, men vi vet att den vanligaste förebyggande verksamheten, som 11 av 17 respondenter angav, var personalutbildning riktad till vissa yrkeskategorier/enheter om våld mot kvinnor i nära relationer. Av landstingen/regionerna angav 8 av 17 också att de har utbildning för all personal om våld mot kvinnor i nära relationer.

Positiva tendenser

Genom tidigare studier kan vi skönja en del positiva utvecklingstendenser. Till exempel har andelen kommuner med handlingsplaner för kvinnofrid ökat de senaste åren. Även hos landstingen/regionerna tycks andelen som har någon form av handlingsplan, övergripande policydokument eller skriftliga rutiner för arbetet med våldsutsatta kvinnor ha ökat. Ännu en positiv utveckling är att andelen medlemsorganisationer som använder sina hemsidor för att informera om sitt kvinnofridsarbete har ökat, vilket underlättar för våldsutsatta kvinnor att själva finna information om vart de ska vända sig.

I SKL:s kartläggning är det tydligt att samverkan och samarbete för kvinnofrid genomgående är en positiv trend. Samverkan med myndigheter och organisationer är den faktor som flest medlemsorganisationer – 69 procent av kommunerna och 76 procent av landstingen/regionerna – angett som framgångsfaktor och samverkan återkommer frekvent i fritextsvar och i de goda exempel som medlemsorganisationerna lyfter fram. För kommunernas del tycktes särskilt kvinnojourerna vara en uppskattad samverkanspart. När man lägger ihop de positiva omdömena ”mycket bra” och ”bra” angående kommunens samverkan med kvinnojouren kan man utläsa att 90 procent av

de kommuner som besvarat frågan anser att så är fallet. Även polisen och länsstyrelserna får goda omdömen, då 90 respektive 82 procent av de kommuner som besvarat frågorna angående dessa organisationer uppgav att samarbetet fungerade ”mycket bra” eller ”bra”. Lågt betyg får däremot samverkan med Försäkringskassan, där enbart 12 procent av kommunerna var nöjda med samverkan, och 12 procent dessutom uppgav att det fungerade ”dåligt” eller ”mycket dåligt”.

Utmärkande i kartläggningen är att vi fann många beskrivningar av utvecklingsarbeten för kvinnofrid samt nystartade kvinnofridsverksamheter. Dessa lyftes bland annat upp som goda exempel och förekom genomgående i olika fritextsvar. Kvinnofridsarbetet är en aktuell fråga för våra medlemsorganisationer, vilket många av dem också beskriver.

Att mycket händer på kvinnofridsområdet, att verksamheter och samverkan inom kvinnofridsfrågor utvecklas, har självklart påverkats av regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt de utvecklingsmedel för kvinnojoursverksamhet och samverkan som ingår bland åtgärderna. Det är en positiv trend och en ambitionshöjning av kvinnofridsarbetet på bred front.

Förbättringsområden

Vi avslutar med att lyfta fram några möjliga förbättringsområden för framtidens kvinnofridsarbete och vi väljer här att nämna arbetet med särskilt utsatta grupper av kvinnor, ekonomiskt uppföljning av kvinnofridsarbetet och den primärpreventiva delen av kvinnofridsarbetet. Självklart kan det finnas fler utvecklingsområden, men de områden vi väljer att lyfta fram här är sådana som relativt sällan uppmärksammas i kvinnofridssammanhang.

Då det gäller särskilt utsatta grupper av kvinnor vill vi poängtera att få kommuner uppgav att de arbetar kontinuerligt med *våldsutsatta funktionshindrade kvinnor, kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer*, eller *äldre våldsutsatta kvinnor*. Här finns utrymme för förbättringar. Även om mindre kommuner sällan tycker sig komma i kontakt med dessa grupper, är det ändå önskvärt med kunskapsspridning för att, i de fall våld förekommer, öka möjligheten att upptäcka detta och att ge adekvat stöd och hjälp. Vi noterar dock att kvinnor som utsätts för våld i samkönade relationer samt våldsutsatta funktionshindrade grupper är någonting som nämns i samband med de områden landsting/regionerna avser att prioritera framöver.

Beträffande ekonomisk särredovisning av kvinnofridsarbetet är det bland annat angeläget därför att mäns våld mot kvinnor belastar budgeten för kommunerna såväl som för landstinget/regionerna. Olika beräkningar visar att samhällskostnaderna är avsevärda. Men så länge inte kostnaderna särredovisas på den lokala och regionala nivån, är det svårt att få en uppfattning om vad de innebär för kommuner respektive landsting/regioner. En tydligare bild över kostnaderna skulle kunna ge bra argument och

öka incitamenten för att arbeta primärpreventivt med att minska mäns våld mot kvinnor. I dagsläget är det få av medlemsorganisationerna som särredovisar sina kostnader för kvinnofridsarbete.

Vi väljer i denna rapport att lyfta fram den del av kvinnofridsarbetet som kan kallas *primärpreventivt arbete*, vilket ofta riskerar att hamna i skymundan i kvinnofridsammanhang. Primärprevention är insatser som vänder sig till befolkningen generellt för att förhindra att våld uppstår. Det handlar om jämställdhetsarbete för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta förutsätter lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter på livets alla områden. En särskilt viktig komponent i detta arbete handlar om att förändra normer kring maskulinitet, makt och våld. Jämställdhet är en förutsättning för kvinnofrid och ett aktivt jämställdhetsarbete på samhällets alla nivåer krävs för att förebygga och förhindra våldet i sig.

I kartläggningen noterade vi att relativt få av medlemsorganisationerna hade kvinnofridssamverkan med jämställdhetsstrategi eller motsvarande, och vi vill här peka på att det finns utrymme för utveckling. Dock fann vi att 77 av 249 kommuner (31 procent) och 10 av 17 landsting/regioner (59 procent) anger att de bedriver jämställdhetsarbete. Landstingen/regionerna anger också jämställdhetsarbete som ett framtida utvecklingsområde för kvinnofridsarbetet. Likväl gäller att jämställdhetsarbete och kvinnofridsarbete i stor utsträckning förefaller uppfattas som två separata områden. Med denna rapport vill vi lyfta jämställdhetsarbetet som en relevant aspekt av framtidens förebyggande kvinnofridsarbete.

Det är inte förvånande om jämställdhet inte automatiskt förknippas med mäns våld mot kvinnor mot bakgrund av att jämställdhet i den allmänna diskussionen ofta handlar om könsrepresentation i olika sammanhang, om jämställdhetsintegrering eller om arbetslivsrelaterade frågor som exempelvis löner och rekryteringar. Med denna rapport vill vi lyfta fram jämställdhetsarbetet som en mycket viktig aspekt av framtidens förebyggande kvinnofridsarbete.

NOTER

- 1 Socialtjänstlagen (2001:453).
- 2 Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).
- 3 Socialtjänstlagen (2001:453) kap 4 § 1.
- 4 Förkortning för forskning och utvecklingsråd.
- 5 För en historisk tillbakablick över hur rikspolitiken behandlat frågor om mäns våld mot kvinnor se Maria Wendt Höjer (2002).
- 6 Detta tydliggörs i FN:s *deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor* (1993), som Sverige liksom majoriteten av världens länder undertecknat. WHO (2002) prioriterar våld mot kvinnor som en folkhälsofråga och visade i en global rapport att mäns våld mot kvinnor förekommer i alla länder, i alla kulturer och på alla nivåer i samhället men att kvinnor är särskilt utsatta för mäns våld i samhällen där det råder stor ojämställdhet mellan kvinnor och män.
- 7 Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008).
- 8 *Kvinnofrid* Prop. 1997/97:55 (1998).
- 9 Den definition av *jämställdhet* som SKL använder är: Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, vilket förutsätter lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter på livets alla områden.
- 10 Hedersrelaterat våld är våld som utövas i namn av en familjs eller släkts heder, och kan ses som en speciell form av mäns våld mot kvinnor. Till skillnad från vad som vanligen förstås med termen *mäns våld mot kvinnor i nära relationer* behöver inte gärningsmannen vara en tidigare eller nuvarande partner, utan kan exempelvis vara en far, bror, kusin eller annan släkting. Vid hedersrelaterat våld deltar ofta ett kollektiv i kontrollen av kvinnan. Gemensamt för mäns våld mot kvinnor i nära relationer och hedersrelaterat våld är att båda våldsformerna är uttryck för mäns makt och kontroll över kvinnor och att våldet sker i nära relationer eller i situationer där normer för hur kvinnor ska leva i heterosexuella parförhållanden är avgörande. Se Länsstyrelsen Östergötland (2008).
- 11 Andra uttryck som förekommer för att benämna en mans våld mot sin kvinnliga partner eller före detta partner är "Lägenhetsbråk", "Familjevåld", "Relationsvåld", "Våld i hemmet", "Kvinnomisshandel" eller "Kvinnovåld". Samtliga dessa uttryck är problematiska eftersom de döljer både vem som är förövare och vem som är utsatt, och de säger heller ingenting om relationen dem emellan.
- 12 Män utgör omkring två tredjedelar av offren för misshandel. Den manliga övervikten bland dem som dömts för våld har historiskt sett varit mycket stor. Under nästan hela 1900-talet utgjorde männen omkring 95 procent av de lagförda för misshandel. År 2006 utgjorde männen 87 procent och kvinnorna 13 procent av dem som misstänktes för misshandel. Männens andel var störst när det gäller våld mot andra vuxna män (93 procent) och lägst i våldet mot barn i ålder 0–6 år (66 procent). I intervjuer med brottsoffer i fall som inte leder till polisanmälan uppger 89 procent av offren att gärningspersonen var en man och 11 procent att det var en kvinna. Se Felipe Estrada (2008), och Gun Heimer och David Sandberg (red.) (2008).
- 13 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 14 Brå (2008a).
- 15 Brå (2008b).
- 16 *Grov kvinnofridskränkning* infördes i brottsbalken 4 kap. 4a § 1998 och innebär i korthet följande: Om en man begår upprepade brottsliga gärningar (t.ex. misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt eller annat ofredande, sexuellt utnyttjande) mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med, ska han dömas för grov kvinnofridskränkning i stället för dessa enskilda brott. En förutsättning är att gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet och varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla. Straffet är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av straffvärdet tas särskild hänsyn till det upprepade eller systematiska i mannens beteende. Vid samma tidpunkt infördes också *Grov fridskränkning* i brottsbalken, vilket är ett brott med samma innebörd vad gäller upprepade kränkningar och våld mot en närstående, men brottet grov fridskränkning är könsneutralt. Se Brottsbalk (1962:700), Lag (1999:845).
- 17 Brå (2007).
- 18 Eva Lundgren, m.fl. (2001). I *Slagen dam* innefattar begreppet *våld* fysiskt våld, sexuellt våld, psykiskt våld och hot.
- 19 Länsstyrelsen i Stockholms län (2004).

- 20 Carin Holmberg och Ulrica Stjernqvist (2006).
- 21 Lhbt är en förkortning för lesbiska-, homosexuella-, bisexuella- och transpersoner.
- 22 Även om denna rapport inte handlar om mäns våld mot män i nära relationer vill vi ändå nämna att homosexuella män enligt studien *Våldsamt lika och olika* utgör den största gruppen av de samkönade par som utsatts för våld i en nuvarande relation.
- 23 Rädda Barnen och Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2007).
- 24 *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda* (2001).
- 25 Socialstyrelsen (2005).
- 26 Stefan de Vylder (2004).
- 27 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 28 Socialstyrelsen (2006b).
- 29 Markku Heiskanen (2002).
- 30 Maria Wendt Höjer (2002).
- 31 Brå (2009).
- 32 Somliga nämner även *tertiärprevention* av våld mot kvinnor, och menar då insatser som syftar till att få slut på kroniskt/upprepat våld och minska de skadliga effekterna, samt att rehabilitera parterna (se t.ex. *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*, 2006). Vi anser att nämnda insatser kan räknas till det sekundärpreventiva arbetet, och har därför valt att enbart ta upp två kategorier av förebyggande arbete.
- 33 För en fördjupad beskrivning av jämställdhetsarbetets olika delar och inriktningar, se Anna Jutterdal (2008).
- 34 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 35 Med nyligen avses studier publicerade 2005 eller senare.
- 36 Rikskvinnocentrum har sedan dess bytt namn och är nuvarande Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK.
- 37 Olika aktörer har valt att ställa olika frågor till en mindre andel kommuner, till exempel har en länsstyrelse undersökt länets kommuner i något avseende, men andra länsstyrelser har inte gjort på samma sätt.
- 38 Socialstyrelserna och länsstyrelserna (2005) och Amnesty (2005a).
- 39 Vi ställde bland annat frågor om vilken/vilka former av skyddat boende och vilka former av stöd som kommunen erbjuder kvinnor och barn som utsatts för våld i nära relationer, och om vilka grupper av våldsutsatta kvinnor och våldsutövande män som kommunen arbetar med.
- 40 Vi frågade om landstinget/regionen ekonomiskt stödjer någon organisation som arbetar med stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, respektive till barn som upplevt våld i nära relationer, samt organisation som arbetar med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer. Om så var fallet bad vi dem ange vilka organisationer det handlade om.
- 41 För kommunerna gäller det frågorna 1 – 1b, 2 – 2b och 2c, samt 5 – 5b och 5c. För landstingen/regionerna gäller det frågorna 5 – 5b, 6 – 6b, 7 – 7b.
- 42 Med undantag för sex kommuner dit fler än en enkät skickades, se vidare förklaring under "Om enkäten till kommunerna".
- 43 Kommundelar kan också kallas stadsdelar eller stadsdelsnämnder.
- 44 I kommuner där enkäten ställdes till cheferna för socialtjänsten i varje kommun del har också chefen för kommunens centrala socialtjänstförvaltning fått information om att enkäten skickats ut till kommundelarna. I kommuner med endast en kommun del och en central förvaltning ställdes enkäten till både chefen för socialtjänsten i kommundelen och till chefen för den centrala socialtjänstförvaltningen. Enkäten skickades sammanlagt till 336 respondenter, varav 284 var kommuner och 52 var kommun delar. Kommun delarnas svar lades därefter ihop till ett kommun svar. De kommuner som fått fler enkäter är: Eskilstuna (2 kommun delar), Göteborg (21 kommun delar), Köping (2 kommun delar), Malmö (10 kommun delar), Stockholm (14 kommun delar) och Umeå (3 kommun delar). I Borås kommun finns fler än en kommun del men ansvar för socialtjänstens arbete ligger i den centrala kommun förvaltningen, därför skickades enbart en enkät till Borås kommun.
- 45 För att komma fram till vilken målgrupp med ett övergripande ansvar för kvinnofridsfrågor inom landstinget/regionerna vi skulle ställa enkäten till tillfrågade vi under hösten 2008 landstingens och regionernas hälso- och sjukvårdsdirektörer. De rekommenderade oss att ställa enkäten till just dem, vilket vi också gjorde. I några lands-

- ting och regioner finns fler än en hälso- och sjukvårdsdirektör, i dessa landsting/regioner har vi valt att skicka enkäten till endast en av hälso- och sjukvårdsdirektörerna. Gotland är en landstingsfri kommun med ansvar för hälso- och sjukvård.
- 46 Ann Marie Wallberg (2008).
- 47 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 48 Ann Marie Wallberg (2008) sid. 157.
- 49 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006).
- 50 Starka skyddsåtgärder kan till exempel innefatta hemlig adress och bevakad entré.
- 51 Sveriges Kvinnojourers Riksorganisation (2009) och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2009).
- 52 I en undersökning av Christine Bender och Carin Holmberg (2001) identifierades 138 kommuner utan ideella kvinnojourer, varav 127 besvarade en enkät, av dessa kommuner uppgav 111 att man på något sätt använder sig av en kvinnojour i en grannkommun, 71 kommuner uppgav att man använder jouten vid behov och då för att ordna ett skyddat boende för utsatta kvinnor och deras barn. I Amnestys kartläggning några år senare (2005a) uppgav 19 kommuner att de har en ideell kvinnojour gemensamt med en eller flera kommuner. I stort sett samtliga av de 89 kommuner som uppgav att de saknade en ideell kvinnojour angav att de hänvisar kvinnor till kvinnojourer i grannkommunen.
- 53 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006).
- 54 BOJ, Brottsofferjourenas Riksförbund, (2009).
- 55 Regeringens handlingsplan beslutades i november 2007 och inbegriper drygt 900 miljoner kronor som satsas på 56 olika åtgärder fram till 2010. Se *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (2007).
- 56 Socialstyrelsen och länsstyrelserna (2008). Av dessa 134 kommuner har några ökat sitt föreningsbidrag, några låg på samma nivå och några gav inte något föreningsbidrag. Men totalt sett har alltså en ökning av föreningsbidragen till kvinnojourer, tjejjourer och brottsofferjourer skett mellan 2006 och 2007.
- 57 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (2007).
- 58 Totalt 295 enkäter besvarades av sammanlagt 257 kommuner. Svar från 38 kommundelar lades samman till gemensamma svar från berörda kommuner (enkäten skickades, som vi tidigare redogjort för, till 336 respondenter, varav 284 representerade kommuner och 52 representerade kommundelar).
- 59 Då det gäller chefer handlade det om förvaltningschef, avdelningschef eller enhetschef, och då det gällde handläggare och motsvarande handlade det om exempelvis kvinnofridsamordnare, projektledare, utvecklare och utredare.
- 60 Andelen som anges nedan baseras på de 254 som hade kryssat i minst ett svarsalternativ på fråga 16. Frågan hade 15 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ.
- 61 Andelen som anges nedan baseras på de 248 som hade kryssat i minst ett svarsalternativ på fråga 17. Frågan hade 13 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ.
- 62 Andelen som anges baseras på de 254 som hade kryssat i minst ett svarsalternativ på fråga 19. Frågan hade 9 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ.
- 63 Bland annat nämndes kommunala handlingsplaner om våld mot kvinnor i Kvinnovaldskommissionens slutbetänkande 1995 (*Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldskommissionen*, 1995).
- 64 119 av kommunerna ansåg detta.
- 65 Amnesty, (2005a).
- 66 Amnesty, (2005b).
- 67 Socialstyrelsen och Länsstyrelserna (2005).
- 68 Ibid.
- 69 Kommunerna valdes utifrån tre kriterier: storlek, geografiskt läge samt utifrån om de hade handlingsplan eller inte.

- 70 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006).
- 71 Kvinnovaldskommissionen inventerade 1994 de olika insatser som socialtjänsten erbjuder våldsutsatta kvinnor. De skickade ut en enkät till landets då 286 kommuner, varav 280 besvarade enkäten, se *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldskommissionen* (1995) del b bilaga 5, och fann att stödsamtal var den insats som oftast erbjöds kvinnor – 94 procent (264st) kommuner uppgav detta. Skyddat boende erbjöds också i stor utsträckning; 88 procent (247st) av kommunerna erbjöd det. Andra mer aktuella kartläggningar visar också att skyddat boende är en vanlig insats, se bland annat kartläggningar genomförda av länsstyrelserna, exempelvis kartläggning genomförd av Länsstyrelsen i Stockholms län (2004).
- 72 Andelen baseras på svar från 246 respondenter som angivit att de erbjuder akuta stödsamtal för kvinnor i kommunal regi.
- 73 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 74 Socialtjänstlagen (2001:453).
- 75 Andelen baseras på svar från 236 respondenter som angivit att de erbjuder akuta stödsamtal för barn och unga i kommunal regi.
- 76 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006) samt Carin Holmberg, Goldina Smirthwaite och Agneta Nilsson (2005).
- 77 Anita Bengtsson-Tops (2004).
- 78 Carin Holmberg och Ulrica Stjernqvist (2006).
- 79 Alexandra Hofrén och SKR (2007).
- 80 Denna andel baseras på svar från 249 kommuner som angivit att de arbetar kontinuerligt med minst en grupp. I den aktuella frågan kunde fler än ett alternativ kryssas i.
- 81 119 kommuner angav att de under de kommande tre åren kommer att prioritera kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer och 78 kommuner angav att de prioriterar kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld.
- 82 62 kommuner ansåg att män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer är en prioriterad fråga och 62 kommuner ville prioritera pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer.
- 83 Maria Eriksson, Helene Biller och Dag Balkmar (2006).
- 84 *Se Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkånade relationer* (2007). Uppdrag att utvärdera metoder och arbetsätt i socialtjänstens arbete med våldsutövande män ska delrapporteras av Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) 1 juli 2009 och slutrapporteras 1 juli 2010 (Socialstyrelsen, 2009).
- 85 Se exempelvis Maud Eduards (2002), Maria Jansson och Maria Wendt Höjer (2004), Maria Eriksson (2007).
- 86 Maria Eriksson (2007) s. 213.
- 87 Se exempelvis: Åsa Eldén (2003) och Maria Eriksson (2007).
- 88 Som tidigare nämnt väljer vi att dela upp kvinnofridsarbetet i två delar; primärprevention och sekundärprevention. *Primärprevention* är insatser som vänder sig till befolkningen generellt för att våld inte ska uppstå och handlar främst om olika sorters jämställdhetsarbete. *Sekundärprevention* är insatser som riktas till specifika grupper med gemensamma behov/problem för att förhindra våldsutövning och vidare utsatthet för våld och handlar bland annat om skydds- och stödåtgärder för våldsutsatta kvinnor och deras barn och att stärka kunskapen hos personal som möter desamma. Vi menar vidare att det sekundärpreventiva arbetet är något som vi frågar om i majoriteten av de andra frågorna i enkäten.
- 89 Gränsen mellan vad som ska anses vara primärpreventivt och sekundärpreventivt arbete är ibland inte helt tydlig, till exempel kan opinionsbildande kampanjer handla specifikt om mäns våld mot kvinnor i nära relationer, och då främst vara sekundärpreventiva, eller så kan det handla om mer allmänna jämställdhetskampanjer, och då främst vara primärpreventiva.
- 90 Dessa andelar baseras på svar från 249 kommuner som angivit att de arbetar förebyggande på minst ett sätt i en fråga där fler än ett alternativ kunde kryssas i.
- 91 Christine Bender och Carin Holmberg (2003).
- 92 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006).
- 93 Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2008).

- 94 Kvinnofridslinjen (2007).
- 95 Andelarna baseras på svar från 256 kommuner som angivit att de informerar om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer. I den aktuella frågan kunde fler än ett alternativ kryssas i.
- 96 89 kommuner ansåg detta vara viktigt.
- 97 Andelarna baseras på svar från 254 kommuner som angivit att de haft kompetensutveckling av personalen *för arbete med våldsutsatta kvinnor och barn* de senaste två åren. I den aktuella frågan kunde fler än ett alternativ kryssas i.
- 98 Denna andel baseras på svar från 244 kommuner som angivit att de haft kompetensutveckling av personalen *för arbete med män som utövar våld* de senaste två åren. I den aktuella frågan kunde fler än ett alternativ kryssas i.
- 99 Mona Eliasson och Barbro Ellgrim (2006).
- 100 175 kommuner ansåg detta vara viktigt.
- 101 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006).
- 102 Om vi tittar enbart på vilka enheter kommunerna anger att de samverkar kontinuerligt med blir andelen något annorlunda: grundskola (69 procent av 227 kommuner), gymnasieskola (52 procent av 214 kommuner), förskola (49 procent av 213 kommuner) och äldreomsorg (42 procent av 206 kommuner).
- 103 Om vi tittar enbart på vilka enheter som kommunen samverkar *kontinuerligt* med, och utesluter dem som kommunen samverkar med *ibland*, blir andelen något annorlunda: ungdomsmottagningar (48 procent av 215 kommuner), barnavårdscentral (46 procent av 226 kommuner) och BUP (42 procent av 227 kommuner).
- 104 Om vi tittar enbart på vilka myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer som kommunen samverkar *kontinuerligt* med blir andelen något annorlunda: kvinnojourer (85 procent av 251 kommuner), polis (71 procent av 244 kommuner), närliggande kommuner/kommundelar (54 procent av 228 kommuner) och länsstyrelserna (46 procent av 229 kommuner).
- 105 Om vi tittar enbart på vilka myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer som kommunen bedömer att samverkan fungerar allra bäst med – och ger omdömet *”mycket bra”* – ser det något annorlunda ut: kvinnojourerna uppskattas av flest (44 procent av 243 kommuner), följt av polisen (31 procent av 239 kommuner) och länsstyrelserna (27 procent av 230 kommuner).
- 106 135 kommuner ansåg att detta var en viktig faktor.
- 107 119 kommuner ansåg att detta var en viktig faktor.
- 108 I visstidsanställda ingår alla typer av tidsbestämd anställning, som t.ex. anställning i projekt.
- 109 De som angivit att de har minst en tillsvidareanställd finns angivna här, de kan i vissa fall *också* ha en visstidsanställd med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete.
- 110 Det kan handla om olika omfattningar av årsarbete för flera anställda personer, till exempel kan en kommun ha angivit att man har 0,50 visstidsanställd årsarbetare samt 1,50 tillsvidareanställd årsarbetare. Dessa årsarbets-tider kan i sin tur vara fördelade på flera personer.
- 111 Andelen som här anges baseras på svar från 254 kommuner.
- 112 Beskrivningarna av exemplen varierade när det gäller hur pass omfattande och/eller begripliga de var och det visade sig vid en närmare granskning att det som angivits som *ett* gott exempel kunde innehålla redogörelser för *flera* olika sorters verksamheter. Därför angav vi upp till tre kategorier för att beskriva varje exempel.
- 113 Då det gäller kvinnojoursverksamhet anges både sådana som drivs i kommunal regi och i frivilligorganisations regi. Majoriteten verkar dock vara drivna av frivilligorganisation.
- 114 Vi vet att det finns fler Kriscentrum i Sverige, men dessa är de som nämns som goda exempel i vår kartläggning.
- 115 Maria Eriksson m.fl. (2006).
- 116 Ibid.
- 117 104 kommuner ansåg att detta var viktigt.
- 118 Annika Björck och Gun Heimer (2008).
- 119 Eva Lundgren m.fl. (2001).
- 120 *Nytt nationellt kunskapscentrum, ombildning av RKC* (2004).

- 121 Kristina Stenson (2004).
- 122 Västra Götalandsregionen (2007).
- 123 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (2007).
- 124 Fråga 8 i landstingenkäten hade 16 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ. Alla landsting/regioner som besvarade enkäten kryssade i minst ett alternativ.
- 125 Fråga 9 i landstingenkäten hade 13 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ. Alla landsting/regioner som besvarade enkäten kryssade i minst ett alternativ.
- 126 Med *Barnahus* menas vanligen en samverkan mellan polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri under gemensamt tak vid utredningar kring barn som utsatts för brott. Socialstyrelsen (2006a).
- 127 Fråga 11 i landstingenkäten hade 9 fasta svarsalternativ samt möjlighet att skriva fritextsvar och vi bad respondenterna kryssa i högst tre alternativ. Alla landsting/regioner som besvarade enkäten kryssade i minst ett alternativ.
- 128 Med begreppet *vårdprogram* avsågs i denna kartläggning *skriftliga rutiner för omhändertagandet av våldsutsatta kvinnor*.
- 129 Cecilia Andréasson m.fl. (2006).
- 130 Enkät I riktades till samtliga landstingsdirektörer och innehöll frågor av övergripande karaktär (enkät I besvarades av 19 av 21 landsting/regioner, det vill säga svarsfrekvens 90%). Enkät II riktades till samtliga sjukhuschefer och primärvårdsområdeschefer/motsvarande och innehöll övergripande frågor avseende berörd verksamhet (enkät II besvarades av 90 av 171 respondenter, det vill säga svarsfrekvens 53%). Enkät III riktades till samtliga verksamhetschefer på mottagningsnivå – akutmottagningar, psykiatriska jourmottagningar, gynekologiska mottagningar vid kvinnokliniker samt till ett slumpmässigt urval av verksamhetschefer i primärvård – med frågor av verksamhetsnära karaktär (enkät III besvarades av 181 av 283 respondenter, det vill säga svarsfrekvens 64%). Det slumpmässiga urvalet utgjorde 10% av landets 974 vårdcentraler. Datasamlingen gjordes under maj–september 2005.
- 131 Ibid.
- 132 Ibid.
- 133 Ibid.
- 134 Ibid. sid. 56.
- 135 Som vi nämnt tidigare är allt kvinnofridsarbete förebyggande i någon mening och vi väljer att dela upp kvinnofridsarbetet i två delar: primärprevention och sekundärprevention. *Primärprevention* är insatser som vänder sig till befolkningen generellt för att våld inte ska uppstå och handlar främst om olika sorters jämställdhetsarbete. *Sekundärprevention* är insatser som riktas till specifika grupper med gemensamt behov/problem för att förhindra våldsutövning och vidare utsatthet för våld och handlar bland annat om skydds- och stödåtgärder för våldsutsatta kvinnor och deras barn samt att stärka kunskapen hos personal som möter desamma.
- 136 Gränsen är ibland inte helt tydlig mellan vad som ska anses vara primärpreventivt och sekundärpreventivt arbete, till exempel kan opinionsbildande kampanjer handla specifikt om mäns våld mot kvinnor i nära relationer, och då främst vara sekundärpreventiva, eller så kan det handla om mer allmänna hälsokampanjer, och då främst vara primärpreventiva.
- 137 Cecilia Andréasson m.fl. (2006).
- 138 I visstidsanställda ingår alla typer av tidsbestämd anställning, som till exempel projektanställning.
- 139 De som angivit att de har minst en tillsvidareanställd finns angivna här, de kan i vissa fall också ha en visstidsanställd med speciellt ansvar för kvinnofridsarbete.
- 140 Cecilia Andréasson m.fl. (2006).

KÄLLFÖRTECKNING

- Andréasson, Cecilia, Stensson, Kristina, Björk, Annika och Heimer, Gun (2006) *Den svenska hälso- och sjukvårdens arbete inom kompetensområdet mäns våld mot kvinnor*.
- Nationell kartläggning*, Uppsala: Rikskvinnocentrum (nuvarande Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK).
- Amnesty (2005a) *Har ej prioriterat frågan. En undersökning om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor*. (7 mars 2005). Amnesty, Stockholm.
- Amnesty (2005b) *Tillfälle att prioritera frågan. Uppföljning av svenska kommuners arbete för kvinnofrid*. Amnesty, Stockholm.
- Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (2006) SOU 2006:65, Stockholm: Fritzes.
- Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda* (2001) SOU 2001:72, Stockholm: Fritzes.
- Bender, Christine och Holmberg, Carin (2001) *När var och en sköter sitt. Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?* Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 21, Sköndalsinstitutet, Stockholm.
- Bender, Christine och Holmberg, Carin (2003) *”Det är något speciellt med den här frågan” Om det lokalpolitiska samtalet om mäns våld mot kvinnor*, Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Bengtsson-Tops, Anita (2004) *Vi är många – övergrepp mot kvinnor som använder psykiatrin: en omfångsstudie*, Hägersten: Riksförbundet för social och mental hälsa.
- Björck, Annika och Heimer, Gun (2008) ”Hälso- och sjukvårdens ansvar”, ingår i Heimer, Gun och Sandberg, David (red.) (2008) *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*, Uppsala: Studentlitteratur.
- BOJ, *Brottsofferjourernas Riksförbund*, (2009) Pressmeddelande ”Många våldsutsatta kvinnor söker stöd hos brottsofferjourerna” http://www.boj.se/index.pl/vldsutsatta_kvinnor_sker_std_hos_boj Hämtad 2009-03-09.
- Brottsbalk (1962:700) Lag (1999:845).
- Brå, Brottsförebyggande rådet (2007) *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer* RAPPORT 2007:6, Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå, Brottsförebyggande rådet (2008a) *Tema: Våld mot kvinnor*, http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=37 Hämtad 2008-12-02.
- Brå, Brottsförebyggande rådet (2008b) statistik från Brå:s hemsida: www.bra.se Hämtad 2008-12-02.
- Brå, Brottsförebyggande rådet (2009) *Om utsatthet, trygghet och förtroende. Nationella trygghetsundersökningen 2008*. Rapport 2009:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- de Vylder, Stefan (2004) ”Costs of Male Violence”. Ingår i: Ferguson, H. mfl: *Ending Gender-Based Violence. A Call for Global Action to Involve Men*. Stockholm: Sida.
- Eldén, Åsa (2003) *Heder på liv och död: våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*, Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

- Eliasson, Mona och Ellgrim, Barbro (2006) *En kunskapsöversikt, Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Eriksson, Maria, Helene Biller och Dag Balkmar (2006) *Mäns våldsutövande – barns upplevelser. En kartläggning av interventioner, kunskap och utvecklingsbehov*. Stockholm: Fritzes.
- Eriksson, Maria (2007) "Fäderns våld mot kvinnor och barns situation: interventioner på olika planeter?" Ingår i: Eriksson, Maria (red.) *Barn som upplever våld*, Stockholm: Gothia Förlag.
- Eduards, Maud (2002) *Förbjuden handling Om kvinnors organisering och feministisk teori*, Malmö: Liber ekonomi.
- Estrada, Felipe (2008) *Våldet i dagens Sverige – vilka är förövarna och sammanhangen?*, Stockholm: Brå.
- FN (1993) "Deklaration mot våld mot kvinnor", översatt från *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. United Nations. General Assembly. Session (48 : 1993–1994), New York: FN.
- Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (2007) Regeringens skrivelse 2007/08:39.
- Heimer, Gun och Sandberg, David (red.) (2008) *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*, Uppsala: Studentlitteratur.
- Heiskanen, Markku (2002) "Våldets pris? Om en nationell samt en lokal undersökning av ekonomiska konsekvenser av våld mot kvinnor i Finland" i *Våldets offer vårt ansvar Nordisk konferens Hösten 2002*, Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Hofrén Alexandra & SKR (Sveriges Kvinnojourers Riksförbund) (2007) *Våld i samkönade relationer – en handbok från SKR*, Stockholm: Premiss förlag.
- Holmberg, Carin, Smirthwaite, Goldina och Nilsson, Agneta (2005) *Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra*, Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Holmberg, Carin och Stjernqvist, Ulrica (2006) *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Centrum för Genusstudier, rapport 36.
- Hälso- och sjukvårdslag (1982:763).
- Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008) *Mål och budget för jämställdhetspolitiken*, www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257 Hämtad: 2008-11-25.
- Jansson, Maria och Wendt Höjer, Maria (2004) *Riktiga karlar, nazifeminister och arga pappor – budskap och reaktioner En utvärdering på uppdrag av Operation Kvinnofrid*, Stockholm: Operation Kvinnofrid.
- Jutterdal, Anna (2008) *Jämställdhetsarbete – en utmaning för kommuner och landsting! En kunskapsöversikt*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen* (1995) SOU 1995:60, Stockholm: Fritzes.
- Kvinnofrid Prop. 1997/97:55* (1998), Stockholm: Fritzes.
- Kvinnofridslinjen (2007) *Varannan kommun saknar information på internet till våldsutsatta kvinnor* Rapport December 2007, Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid.

- Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny, & Kalliokoski, A-M. (2001) *Slagen Dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2004) *Nationell rapport om skyddat boende mm* Rapport 2004:16, Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Länsstyrelsen Östergötland (2008) *Om våld i hederns namn. En handbok om arbetet mot hedersrelaterat våld*, Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2008) *Kommunernas information på internet till våldsutsatta kvinnor* Rapport December 2008, Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK).
- Nytt nationellt kunskapscentrum, utbildning av RKC (2004) SOU 2004:117, Stockholm: Fritzes.
- Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) (2009) <http://www.roks.se/om-roks> Hämtad: 2009-03-09.
- Rädda Barnen och Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2007) *Akta barnen Om våld mot små barn*, Stockholm: Rädda Barnen.
- Socialstyrelsen och länsstyrelserna (2005) *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*, Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen och länsstyrelserna (2008) *Statliga medel till kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld Delrapport 1 juli 2008*, Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2005) *När mamma blir slagen. Att hjälpa barn som levt med våld i familjen* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2006a) *Barnahus – försöksverksamhet med samverkan under ett tak vid misstanke om brott mot barn*. Delrapport 2006-06-15, Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2006b) *Kostnader för våld mot kvinnor En samhällsekonomisk analys*, Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2009) http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/vald_overgrepp/IF-sidor/regeringsuppdrag_for_att_starka_kvinnofriden.htm Hämtad 2009-03-09.
- Socialtjänstlagen (2001:453).
- Stenson, Kristina (2004) *Men's Violence Against Women. A Challenge in Antenatal Care*, Uppsala : Acta Universitatis Upsaliensis.
- Sveriges Kvinnojourers Riksorganisation (SKR) (2009) <http://www.kvinnojour.com/default.aspx?SelSidID=10121> Hämtad: 2009-03-09.
- Västra Götalandsregionen (2007) *Kompetenscentrum om våld i nära relationer*. Slutrapport September 2007, Vänersborg: Västra Götalandsregionen.
- Wallberg, Ann Mari (2008) "Socialtjänstens ansvar", Ingår i Heimer, Gun och Sandberg, David (red.) (2008) *Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*, Uppsala: Studentlitteratur.
- Wendt Höjer, Maria (2002) *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Malmö: Liber.
- WHO (World Health Organization) (2002) *World report on violence and health*. Geneve: WHO.

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER OCH DIAGRAM

TABELLER

Tabell 1/sid 29	Form av skyddat boende som kommunen erbjuder kvinnor som utsatts för våld.
Tabell 2/sid 30	Kommuner som erbjuder skyddat boende på kriscentrum/kvinnojour eller i annan form.
Tabell 3/sid 31	Former av stöd som kommunen erbjuder till kvinnor som utsatts för våld.
Tabell 4/sid 33	Former av stöd som kommunen erbjuder till barn och unga som upplevt våld.
Tabell 5/sid 45	Form av kompetensutveckling de senaste två åren för kommunens egen personal.
Tabell 6/sid 51	Tillsvidareanställd eller visstidsanställd personal med speciellt ansvar för kommunens kvinnofridsarbete.
Tabell 7/sid 52	Kontinuerlig kommunal samverkan i kvinnofridsarbetet fördelat på anställd med särskilt ansvar för kvinnofridsfrågor.
Tabell 8/sid 54	Kategorisering av kommunernas goda exempel.
Tabell 9/sid 65	Kvinnofridsinsatser på övergripande landstingsnivå.
Tabell 10/sid 66	Kvinnofridsinsatser på sjukhus- och primärvårdsområdesnivå.
Tabell 11/sid 67	Kvinnofridsinsatser på mottagningsnivå.
Tabell 12/sid 72	Tillsvidareanställd eller visstidsanställd personal med speciellt ansvar för landstingens/regionernas kvinnofridsarbete.
Tabell 13/sid 73	Landstingens/regionernas ekonomiska stöd till andra organisationer som arbetar med kvinnofridsfrågor.

DIAGRAM

Diagram 1/sid 35	Grupper av våldsutsatta kvinnor som kommunen arbetar kontinuerligt med.
Diagram 2/sid 38	Grupper av våldsutövande män som kommunen arbetar kontinuerligt med.
Diagram 3/sid 40	Förebyggande kommunalt arbete för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer.
Diagram 4/sid 43	Sätt som kommunerna informerar om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer.
Diagram 5/sid 47	Kommunernas/socialförvaltningarnas kvinnofridssamverkan med andra enheter/förvaltningar/funktioner inom kommunen.

Diagram 6/sid 48	Kommunernas kvinnofridssamverkan med landstinget.
Diagram 7/sid 49	Kommunernas kvinnofridssamverkan med andra myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer.
Diagram 8/sid 50	Kommunernas bedömning av kvinnofridssamverkan med andra myndigheter, organisationer och frivilligorganisationer.
Diagram 9/sid 70	Förebyggande landstingskommunalt arbete för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer.
Diagram 10/sid 71	Sätt som landstingen/regionerna informerar om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer.

BILAGA 1

ENKÄT TILL KOMMUNERNA, MISSIVBREV

Till chef för Socialtjänstförvaltningen

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ger våra medlemmar stöd och service i arbetet med att förhindra våld mot kvinnor i nära relationer. Som ett led i detta genomför SKL nu en kartläggning över våra medlemmars kvinnofridsverksamheter. Kartläggningen genomförs med den webbenkät som du nu fått. Resultatet kommer att publiceras i en rapport under våren 2009.

Under de senaste åren har många medlemmar utvecklat sina kvinnofridsverksamheter. Det finns numera flera goda lokala och regionala exempel som kan inspirera och vägleda vidare arbete, och antalet sådana verksamheter växer konstant. Med webbenkäten vill SKL fånga upp vilka former av verksamheter som bedrivs, hur samverkan fungerar, samt vilka framtida behov våra medlemmar har.

Vi hoppas att kartläggningens resultat ska fungera som en stödinsats och ett stimulansmedel för att förbättra och utveckla medlemmarnas kvinnofridsarbete. Kartläggningens resultat kommer också vägleda SKL:s framtida arbete mot våld mot kvinnor i nära relationer, det vill säga vara en grund för vår medlemsservice samt i uppdraget som företrädare och bevakare av våra medlemmars intressen.

Vi ber dig att svara på vår enkät snarast möjligt.

[Klicka här för att komma till enkäten och svara på frågorna.](#)

Har du frågor angående enkäten, vänd dig till Anna Jutterdal, tel: 0X-XXX XX XX,
e-post: XXXXX@XXX

Med vänliga hälsningar

Göran Stiernstedt

Direktör

Avdelningen för vård och omsorg

Kartläggning av kvinnofridsverksamhet

Definition av våld

Enkätens frågor handlar om kvinnofrid och specifikt om våld i nära relationer. Med våld avser vi psykiskt, fysiskt och sexuellt våld och/eller hot om våld.

Information om lagring av personuppgifter

I och med att du svarar på denna enkät kommer personuppgifter att lagras i ett databasregister hos Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Uppgifterna sparas för statistisk bearbetning av materialet och kan komma att användas vid förnyad kontakt. SKL är skyldigt att på din begäran rätta, blockera och utplåna uppgifter (PUL 28§). Enligt PUL har varje registrerad rätt att en gång per år erhålla besked, efter skriftlig ansökan, om personuppgifter som rör den sökande behandlas eller ej (PUL 26§). Information om behandling av personuppgifter lämnas av SKL som är personuppgiftsansvarig, tel. 08-45270 00.

Uppgifter om dig som svarar

Vilken befattning har du?

- Förvaltningschef eller motsvarande
- Avdelningschef på kommun/landsting eller motsvarande
- Enhetschef eller motsvarande
- Handläggare eller motsvarande
- Annan

Kön

- Kvinna
- Man

Verksamheter för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer

1. Erbjuder ni kvinnor som utsatts för våld i nära relationer skyddat boende?

- Ja
- Nej

1b. Vilken form av skyddat boende erbjuder er kommun/kommundel kvinnor som utsatts för våld i nära relationer?

Kryssa i de alternativ som ni erbjuder. Ange om verksamheten bedrivs i **egen kommunal regi** eller om verksamheten bedrivs av **frivilligorganisation** (somkommunen har **skriftligt avtal** med).

	I kommunal regi	I frivilligorganisations regi	Erbjuds inte
Akut boende	☐	☐	☐
Långsiktigt boende	☐	☐	☐
Kriscentrum/Kvinnojour	☐	☐	☐
Annan form, namnge	☐	☐	☐

2. Vilka former av stöd erbjuder er kommun/kommundel kvinnor som utsatts för våld i nära relationer?

Möjligt att kryssa i båda alternativen (kommunal regi och i annan organisations regi) om så är fallet.

	I kommunal regi	I annan organisations regi	Erbjuds ej
Stödsamtal i det akuta skedet	☐	☐	☐
Stödsamtal kontinuerligt underlängre tidsperiod (enskilt eller igrupp)	☐	☐	☐
Riskbedömingssamtal	☐	☐	☐
Stödsamtal inför polisanmälan och/eller rättegång	☐	☐	☐

2b. När erbjuds kvinnor som utsatts för våld i nära relationer stödsamtal i det akuta skedet i kommunal regi?

- Endast under ordinarie kontorstid
 Under och efter ordinarie kontorstid

2c. När erbjuds kvinnor som utsatts för våld i nära relationer stödsamtal i det akuta skedet i annan organisations regi?

- Endast under ordinarie kontorstid
 Under och efter ordinarie kontorstid

3. Vilka grupper av våldsutsatta kvinnor arbetar er kommun/kommundel kontinuerligt med?

Kryssa i de grupper som ni kontinuerligt arbetar med.

- Kvinnor upp till 65 år ålder som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
 Kvinnor över 65 år som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
 Kvinnor som utsatts för våld i nära samkönade relationer
 Kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld
 Kvinnor med funktionshinder som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
 Kvinnor med missbruksproblematik som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
 Hemlösa kvinnor som utsatts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
 Vi arbetar inte med någon av ovanstående grupper
 Annan grupp, namnge
 Annan grupp, namnge

Verksamheter för män som utövar våld i nära relationer

4. Vilka grupper av män som utövar våld i nära relationer arbetar er kommun/kommundel kontinuerligt med?

Kryssa i de grupper som ni kontinuerligt arbetar med

- Män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer
 Män som utsätter kvinnor för hedersrelaterat våld
 Pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära heterosexuella relationer
 Vi arbetar inte med någon av ovanstående grupper
 Annan grupp, ange vilken
 Annan grupp, ange vilken
 Annan grupp, ange vilken

Verksamheter för barn och unga som upplevt våld i nära relationer

5. Vilka former av stöd erbjuder er kommun/kommundel barn och unga som upplevt våld i nära relationer?

Möjligt att kryssa i båda alternativen (kommunal regi och i annan organisations regi) om så är fallet.

	I kommunal regi	I annan organisations regi	Erbjuds ej
Stödsamtal i det akuta skedet	☐	☐	☐
Stödsamtal kontinuerligt under längre tidsperiod	☐	☐	☐
Riskbedömingssamtal	☐	☐	☐
Stödsamtal inför polisanmälan och/eller rättegång	☐	☐	☐

5b. När erbjuds barn och unga som upplevt våld i nära relationer stödsamtal i det akuta skedet i kommunal regi?

- Endast under ordinarie kontorstid
 Under och efter ordinarie kontorstid

5c. När erbjuds barn och unga som upplevt våld i nära relationer stödsamtal i det akuta skedet i annan organisations regi?

- Endast under ordinarie kontorstid
 Under och efter ordinarie kontorstid

Förebyggande verksamheter

6. Vår kommun/kommundel arbetar förebyggande för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer genom:

Kryssa i de alternativ som ni arbetar kontinuerligt med

- Arbete med pojkar och män om attityder och värderingar kring kön, makt och våld med män
- Utbildning om mäns våld mot kvinnor och barn i nära relationer till personal inom andra verksamhetsområden i kommunen
- Jämställdhetsarbete/-satsningar
- Opinionsbildande kampanjer riktade till invånare
- Vi arbetar inte förebyggande med kvinnofridsfrågor
- Annat, namnge
- Annat, namnge
- Annat, namnge

Information till invånare

7. På vilket sätt informerar er kommun/kommundel om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer?

- Information på kommunens hemsida
- Information i kommunens nyhetsbrev/informationsblad (eller motsvarande) till invånarna
- Informationsmaterial som sprids via t.ex. ungdomsmottagningar, mödravård, barnavårdscentraler, bibliotek, idrottsföreningar
- Information i lokal tv-kanal
- Annonser i dagstidning
- Vi informerar inte invånarna om vårt kvinnofridsarbete
- Annat, namnge
- Annat, namnge
- Annat, namnge

Kompetensutveckling inom våld i nära relationer för den egna personalen

8. Vilken form av kompetensutveckling för arbete med kvinnor och barn som utsätts för våld i nära relationer har personalen fått under de senaste två åren?

Kryssa i de alternativ som stämmer med er kompetensutveckling.

	Enstaka Utbildningar	Kontinuerlig utbildning	Högskole-/ universitetskurs	Ingen utbildning erbjuds
Mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer	☐	☐	☐	☐
Våld i nära samkönade relationer	☐	☐	☐	☐
Hedersrelaterat våld	☐	☐	☐	☐
Barn och unga som upplevt våld i nära relationer	☐	☐	☐	☐
Jämställdhet	☐	☐	☐	☐
Förebyggande arbete	☐	☐	☐	☐
Annat, ange vad	☐	☐	☐	☐

9. Vilken form av kompetensutveckling för arbete med män som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer har personalen fått under de senaste två åren?

Kryssa i de alternativ som stämmer med er kompetensutveckling

	Enstaka Utbildningar	Kontinuerlig utbildning	Högskole-/ universitetskurs	Ingen utbildning erbjuds
Mäns våld mot kvinnor i nära heterosexuella relationer	☐	☐	☐	☐
Hedersrelaterat våld	☐	☐	☐	☐
Barn och unga som upplevt våld i nära relationer	☐	☐	☐	☐
Jämställdhet	☐	☐	☐	☐
Förebyggande arbete	☐	☐	☐	☐
Annat, ange vad	☐	☐	☐	☐

Samverkan med andra aktörer i kvinnofridsarbete

10. I vilken omfattning samverkar ni med andra enheter/förvaltningar/funktioner i er egen kommun/kommundel i kvinnofridsfrågor?

	Kontinuerlig samverkan	Samverkar ibland	Samverkar inte alls
Förskola	☐	☐	☐
Grundskola	☐	☐	☐
Gymnasieskola	☐	☐	☐
Vuxenutbildning	☐	☐	☐
Kultur och fritid	☐	☐	☐
Miljöförvaltning	☐	☐	☐
Samhällsbyggnadsförvaltning	☐	☐	☐
Äldreomsorg	☐	☐	☐
Jämställdhetsstrateg/ samordnare eller motsvarande	☐	☐	☐
Annat samverkan, namnge	☐	☐	☐

11. I vilken omfattning samverkar er kommun/kommundel med landstinget i kvinnofridsfrågor?

	Kontinuerlig samverkan	Samverkar ibland	Samverkar inte alls
Akutvården	☐	☐	☐
Barnvårdscentral	☐	☐	☐
BUP	☐	☐	☐
Jämställdhetsstrateg/ samordnare eller motsvarande	☐	☐	☐
Kvinnoklinik	☐	☐	☐
Mödravård	☐	☐	☐
Primärvård	☐	☐	☐

Psykiatri	☐	☐	☐
Ungdomsmottagning	☐	☐	☐
Särskild mottagning för våldsutsatta kvinnor	☐	☐	☐
Särskild mottagning för män som utövar våld i nära relationer	☐	☐	☐
Våldtäktsmottagning	☐	☐	☐
Vårdcentral	☐	☐	☐
Annan samverkan, namnge	☐	☐	☐

12. I vilken omfattning samverkar er kommun/kommundel med myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer i kvinnofridarbete?

	Kontinuerlig samverkan	Samverkar ibland	Samverkar inte alls
Brottsofferjour	☐	☐	☐
Försäkringskassan	☐	☐	☐
Kriminalvården	☐	☐	☐
Kriscentrum för män	☐	☐	☐
Kvinnojour	☐	☐	☐
Länsstyrelsen	☐	☐	☐
Mansjour	☐	☐	☐
Migrationsverket	☐	☐	☐
Närliggande kommuner/kommundelar	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐
Skatteverket	☐	☐	☐
Svenska kyrkan eller annat religiöst samfund	☐	☐	☐
Tjejjour	☐	☐	☐
Åklagare	☐	☐	☐
Annan samverkan, namnge	☐	☐	☐

13. Hur bedömer du att samverkan med myndigheter, organisationer eller frivilligorganisationer fungerar?

	Mycket bra	Bra	Varken eller	Dåligt	Mycket dåligt
Brottsofferjour	☐	☐	☐	☐	☐
Försäkringskassan	☐	☐	☐	☐	☐
Kriminalvården	☐	☐	☐	☐	☐
Kriscentrum för män	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnojour	☐	☐	☐	☐	☐
Länsstyrelsen	☐	☐	☐	☐	☐
Mansjour	☐	☐	☐	☐	☐
Migrationsverket	☐	☐	☐	☐	☐
Polis	☐	☐	☐	☐	☐
Skatteverket	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska kyrkan eller annat religiöst samfund	☐	☐	☐	☐	☐
Tjejjour	☐	☐	☐	☐	☐
Åklagare	☐	☐	☐	☐	☐
Annan samverkan, namnge	☐	☐	☐	☐	☐

Anställda med speciellt ansvar för kommunens/kommundelens kvinnofridsarbete

14. Vilket antal årsarbetare motsvarar de anställda som har speciellt ansvar för kommunens/kommundelens kvinnofridsarbete?

Ange antal årsarbetare med ansvar för kvinnofridsarbete, t.ex. 3,25.

Om kommunen saknar anställda med ansvar för kvinnofridsarbete, skriv siffran 0 i fälten för årsarbeten.

I visstidsanställda ingår alla typer av tidsbestämd anställning, som t.ex. anställning i projekt.

,   tillsvidareanställda-årsarbetare
  ,   visstidsanställda-årsarbetare

Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet

15. Särredovisas kostnaderna för kvinnofridsarbetet på ett eget konto?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Framgångsfaktorer för kvinnofridsarbete

16. Vilka är de tre viktigaste framgångsfaktorerna för ett fungerande kvinnofridsarbete?

Kryssa i högst tre alternativ.

- Att arbetet sker i ordinarie verksamhet
- Att framgångsrika kvinnofridsverksamheter sprids inom kommunen
- Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet
- Förebyggande arbete
- Jämställdhetsarbete
- Kontinuerlig utbildning av förtroendevalda
- Kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare
- Riktade ekonomiska resurser
- Samverkan i kvinnofridsarbete med andra myndigheter och organisationer
- Samverkan i kvinnofridsarbete med andra enheter/förvaltningar i den egna kommunen
- Statistik som visar omfattningen av våldsutsatta kvinnor och barn i nära relationer i vår kommun
- Tydlig ekonomisk styrning av kvinnofridsarbetet
- Tydlig politisk styrning av kvinnofridsarbetet
- Tydlig uppföljning av kvinnofridsarbetet
- Jag anser inte att det finns någon speciell framgångsfaktor för kvinnofridsarbete
- Annan, ange vad

Framtida behov och prioriteringar för kvinnofridsarbetet

17. Ange de tre viktigaste områdena där ni planerar att utveckla ert kvinnofridsarbete inom de närmaste tre åren?

Kryssa i högst tre alternativ.

- Kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor som utsätts för våld i nära samkönade relationer
- Kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld
- Kvinnor med funktionshinder som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor med missbruksproblematik som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Hemlösa kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Äldre kvinnor (över 65 år) som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer
- Män som utsätter kvinnor för hedersrelaterat våld

- Pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer
- Barn och unga som upplevt våld i nära relationer
- Jämställdhetsarbete
- Vi planerar inte att utveckla vår verksamhet under de kommande tre åren
- Annat, namnge

Goda exempel på kvinnofridsverksamheter

18. Har ni kvinnofridsverksamheter som ni vill lyfta fram?

Ange, om möjligt, tre befintliga kvinnofridsverksamheter i er kommun/kommundel som ni vill lyfta fram som goda exempel.

- Ex. 1. Verksamhetens namn:**
- Ex. 1. Ansvarig person:**
- Ex. 1. Beskriv kort verksamheten:** 0/450
- Ex. 2. Verksamhetens namn:**
- Ex. 2. Ansvarig person:**
- Ex. 2. Beskriv kort verksamheten:** 0/450
- Ex. 3. Verksamhetens namn:**
- Ex. 3. Ansvarig person:**
- Ex. 3. Beskriv kort verksamheten:** 0/450

SKL:s framtida stöd i ert kvinnofridsarbete

19. Hur kan SKL främja ert framtida kvinnofridsarbete på bästa sätt?

Kryssa i högst tre alternativ.

- Arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor
- Erbjud medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, tex via nätverk
- Sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter
- Tillhandahålla stöd, service och rådgivning i kvinnofridsfrågor
- Tillsammans med er driva utvecklingsprojekt
- Verka för att bilda opinion i kvinnofridsfrågor
- Verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer
- Verka för att främja samverkan mellan berörda instanser på nationell och internationell nivå
- Jag vet inte hur SKL kan stödja oss
- Annat, namnge

Övrigt

20. Har ni några andra synpunkter som ni vill tillägga när det gäller ert kvinnofridsarbete?

Tack för att du svarade på våra frågor!

BILAGA 2

ENKÄT TILL LANDSTINGEN, MISSIVBREV

Till hälso- och sjukvårdsdirektör eller motsvarande

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ger våra medlemmar stöd och service i arbetet med att förhindra våld mot kvinnor i nära relationer. Som ett led i detta genomför SKL nu en kartläggning över våra medlemmars kvinnofridsverksamheter. Kartläggningen genomförs med två webbenkäter, en som skickas till kommunerna och den webbenkät till lansting/regioner som du nu fått. Resultatet kommer att publiceras i en rapport under våren 2009.

Under de senaste åren har många medlemmar utvecklat sina kvinnofridsverksamheter. Det finns numera flera goda lokala och regionala exempel som kan inspirera och vägleda vidare arbete, och antalet sådana verksamheter växer konstant. En tidigare genomförd kartläggning (RKC 2006) av landstingens/regionernas kvinnofridsarbete ger en aktuell bild över rutiner för bemötande av våldsutsatta kvinnor, samverkan och utbildningssatsningar inom området. Därför vill vi i denna webbenkät till landsting/regioner fånga upp förebyggande verksamheter, framgångsfaktorer samt vilka framtida behov våra medlemmar har.

Vi hoppas att kartläggningens resultat ska fungera som en stödinsats och ett stimulansmedel för att förbättra och utveckla medlemmarnas kvinnofridsarbete. Kartläggningens resultat kommer också vägleda SKL:s framtida arbete mot våld mot kvinnor i nära relationer, det vill säga vara en grund för vår medlemsservice samt i uppdraget som företrädare och bevakare av våra medlemmars intressen.

Vi ber dig att svara på vår enkät snarast möjligt.

[Klicka här för att komma till enkäten och svara på frågorna.](#)

Har du frågor angående enkäten, vänd dig till Anna Jutterdal, tel: 0X-XXX XX XX,
e-post: XXXXX@XXX

Med vänliga hälsningar
Göran Stiernstedt
Direktör
Avdelningen för vård och omsorg

Kartläggning av kvinnofridsverksamhet

Definition av våld

Enkätens frågor handlar om kvinnofrid och specifikt om våld i nära relationer. Med våld avser vi psykiskt, fysiskt och sexuellt våld och/eller hot om våld.

Information om lagring av personuppgifter

I och med att du svarar på denna enkät kommer personuppgifter att lagras i ett databasregister hos Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Uppgifterna sparas för statistisk bearbetning av materialet och kan komma att användas vid förnyad kontakt. SKL är skyldigt att på din begäran rätta, blockera och utplåna uppgifter (PUL 28§). Enligt PUL har varje registrerad rätt att en gång per år erhålla besked, efter skriftlig ansökan, om personuppgifter som rör den sökande behandlas eller ej (PUL 26§). Information om behandling av personuppgifter lämnas av SKL som är personuppgiftsansvarig, tel. 08-452 70 00.

Uppgifter om dig som svarar

Vilken befattning har du?

- Hälso- och sjukvårdsdirektör eller motsvarande
- Annan

Kön

- Kvinna
- Man

Information till invånare

1. På vilket sätt informerar ert landsting/region om arbetet med våld mot kvinnor i nära relationer?

- Annonser i dagstidning
- Information i landstingets/regionens nyhetsbrev/informationsblad (eller motsvarande) till invånarna
- Information i lokal tv-kanal
- Information på landstingets/regionens hemsida
- Informationsmaterial som sprids via t.ex. ungdomsmottagningar, mödravård, barnavårdscentraler, apotek
- Vi informerar inte invånarna om vårt kvinnofridsarbete
- Annat, namnge
- Annat, namnge
- Annat, namnge

Anställda med speciellt ansvar för landstingets/regionens kvinnofridsarbete

2. Vilket antal årsarbetare motsvarar de anställda som har speciellt ansvar för landstingets/regionens kvinnofridsarbete?

Ange antal årsarbetare med ansvar för kvinnofridsarbete, t.ex. 3,25.

Om landstinget/regionen saknar anställda med ansvar för kvinnofridsarbete, skriv siffran 0 i fälten för årsarbeten.

I visstidsanställda ingår alla typer av tidsbestämd anställning, som t.ex. anställning i projekt.

- , tillsvidareanställda-årsarbetare
- , visstidsanställda-årsarbetare

Ekonomisk uppföljning av kvinnofridsarbetet

3. Särredovisas kostnaderna för kvinnofridsarbetet på ett eget konto?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Förebyggande verksamheter

4. Vårt landsting/region arbetar förebyggande för att minska/stoppa våld mot kvinnor i nära relationer genom:

Kryssa i de alternativ som ni arbetar kontinuerligt med

- Arbete med pojkar och män om attityder och värderingar kring kön, makt och våld med män
- Jämställdhetsarbete/-satsningar
- Opinionsbildande kampanjer riktade till invånare, t.ex. hälsokampanjer
- Personalutbildning riktad till vissa yrkeskategorier/enheter om våld mot kvinnor i nära relationer
- Utbildning av all personal om våld mot kvinnor i nära relationer
- Vi arbetar inte förebyggande med kvinnofridsfrågor
- Annat, namnge
- Annat, namnge
- Annat, namnge

Ekonomiskt stöd till andra organisationer som arbetar med kvinnofridsfrågor

5. Stödjer landstinget/regionen någon organisation ekonomiskt som arbetar med stöd och hjälp till *kvinnor* som utsatts för våld i nära relationer?

- Ja
- Nej
- Vet inte

5b. Vilka organisationer som arbetar med stöd och hjälp till *kvinnor* som utsatts för våld i nära relationer stödjer ni?

Ange typ av/eller namn på organisation:

6. Stödjer landstinget/regionen någon organisation ekonomiskt som arbetar med stöd och hjälp till *barn* som upplevt våld i nära relationer?

- Ja
- Nej
- Vet inte

6b. Vilka organisationer som arbetar med stöd och hjälp till *barn* som upplevt våld i nära relationer stödjer ni?

Ange typ av/eller namn på organisation:

7. Stödjer landstinget/regionen någon organisation ekonomiskt som arbetar med *män* som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer?

- Ja
- Nej
- Vet inte

7b. Vilka organisationer som arbetar med *män* som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer stödjer ni? Ange typ av/eller namn på organisation:

Framgångsfaktorer för kvinnofridsarbete

8. Vilka är de tre viktigaste framgångsfaktorerna för ett fungerande kvinnofridsarbete?

Kryssa i **högst** tre alternativ.

- Att arbetet sker i ordinarie verksamhet
- Att det finns särskilda enheter med specialistkompetens inom området våld mot kvinnor i nära relationer
- Att framgångsrika kvinnofridsverksamheter sprids inom landstinget/regionen
- Att verksamheten har en handlingsplan för kvinnofridsarbetet
- Förebyggande arbete
- Jämställdhetsarbete
- Kontinuerlig utbildning av förtroendevalda
- Kontinuerlig utbildning av chefer och medarbetare
- Riktade ekonomiska resurser
- Samverkan i kvinnofridsarbete med andra myndigheter och organisationer
- Samverkan i kvinnofridsarbete med andra enheter/förvaltningar i det egna landstinget/regionen

- Statistik som visar omfattningen av våldsutsatta kvinnor och barn i nära relationer i vårt landsting/region
- Tydlig ekonomisk styrning av kvinnofridsarbetet
- Tydlig politisk styrning av kvinnofridsarbetet
- Tydlig uppföljning av kvinnofridsarbetet
- Jag anser inte att det finns någon speciell framgångsfaktor för kvinnofridsarbete
- Annan, ange vad

Framtida behov och prioriteringar för kvinnofridsarbetet

9. Ange de tre viktigaste områdena där ni planerar att utveckla ert kvinnofridsarbete inom de närmaste tre åren? Kryssa i högst tre alternativ.

- Kvinnor (upp till 65 år) som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor som utsätts för våld i nära samkönade relationer
- Kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld
- Kvinnor med funktionshinder som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Kvinnor med missbruksproblematik som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Hemlösa kvinnor som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Äldre kvinnor (över 65 år) som utsätts för mäns våld i nära heterosexuella relationer
- Män som utsätter kvinnor för våld i nära heterosexuella relationer
- Män som utsätter kvinnor för hedersrelaterat våld
- Pappor som utsätter kvinnor och barn för våld i nära relationer
- Barn och unga som upplever våld i nära relationer
- Jämställdhetsarbete
- Vi planerar inte att utveckla vår verksamhet under de kommande tre åren
- Annat, namnge

Goda exempel på kvinnofridsverksamheter

10. Har ni kvinnofridsverksamheter som ni vill lyfta fram?

Ange, om möjligt, tre befintliga kvinnofridsverksamheter i ert landsting/region som ni vill lyfta fram som goda exempel.

- Ex. 1. Verksamhetens namn:**
- Ex. 1. Ansvarig person:**
- Ex. 1. Beskriv kort verksamheten:** 0/450
- Ex. 2. Verksamhetens namn:**
- Ex. 2. Ansvarig person:**
- Ex. 2. Beskriv kort verksamheten:** 0/450
- Ex. 3. Verksamhetens namn:**
- Ex. 3. Ansvarig person:**
- Ex. 3. Beskriv kort verksamheten:** 0/450

SKL:s framtida stöd i ert kvinnofridsarbete

11. Hur kan SKL främja ert framtida kvinnofridsarbete på bästa sätt?

Kryssa i högst tre alternativ.

- Arrangera kurser och konferenser om kvinnofridsfrågor
- Erbjud medlemmar erfarenhets- och kunskapsutbyte i kvinnofridsfrågor, t.ex. via nätverk
- Sprida goda exempel på kvinnofridsverksamheter
- Tillhandahålla stöd, service och rådgivning i kvinnofridsfrågor
- Tillsammans med er driva utvecklingsprojekt
- Verka för att bilda opinion i kvinnofridsfrågor
- Verka för att det utvecklas framgångsrika modeller för att förhindra våld mot kvinnor och barn i nära relationer
- Verka för att främja samverkan mellan berörda instanser på nationell och internationell nivå
- Jag vet inte hur SKL kan stödja oss
- Annat, namnge

Övrigt

12. Har ni några andra synpunkter som ni vill tillägga när det gäller ert kvinnofridsarbete?

Tack för att du svarade på våra frågor!

KUNSKAPSÖVERSIKTER FRÅN SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer En kunskapsöversikt

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem och ett hot mot kvinnors och barns hälsa, välbefinnande och liv. Denna kunskapsöversikt innehåller forskningsbaserad kunskap och täcker in en bredd av problemkomplexet mäns våld mot kvinnor i nära relationer på ett lättillgängligt sätt. Översikten är tänkt att vara en kunskapsbank och ett verktyg för att inspirera och vägleda arbete för kvinnofrid. Kunskapsöversikten finns också i en kortare version på engelska: *Men's violence to women – A Swedish perspective*.

Jämställdhetsarbete – en utmaning för kommuner och landsting!

Det är i vardagen som jämställdhet skapas – eller ojämställdhet vidmakthålls. Kommuner, landsting och regioner möter genom sina verksamheter medborgarna i vardagen och har därför en central roll när det gäller att förverkliga visionen om ett jämställt samhälle. SKL:s medlemmar har under de senaste tio åren genomfört satsningar för att åstadkomma jämställda verksamheter. Vad kan vi dra för lärdomar av dessa satsningar? Denna kunskapsöversikt belyser forskning och kunskap vunnen ur praktiskt jämställdhetsarbete. I fokus är framgångsfaktorer för förändringsarbete som leder till hållbar jämställdhet. Översikten visar att jämställdhetsarbete är ett kvalificerat förändringsarbete där förtroendevalda och chefer har en avgörande betydelse.

(O)jämställdhet i hälsa och vård – en genusmedicinsk kunskapsöversikt

Kvinnor drabbas oftare av kvalitetsbrister och problem i vården, och har sämre tillgång än män till vård inom en rad olika områden. Att kvinnor får vänta längre på hjärtoperation, operation av grå starr samt har mindre tillgång till nyare och dyrare läkemedel är bara några exempel. Hur blev det så här? Denna kunskapsöversikt belyser kvinnors och mäns olika tillgång till vård och analyserar skillnaderna mot bakgrund av genusmedicinsk forskning. Andra frågor som tas upp i översikten är bland annat kvinnors och mäns hälsa samt könsperspektiv på vårdens kvalitet.

Skrifterna kan laddas ner eller beställas från Sveriges Kommuner och Landstings webbplats www.skl.se (under Publikationer). Beställningar kan också göras på tel: 020-31 32 30, fax: 020-31 32 40 eller e-post: order@kommentus.se

Utveckling pågår

En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner

Rapporten beställs på www.skl.se/publikationer eller på tfn 020-31 32 30, fax 020-31 32 40.

Rapporten kan även laddas hem som pdf-fil

ISBN 978-91-7164-438-1

Sveriges
Kommuner
och Landsting

118 82 Stockholm, *Besök* Hornsgatan 20

Tfn 08-452 70 00, *Fax* 08-452 70 50

www.skl.se